prosvetni delavec

List delavcev v vzgojnoizobraževalnih zavodih SR Slovenije

Ljubljana, 13. maja 1977 — Številka 9

Lorenzo Viani (1882—1936): »Deklici v šoli«, oglje in olje, 1919-20, moderna galerija v Bologni

Otrokom so bolj potrebni zgledi kot kritike

Joubert

Otroci so temelj družbe in sol zemlje

Yomo Kenyata

Otroci — to so naši jutrišnji sodniki

Gorki

(Foto: Vlastja Simončič, DLO Slovenije)

Dr. Vinko Skalar

Pobude za sodobnejšo šolo

Od zamisli in ustanavljanja prvih celodnevnih šol v Sloveniji še niso minila tri leta, vendar pa je registriranih že 41 delnih ali popolnih šol s celodnevno organizacijo v 30 občinah. Glede na vse šoloobvezne otroke v Sloveniji to sicer ni veliko, vemo pa, da lahko tudi v prihodnje pričakujemo še vedno hitro večanje števila celodnevnih šol. S tem se bo povečevala tudi potreba po učiteljih, usposobljenih za celodnevno šolo.

Tudi o tem so razpravljali udeleženci enodnevnega posvetovanja o nekaterih problemih celodnevne šole, ki ga je organizirala Pedagoška akademija v Ljubljani dne 9. maja 1977. Posvetovanja se je udeležilo več kot 100 povabljenih — učiteljev in strokovnih delavcev iz nekaterih osnovnih šol s celodnevno organizacijo, delavcev iz strokovnih in upravnih pedagoških ustanov ter učiteljev in študentov pedagoških akademij iz Maribora in iz Ljubljane. Posvetovanje — razen uvodnega in sklepnega dela — je potekalo po skupinah, v katerih so udeleženci razpravljali o temah, ki se nanašajo na celodnevno šolo, ali o problemih, ki so se pokazali v dosedanji praksi celodnevne šole pomembni in aktualni.

Posvetovanje o problemih celodnevne šole sodi med prizadevanja pedagoške akademije v zadnjem času, da bi posodobila in prilagodila učne programe potrebam celodnevne šole in da bi v prihodnje oblikovala in usposabljala učitelje, ki bodo lahko ustrezno in učinkovito prevzemali delovne dolžnosti v taki šoli.

Načrtno delo pedagoške akademije pri usposabljanju kadrov za bližnjo prihodnost pa sega še nekoliko dlje. Predvidena revizija učnih programov naj bi namreč temeljila ne le na resničnih potrebah celodnevnih šol, pač pa tudi na potrebah celotne osnovne šole. V sodobni, socialistični šoli, celodnevni ali klasični — poldnevni bi morali učitelji obvladovati sodobne učne metode. Čutili naj bi se odgovorne tudi za vzgojo otrok in ne le za njihove učne uspehe, poznali zakonitosti skupinske dinamike in v skladu z njimi usmerjali in vodili razred. Opuščali naj bi utečene, šablonske načine ocenjevanja, pri delu z otroki pa upoštevali njihove interindividualne razlike, znali ravnati s preobčutljivimi in motenimi učenci, se zavzemali za demokratične odnose v razredu in prevzemali demokratičen stil vodenja itd. Vsa navedena in še mnoga druga vprašanja so se zaostrila prav v celodnevni šoli, četudi v našem šolstvu niso nova. To pa ne pomeni, da bi se morali zavzemati za novosti ali za njihovo uresničevanje samo v celodnevni šoli. Pozitivna, napredna načela in moderne delovne metode bo nujno uveljavljati tudi v poldnevni šoli, seveda z upoštevanjem danih, verjetno nekoliko manjših možnosti.

Skupina učiteljev oddelka za skupne predmete pedagoške akademije je imela nalogo pripraviti izhodišča za revizijo učnih programov. V ta namen je pregledala dosegljivo literaturo, obiskala je več celodnevnih osnovnih šol v Sloveniji in pripravila posvetovanje. Namen posvetovanja je bil: ugotovitve in stališča, ki so izhajala iz zbranega gradiva, predstaviti strokovnjakom iz prakse in teoretikom, da bi postavili trdne, vsaj deloma verificirane temelje novim učnim programom. Razen tega je poskušala dobiti strokovna skupina na posvetovanju pobude udeležencev glede profila učitelja v celodnevni šoli.

V osmih skupinah so udeleženci posvetovanja razpravljali o prostovoljnih in rekreativnih dejavnostih, organizacijskih oblikah dela učencev v celodnevni šoli, o problemih samostojnega učenja, delu v razredu v celodnevni šoli, vzgojni vlogi in o mentalno higienskih problemih učitelja v celodnevni šoli, o individualnih razlikah in mentalnohigienskih problemih učencev, skupinski dinamiki in o položaju celodnevne osnovne šole v krajevni skupnosti.

Na enodnevnem posvetu sicer ni bilo mogoče bolj temeljito in izčrpno obravnavati nobenega od navedenih problemov, vendar pa je posvetovanje uspelo, saj je dobila pedagoška akademija veliko pobud, od katerih bo v danih objektivnih okoliščinah mogoče uresničiti samo nekatere. Naj navedemo le nekaj misli in stališč, ki so bila podana v poročilih delovnih skupin:

Pedagoška akademija naj bi usposabljala prihodnje učitelje za vodenje različnih svobodnih dejavnosti, v učne programe pa naj bi uvrstila tudi nov predmet — skupinsko dinamiko.

Povezovala naj bi se s prakso tako, da bi vključevala v učnovzgojni proces tudi strokovnjake učitelje iz celodnevnih osnovnih šol. Poleg tega naj bi poskušala skleniti samoupravni sporazum z nekaterimi celodnevnimi osnovnimi šolami, kjer se bodo prihodnji učitelji spoznavali z različnimi vlogami in oblikami dela. Učiteljem v praksi naj bi pedagoška akademija posredovala nova znanja, z organizacijo predavanj in seminarjev v njihovem permanentnem izobraževanju.

Učitelji kadrovske šole bi morali v skladu z objektivnimi možnostmi nadomeščati klasične učne metode z modernimi, zlasti s skupinskimi, poleg tega pa naj bi poskušala pedagoška akademija organizirati življenje študentov tako, da bi bili lahko posamezni modeli uporabni tudi v osnovni šoli. Take modele bi lahko predstavljale nekatere skupinske oblike dela, negovanje demokratičnih odnosov med študenti in profesorji, dobra organizacija in delovanje samoupravnih organov med študenti in profesorji, organizacija svetovalne službe na akademiji itd.

Navedli smo le nekatera stališča, ki so se pojavila v razpravi po skupinah in so bila nakazana tudi v referatih. Bogato gradivo — stališča in sklepe delovnih skupin z referati bo Pedagoška akademija v Ljubljani izdala v posebni publikaciji.

Poslanica

Skupščina RK Jugoslavije ob tednu in svetovnem dnevu Rdečega križa 1977

Ideali miru, ki jih je Rdeči križ začel razvijati pred sto leti, so postali izraz teženj vseh naprednih sil sveta in zapoved časa, v katerem živimo.
TITO

V letu, v katerem se skupno z vsemi našimi narodi in narodnostmi tudi Rdeči križ Jugoslavije s svojim večmilijonskim članstvom vključuje v proslavljanje 40-letnice prihoda tovariša Tita na čelo ZKJ in njegovega 85. rojstnega dne — svetovni dan Rdečega križa in teden RK proslavljajo pod geslom »Rdeči križ — mir ustvarjajo ljudje«.

To je izjemna priložnost, da okrepimo svoja prizadevanja v korist miru kot trajne vrednosti sveta, v katerem živimo. Tako bomo prispevali k proslavi teh jubilejev in izkazali dolžno spoštovanje doslednemu borcu za napredek človeštva, velikemu humanistu in borcu za mir — tovarišu Titu, katerega ideje, revolucionarna dela in vizionarstvo so pobuda nam vsem, pa tudi milijonom ljudi po svetu, da vzdrže v boju za zagotovitev trajnega miru v svetu.

Nastal je pred več kot sto leti z namenom, da se ublaži trpljenje ranjencev na bojišču. V današnjem svetu, polnem protislovij, se je Rdeči križ, ko je našel tisto, kar je skupno pri delu z ljudmi in za ljudi, s konkretnimi dejavnostmi in akcijami, predvsem z vzgojo mladih v duhu prijateljstva in sodelovanja, z razvijanjem solidarnosti, angažiranjem za ohranitev zdravja in napredek socialne blaginje pa tudi drugače, uveljavil kot pomemben dejavnik miru.

Rdeči križ Jugoslavije, ki je zvest načelom naše samoupravne socialistične družbe in politiki neuvrščenosti ter načelom Rdečega križa, široko razvija svoje dejavnosti tako po notranjem kakor tudi po mednarodnem načrtu. Ko si prizadeva za svobodo, neodvisnost in enakopravnost vseh narodov, je Rdeči križ Jugoslavije globoko prepričan, da bodo v svetu jutrišnjega dne ideje in načela, na katerih temelji gibanje Rdečega križa v svetu — postali ideali in svojina še večjega števila ljudi. Vse te plemenite in humane težnje bodo temelj za zagotovitev trajnega miru — poroštva lepše in svetlejše prihodnosti človeštva.

Mostovi skupnosti

Številni nosilci vzgojnoizobraževalne, kulturne in informativne dejavnosti ustvarjajo z medsebojnim dogovarjanjem in samoupravnim sporazumevanjem ustrezne možnosti za najširše ustvarjalno sodelovanje delovnih ljudi in občanov. Tako je bilo na seji komisije predsedstva CK ZK Srbije in republiške konference SZDL, pristojne za mednarodne odnose, opredeljeno medrepubliško pokrajinsko sodelovanje na tem družbenem področju.

V zadnjih letih se je še posebno razširilo sodelovanje mest in vasi SR Srbije in drugih republik. Analize kažejo, da je veliko občin razne oblike delovanja v svoji skupnosti preneslo na raven sodelovanja z občinami drugih republik. Na primer: vlak bratstva in enotnosti je manifestacija, ki je od leta 1961 prispevala k zbližanju in enotnosti 25 srbskih in prav toliko slovenskih občin. Od tega leta dalje, ko so se ljudje teh občin zbližali, so se tudi gospodarsko in ustvarjalno okrepili. Nesebično so pripravljeni pomagati drug drugemu. Vse to lahko rečemo tudi za dosežke karavane prijateljstva Beograda in Zagreba. K zbliževanju veliko prispevajo tudi srečanja osnovnih šol narodov in narodnosti SR Srbije, zbor ljudske ustvarjalnosti v Leskovcu, srečanja mladih ustvarjalcev v Knjaževcu...

Pozitivno prakso in vlogo takih mostov skupnosti — na to so opozorili na omenjeni seji — pa spremlja včasih tudi senca negativnih teženj. Veliko je slovesnega in manifestativnega, manj pa delovnega in določnega dogovarjanja. Zato je potrebno več načrtov, usmerjenosti in končno akcijam je treba dati tudi ustrezne smotre. Delovni ljudje se morajo pogosteje srečevati, da izmenjavajo izkušnje in znanje, dosežke svoje ustvarjalnosti, ne pa, da za »graditelje enotnosti« določajo (ponekod) samo vodilne strukture. To pomeni, da mora imeti tudi na tem področju združeno delo večji vpliv.

Sodelovanje republiških in pokrajinskih organov in organizacij s področja vzgoje in izobraževanja se je posebno okrepilo po partijskih kongresih. Analiza je pokazala, da sta za tovrstno sodelovanje posebno značilni kakovost in obseg, saj ga ne ovirata togost in prisiljenost, nasprotno: izpopolnjena so s številnimi delovnimi dogovori.

Med najpomembnejše oblike sodelovanja spadajo akcije medrepubliške in pokrajinske komisije za reformo izobraževanja, stalne konference jugoslovanskih založnikov učbenikov, stalne konference zavodov za preučevanje in napredek vzgoje in izobraževanja in medrepubliško pokrajinskih komisij za življenjsko raven učencev in študentov in za šolanje jugoslovanskih otrok v tujini. Jugoslovanske univerze imajo svojo skupnost, sorodne fakultete pa ustanavljajo združenja.

Pomembne izkušnje prosvetne inšpekcije v SR Srbiji so zbudile širše zanimanje v drugih republikah in pokrajinah (Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Črna gora in Makedonija). Prosvetni inšpektorji se sedaj velikokrat sestajajo, izmenjujejo izkušnje, in načrtujejo skupne akcije. Viden napredek je dosežen v skupnih prizadevanjih za spoštovanje zakonitosti in preprečevanje zlorab, ki so se pojavljale na nekaterih šolah za kvalificirane delavce in višjih šolah, ki imajo več centrov za izredni študij.

Srbski republiški zavod za napredek vzgoje in izobraževanja že sedem let uspešno sodeluje s hrvaškim zavodom, zelo pomembna pa je tudi njegova povezanost s pokrajinskima zavodoma v Novem Sadu in Prištini.

Sodelovanje šol pri skupnih prizadevanjih za boljšo povezanost republik in pokrajin se odlikuje z bogato vsebino, kakovostjo in množičnostjo. Na primer: z območja šestnajstih srbskih občin (brez pokrajin), je petdeset osnovnih šol povezanih z dvakrat večjim številom osnovnih šol iz drugih republik in pokrajin. Pet osnovnih šol iz te republike sodeluje pri srečanjih jugoslovanskih šol z imenom Bratstvo — enotnost. V Leskovcu prirejajo Tekstiliade, v katerih sodelujejo vse tekstilne šole naše dežele. In tako naprej.

Zbliževanje se uresničuje tudi z obiski učencev in učiteljev in z organiziranjem skupnih letovanj in ekskurzij, učenci izmenjavajo likovna in literarna dela, skupno proslavljajo dneve šol. Učenci se udeležijo tudi pouka v šoli — gostiteljici, učitelji izmenjavajo izkušnje, pridobljene pri vzgojnoizobraževalnem delu ter spoznavajo kulturne in zgodovinske znamenitosti. Dogaja se tudi, da se s sodelovanjem šol z različnih jezikovnih območij razvija tudi vzajemno učenje jezikov (makedonskega, slovenskega, albanskega).

Eden od pomembnih vidikov ustvarjalnega zbliževanja so tudi tradicionalne kulturne manifestacije. V Srbiji imajo na primer tele: jugoslovanske svečanosti v Nišu, srečanja amaterjev Abrašević v Valjevu, Sterijino pozorje in Zmajeve otroške igre v Novem Sadu, likovna srečanja v Paliču, miting poezije v Djakovici in večeri bratstva v Prizrenu. V drugih republikah poteka še petnajst takih manifestacij v zveznem obsegu.

Veliko pozornost posvečajo vprašanju enotnega sistema informacij. Vedno znova poudarjamo, da mora biti ves jugoslovanski prostor odprt za sodelovanje subjektov javnega obveščanja. Tudi prosvetni listi republik in pokrajin sodelujejo pri teh prizadevanjih.

DJOKICA PETKOVIĆ

Okvir iz številk

»Zakon o združenem delu zahteva, da se v temeljnih organizacijah združenega dela od 1. 1. 1978 dalje uporabljajo vsa določila o ugotavljanju celotnega prihodka, razporejanju dohodka in čistega dohodka ter o delitvi sredstev za osebne dohodke in za skupno porabo delavcev.«

To splošno veljavno pravilo prilagaja vsaka delovna organizacija svojemu delu. Tako je republiški odbor Sindikata delavcev znanosti in visokega šolstva Slovenije na svoji seji, dne 26. aprila razpravljal o oblikovanju cen vzgojnoizobraževalnih storitev v visokem šolstvu. Vsi standardi in normativi so natanko določeni in zakoličeni. Če bi številke same zagotavljale uspeh, solidno izobraževanje in predan študij, potem bi gotovo lahko bili povsem prepričani v napredek našega visokega šolstva. Koliko ur za predavanja, koliko ur za vaje, koliko za delo s študenti — vse je določeno.

Vmes nekje pa je tisto delo, ki ga ne moremo opredeliti kot proizvodno, saj ni namenjeno neposredno izobraževanju študentov »proizvodnji prihodnjih strokovnjakov« — pač pa tiplje naprej; poskuša razvijati znanost ali umetnost. Tu ni mogoče opredeliti ur za dosego določenega uspeha. Zgodi se, da z dolgotrajnim raziskovalnim delom kdaj sploh ne dosežemo rezultatov. In okvir številk ostaja nesmiseln.

V razpravi se je izoblikovala misel, da so cene storitev dobra osnova za merljive elemente dejavnosti. Tudi doslej je bila opravljena pedagoška dejavnost osnova — financirala pa jo je država. Že več let upoštevamo pri obračunavanju: število študentov, število ur, starost in velikost zgradbe ter podobno. Lahko bi rekli: statične elemente, ki ne vključujejo kakovosti predavanj. Niti zahtevnosti vaj, seminarjev. Koliko pa so sedanja merila prekinila s tradicijo doslej veljavnih (etatističnih) meril?

V razpravi so ugotovili, da so predložena merila nekakšen skupek ali zbir dosedanjih meril — v mejah možnosti usklajenih s potrebami. Novosti ni. Zato tudi ni mogoče pričakovati posebnih izboljšav. Na seji so predlagali, naj bi bila osnova za ceno storitev pogojno študijsko mesto. To mora vsebovati: osnovo za pedagoško delo, ustrezno usposobljenega učitelja, materialno opremljenost, izobraževalno tehnologijo in amortizacijo za razširjeno dejavnost visokega šolstva.

Na temelju pogojnega študijskega mesta bi se lahko samoupravno — vsaj srednjeročno, ne od leta do leta — dogovarjali z uporabniki: kolikšne kapacitete so pripravljeni financirati. Z ustrezno shemo usmerjenega izobraževanja bi lahko po potrebah naše družbe uravnavali tudi priliv študentov na posamezne fakultete. Samoupravljanje bi tako v vseh smereh dobilo stvarnejše oblike.

Dalje: pogojno študijsko mesto bi bilo temelj za konkretne izračune. Nesmiselno je namreč delati predloge za cene storitev brez natančnih izračunov. Tisti, ki sestavlja predlog, mora imeti izračun pred seboj: zakaj ga torej ne bi dal v javnost? Vsi, ki delajo v visokem šolstvu, so pripravljeni sodelovati tako pri oblikovanju cen in samoupravnem dogovarjanju kot tudi pri morebitnih restrikcijah. Vse namreč kaže, da bo do njih prišlo. In prav tisti, ki delajo na področju visokega šolstva, najbolje vedo, kje bi se z omejevanjem povzročilo najmanj škode.

Razpravljalci so menili, naj bi sedanja merila za oblikovanje cene vzgojnoizobraževalne storitve v visokem šolstvu bila sprejeta kot začasna, dokler se ne najde boljša rešitev. Bistvena napaka sedanjih meril je njihova prvenstvena usmerjenost v razdeljevanje sredstev ne pa v vzpostavljanje dohodkovnih odnosov med izvajalci in uporabniki.

Sindikat delavcev znanosti in visokega šolstva Slovenije je pripravljen začeti organizirano delo skupno z odgovornimi in pristojnimi forumi za oblikovanje ustreznejših meril. Zaveda se, da je dolžan sodelovati — in ne želi stati ob strani. Čas za pripombe k sedanjim merilom je bil tako skop, da je izključeval vsako resnejšo študijsko obravnavo.

Dejstvo je: če bi v resnici merili vse delo, ki ga opravijo visokošolski učitelji — ne pa samo pedagoškega s študenti — bi nenadoma ugotovili, da delajo več kot osem ur na dan. Kako naj bi sicer dosegali kakršenkoli napredek! Družba pa bi morala dati še večji poudarek šolanju — saj ugotavljamo, da proizvodnja pada. Glede na število visoko izobraženih v tehnologiji je Slovenija pod jugoslovanskim povprečjem (Jugoslavija 5,3 %; Slovenija 3,8 %), da o drugih državah ne govorimo. Takšno obravnavo šolstva bomo plačevali z izgubami. To je jasno. Brez modre (in vsaj srednjeročne) kadrovske politike ne bomo mogli več. In prav tu lahko začnemo tehtno samoupravno dogovarjanje z uporabniki. Kot osnova je pogojno študijsko mesto v višjem in visokem šolstvu — po mnenju vseh udeležencev seje delegatov republiškega odbora Sindikata delavcev znanosti in visokega šolstva Slovenije — še najbolj sprejemljivo. Seveda pa je treba tudi ta način oblikovanja cen storitev temeljito izdelati in priložiti izračune. Le tako se bo možno dogovarjati.

NEŽA MAURER

Slovesnost na Gradbeni tehniški šoli v Ljubljani

Na Gradbeni tehniški šoli iz Ljubljane smo v petek, 22. aprila 1977 s slovesnim sestankom občinske organizacije ZK praznovali 40. obletnico ustanovnega kongresa KPS, 40. obletnico Titovega prihoda na čelo KPJ in 85-letnico rojstva tovariša Tita. O pomembnih jubilejih je spregovoril sekretar osnovne organizacije ZK na šoli, tov. Atanaskovič, ki je nato dal besedo tovarišu Zavašniku, sekretarju komiteja bežigrajske konference ZKS. Tov. Zavašnik je triinpetdesetim novim članom ZK iz gradbene tehniške šole orisal vlogo ZK in naloge, ki čakajo mlade komuniste. Sledila je slovesna podelitev članskih izkaznic, nato pa so se mladi komunisti odpeljali na izlet v Kočevski Rog.

Sprejemanje novih članov v ZK je stalna naloga komunistov na šoli in je vedno skrbno pripravljeno. Pred vsakim sprejemom, ki je ponavadi v začetku drugega polletja, pripravimo učitelji-komunisti v razredih predavanja o zgodovini ZK in o liku ter nalogah njenih članov. Nato učenci po premisleku in prostovoljno izjavijo, da želijo postati člani Zveze komunistov, sprejeti pa so le tisti, ki imajo moralnopolitične in delovne kvalitete.

N. P.

Razstava o gimnazijah in njihovem pouku na Slovenskem

Gorenjski muzej iz Kranja je 6. maja 1977 v galeriji v mestni hiši odprl razstavo Gimnazije in njihov pouk na Slovenskem do srede 19. stoletja. Razstavo je pripravil Slovenski šolski muzej iz Ljubljane. To razstavo je imel v večjem obsegu odprto že v svojih prostorih od novembra 1976 do maja 1977.

Na osnovi dokumentarnega arhivskega gradiva prikazuje razstava linijo »latinskih« šol — gimnazij od začetkov v dobi reformacije prek jezuitske gimnazije, srednjih šol v dobi Napoleonovih Ilirskih provinc, predmarčne gimnazije do reforme gimnazijskega študija v letu 1849.

Na slovesnem odprtju razstave v Kranju je najprej spregovorila Majda Žontar, kustodinja Gorenjskega muzeja, nato pa je kustos Slovenskega šolskega muzeja Jože Ciperle, opisal razstavljeno gradivo.

T. H.

Skupne akcije vodijo k uspehu

Naloge in težave se vedno pojavljajo na terenu, v krajevnih skupnostih in občinah. Tam jih je tudi treba reševati. Zato Socialistična zveza delovnega ljudstva nenehno poudarja, da je treba okrepiti družbeno vlogo občinskih odborov Društva prijateljev mladine; da je na terenu treba reševati kadrovske, organizacijske, vsebinske in materialne pogoje. V delo občinskih zvez in društev bi se morali bolj aktivno vključevati tudi delegati predsedstva Zveze prijateljev mladine in republiške konference, saj so v teh organih zastopane vse občine in regije. Mnogokrat pa je celotno breme v občinskih zvezah prepuščeno posameznikom.

Uspešno delovanje občinskih odborov Društva prijateljev mladine lahko pričakujemo le, če bo zaživela akcijska in delovna povezanost z najbolj sposobnimi in odgovornimi družbenopolitičnimi delavci in vsemi delegati, ki so jih izvolile občinske zveze v občinske in republiške organe. V vsaki občini bi bil potreben profesionalen delavec, ker je le tako mogoče zagotoviti vsebinsko usmerjanje društev in živahno dejavnost Zveze pionirjev.

Povezovanje delovanja Društev prijateljev mladine in Zveze socialistične mladine Slovenije v občinah postaja vse bolj nujno: obe organizaciji sta namreč bolj ali manj udeleženi pri delovanju Zveze pionirjev — da ne rečemo pri oblikovanju in rasti vsakega pionirja in pionirke. Skupni načrti in skupne akcije bodo gotovo privedle do uspehov. Utrditi je treba odnose med Zvezo pionirjev in Zvezo socialistične mladine v osnovnih šolah, uvesti mentorstvo. Zveza socialistične mladine bo pomagala pri izvajanju programa jugoslovanskih pionirskih iger in akcij, ki so povezane s praznovanjem 35-letnice Zveze pionirjev Jugoslavije.

Morda bodo skupno zasnovane naloge pripomogle, da delo posameznih organizacij ne bo več kampanjsko, da bodo usmeritve trajnejše in delo nepretrgano.

Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije je ugotovila: — Obe organizaciji, v katerih se združujejo mladi ljudje zaradi posebnih interesov mlajše generacije, v svojem delovanju in zadoščanju teh interesov nista in ne moreta biti le mladinski, ampak sta predvsem splošno družbeni; taka je tudi narava njunega dela in problemov, s katerimi se srečujeta.

prosvetni delavec

List izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje in izobraževanja SRS in izobraževalna skupnost SRS – Izhaja štirinajstdnevno med šolskim letom – Ureja uredniški odbor. Direktorica in glavna urednica Neža Maurer, odgovorna urednica Marjana Kunej, tehnična urednica Tea Dominko.
Naslov uredništva: Ljubljana, Poljanska 6/1, telefon 315-585. Naslov uprave: Ljubljana, Nazorjeva 1/1, telefon 22-284, poštni predal 355-VII.
Rokopisov in fotografij ne vračamo.
Letna naročnina: 70 din za posameznike. za šole in druge ustanove 120 din. Št. tek. računa 50101-601-16915.
Tiska ČZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643
Po mnenju republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je list „Prosvetni delavec" prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

Delovanje delegatskega sistema odvisno od dejavnosti sindikata

JOŽE MAROLT, predsednik zveznega odbora Sindikata delavcev družbenih dejavnosti Jugoslavije se je v Beogradu pogovarjal z glavnimi in odgovornimi uredniki prosvetnih listov in pokrajin o aktualnih nalogah sindikata pri uresničevanju zakona o združenem delu, ustvarjanju možnosti za svobodno menjavo dela ter razvoju družbenoekonomskih odnosov na področju vzgoje in izobraževanja.

VPRAŠANJE: Tovariš predsednik, govorili ste o razmišljanjih, akcijah in določnih predlogih o tem, da bi postal sindikat v prihodnjem obdobju razvoja političnega sistema bolj učinkovit in vpliven dejavnik. Kako bi bilo treba usmeriti dejavnost sindikata in kaj bo v ta namen narejeno?

ODGOVOR: Posebni sindikati in zveza sindikatov so pred zelo zahtevnimi in določnimi nalogami, in sicer v vsaki organizaciji združenega dela in delovni skupnosti, posebno pa na področju delovanja našega celotnega političnega sistema. Gre namreč za pospešeno uresničevanje vsega tistega, o čemer smo se jasno dogovorili na desetem kongresu ZKJ, na kongresu našega sindikata in zveze sindikatov, pa tudi za hitrejšo uveljavitev zakona o združenem delu v vseh celicah naše družbe. Družbena vloga sindikata pri graditvi novih družbenoekonomskih odnosov je zelo pomembna in jasno poudarjena. Vedno bolj se kaže v organizacijah združenega dela, v celotnem političnem sistemu, v njegovem delovanju, pa je še prav gotovo ni čutiti.

Sindikat mora biti veliko bolj povezan z delegacijami družbenopolitične skupnosti in delegacijami samoupravnih interesnih skupnosti. To je edina pot, da postane tudi pomembna opora in dejavnik celotnega političnega sistema.

VPRAŠANJE: V tej povezavi sindikata s celotnim sistemom, torej v aktivizaciji članstva organizacij in vodstev na širšem področju, ne pa samo v svoji organizaciji združenega dela, ima tudi izobraževanje možnost, da hitreje uresniči to, kar je zapisano v ustavah in zakonu o združenem delu.

Kakšno aktivnost lahko pričakujemo od našega sindikata, od baze pa do najvišjih vodstev?

ODGOVOR: Res je, da bi morala biti sindikat in zveza sindikatov veliko bolj družbenopolitična organizacija; to pa pomeni aktivizacijo celotnega članstva — sindikat v akciji in zahteva odpravo zaprtega in forumskega načina dela. S sindikalnimi akcijami moramo delavca »potegniti« iz organizacije združenega dela in zbuditi v njem zanimanje za celotno družbeno reprodukcijo. To je posebno pomembno za sindikat družbenih dejavnosti in še posebno za sindikat delavcev vzgoje in izobraževanja. Če želimo, da bo dobilo izobraževanje ustrezno mesto v celotni družbeni reprodukciji, mora biti na ožjem in širšem področju vsebinsko nenehno povezano z združenim delom, biti mora vključeno vanj in tako v celoten politični sistem. To zahteva, da temeljito spremenimo metode dela sindikata — od osnovne organizacije do sindikata v celoti in nasprotno. Sindikat mora obravnavati vsa vprašanja, s katerimi se srečujejo delegacije, biti mora njihova politična opora v najširšem pomenu; od dejavnosti sindikata in drugih organiziranih subjektivnih sil je namreč odvisno delovanje delegatskega sistema na vseh ravneh in v celoti. Moramo najti poti za vgrajevanje sindikata v institucije političnega sistema in v samoupravne interesne skupnosti, da bomo lahko bolj učinkovito v tem sistemu delovali, toda ne kot zunanji dejavnik — kar se danes še vedno najpogosteje dogaja.

VPRAŠANJE: Katere naloge sindikata, ki izhajajo iz zakona o združenem delu, so po vašem mnenju prednostne?

ODGOVOR: Ko obravnava zakon o združenem delu ustavne funkcije sindikata natančneje in bolj določno, utemeljuje in predpisuje prav današnjo družbeno vlogo in nalogo sindikata. V 36. členu tega zakona piše:

»Pri uresničevanju svojih z ustavo določenih pravic in obveznoti daje sindikat pobudo za ukrepe in nastopa z ukrepi, s katerimi se zagotavlja, da delavci uresničujejo svoje družbenoekonomske in druge samoupravne pravice ter da odločajo o drugih vprašanjih svojega družbenoekonomskega položaja.

Sindikat ima pravico dati pobudo in predlog za sklenitev samoupravnega sporazuma ter začeti postopek za ponovno obravnavanje sklenjenih samoupravnih sporazumov, če meni, da se z njimi kršijo samoupravne pravice delavcev in z ustavo določeni družbenoekonomski odnosi.

Sindikat sodeluje pri sklepanju samoupravnega sporazuma, s katerim se urejajo medsebojna razmerja delavcev pri delu ali določajo osnove in merila za razporejanje dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke, in podpiše ta sporazum.

Če se v organizaciji združenega dela odloča o vprašanjih, ki se nanašajo na samoupravne pravice delavcev, na materialni položaj in interese delavcev ter organizacije združenega dela, in če je treba pri odločanju uskladiti interese in stališča enega dela delavcev z interesi večine delavcev v združenem delu, morajo organi v organizacijah združenega dela omogočiti sindikatu, da se udeležuje obravnavanja teh vprašanj, obravnavati vsako njegovo zahtevo, zavzemati o zahtevi stališče in ga obvestiti o razlogih, če njegovo zahtevo zavrnejo.

Če nastane v organizaciji združenega dela spor med delavci posameznih delov organizacije oziroma med delavci in organi organizacije ali med delavci organizacije in organi družbenopolitične skupnosti, ki ga ni bilo mogoče rešiti po redni poti, ima sindikat pravico začeti na zahtevo delavcev ali na svojo pobudo postopek za rešitev nastalega spora.«

Izhajajoč iz teh temeljnih načel zakona o združenem delu v več kot 50 členih izrecno utemeljuje pravice in odgovornosti sindikata. Posebno pomembna so tista določila, v katerih sta opredeljena mesto in vloga sindikata pri družbenem dogovarjanju in samoupravnem sporazumevanju, delegatskem sistemu, organiziranju združenega dela, samoupravnem odločanju, delovanju samoupravnega delavskega nadzora, izbiri in odpoklicu poslovodnih organov, obveščanju delavcev, zaščiti samoupravnih pravic, reševanju sporov, ki jih ni bilo mogoče rešiti po redni poti, odgovornosti delavcev za opravljanje delovnih obveznosti, pri podpisovanju kolektivnih dogovorov in ustanavljanju pogodbenih organizacij združenega dela.

Po drugi strani so v zakonu o združenem delu določno utemeljene in natančneje obdelane obveznosti organov upravljanja in drugih organov v združenem delu do pobud in akcij sindikata.

Utemeljevanje obveznosti, ki jih imajo drugi do sindikata, bo veliko prispevalo k izboljšanju vsebine in metod dela sindikalnih organizacij in organov in še bolj poudarilo njihovo odgovornost za hitrejše uresničevanje družbene vloge in ustavnih funkcij sindikata.

Vse te naloge mora sindikat uresničevati. So torej prednostne, posebno pomembne pa so naloge za graditev dohodkovnih odnosov in s tem svobodne menjave dela, delitve dohodka in osebnih dohodkov po delovnih dosežkih in samoupravno organiziranje združenega dela.

VPRAŠANJE: Dohodkovni odnosi, delitev dohodka, sredstev za osebne dohodke in nagrajevanje po delovnih dosežkih — to postaja obvezno — so prav gotovo v središču pozornosti. Toda procesi potekajo počasi,

rešitve iščemo neorganizirano, ustaljena praksa se težko spreminja.

Kako učinkovito usmeriti dejavnost sindikata — mislimo celotnega članstva — za opravljanje teh nalog?

ODGOVOR: Res je, da že sedaj posvečamo veliko pozornosti dohodkovnim odnosom, delitvi dohodka in sredstev za osebne dohodke. Tako je zato, ker morajo vse organizacije združenega dela do konca letošnjega leta v samoupravnih sporazumih ali pravilnikih določiti osnove in merila za uresničitev načela svobodne menjave dela, posebno za delitev sredstev za osebne dohodke po delu in delovnih dosežkih. Glede osnov in meril pa v organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih še vedno ni veliko narejenega. Prav nerazumljivo je čakanje, da bo to delo opravil nekdo zunaj njih. Zakon o združenem delu pa v svojem 127. členu jasno določa: »Delavci v temeljni organizaciji so dolžni določiti osnove in merila za delitev sredstev za osebne dohodke. Če delavci v temeljni organizaciji ne določijo osnov in meril iz prvega odstavka tega člena, prejemajo le z zakonom zajamčeni osebni dohodek.«

Organizacije združenega dela navajajo k čakanju ponekod tudi strokovne službe samoupravnih interesnih skupnosti, ki jim obljubljajo, da bodo pripravile osnove in merila. Posebej moram poudariti, da splošnih modelov ni in jih tudi biti ne more. Izključna pravica vsake organizacije združenega dela (vzgojne ali izobraževalne ustanove) je, da dohodek, ki ga pridobi s svobodno menjavo dela, tudi sama deli in določi osnove in merila za delitev po rezultatih dela.

Spodbudno je, da to spoznava vedno več organizacij združenega dela in da ne začenjamo spet vsega znova. Veliko organizacij namreč že ima osnove in merila za delitev dohodka po rezultatih dela, a jih iz najrazličnejših razlogov v praksi največkrat ne upoštevajo. V praksi najdemo dobre in slabe rešitve. Zato pripravljajo sedaj sindikalne organizacije sestanke po ožjih področjih, na katerih naj bi izmenjali pozitivne izkušnje in našli nove poti. Menim, da je le tako organizirana dejavnost lahko uspešna.

VPRAŠANJE: Zakaj je delitev po rezultatih dela povzročila ponekod tolikšen vihar in zakaj tako branijo merila kvalifikacije in hierarhičnega položaja delavcev v vzgoji in izobraževanju in drugih dejavnostih?

Zakaj iščejo delavci pravico tudi na sodiščih?

ODGOVOR: Na področju vzgoje in izobraževanja, bolje povedano — v posameznih delih te dejavnosti je še vedno veliko nasprotovanja delitvi po rezultatih dela. Posamezniki bi radi za vsako ceno obdržali sedanje privilegije, ki se kažejo v delitvi izključno po kvalifikaciji in delovni dobi. Skratka, izogibajo se merilom dela, ker bo utrditev osnov in meril po rezultatih dela ustvarila nove in pravičnejše odnose. Ni tako malo primerov, da v šolah opravljajo enako delo učitelji z različno stopnjo izobrazbe, dosegajo enake rezultate, in dobivajo različen osebni dohodek. Znanje moramo tudi v prihodnje spoštovati — toda tisto znanje, ki prinaša ustrezne delovne dosežke. Prav to pa pomeni razlika v osebnem dohodku — utemeljena z delovnimi dosežki, in ne s kvalifikacijo. Zato prosvetni delavci sedaj velikokrat iščejo nasvet pri družbenih pravobranilcih samoupravljanja, na sodiščih združenega dela in tudi na ustavnih sodiščih. Zahtevajo dosledno uresničevanje zakona o združenem delu in so glede teh zahtev povsem upravičeni. To pomeni, da je tudi na področju vzgoje in izobraževanja zavel svež veter.

VPRAŠANJE: Rekli ste, da dajejo mnogi prednost vrednotenju delovnega mesta — ne pa človekovega dela, da je treba startno zagotovljene osnove ovreči, osebni dohodki pa morajo biti rezultat ovrednotenega dela.

Kaj pomeni to za naše dejavnosti?

ODGOVOR: Tako kot za druge dejavnosti velja tudi za vzgojo in izobraževanje, da ni mogoče več ocenjevati delovnega mesta poprečno, temveč da moramo ocenjevati delo in naloge, ki jih opravlja delavec na posameznem delovnem mestu. Gre torej za vrednotenje in ocenjevanje opravljenega dela in nalog. Po zakonu o združenem delu je osebni dohodek enotna kategorija in je ni mogoče deliti na startni ali celo zagotovljeni del na eni strani in na drugi na manjši del, ki se deli po delovnih dosežkih. Vsak dinar mora biti upravičen z delom, zato mora biti osebni dohodek organizacije združenega dela kakor tudi posameznika povsem spremenljiva kategorija. Dosledno upoštevanje tega načela predpostavlja zgrajen sistem svobodne menjave dela in na njenem temelju ustvarjene samoupravne dohodkovne odnose tudi v izobraževanju. Povedano drugače: vse to zahteva, da tudi organizacije združenega dela v izobraževanju same delijo celoten dohodek, ne pa da samoupravne interesne skupnosti določajo celo to, kolikšne osebne dohodke bo imel posameznik.

VPRAŠANJE: Kako se je treba bojevati proti poudarjenemu formalizmu in forumskemu delu naših organizacij in vodstev?

ODGOVOR: Posebej moram poudariti, da nismo proti vsakemu forumskemu delu. Tako delo bo ostalo tudi v prihodnje, bo pa drugačne kakovosti. Sindikat se mora povsem »odpreti«, pri sprejemanju njegovih sklepov mora sodelovati članstvo, delegati. Formalizem in nepotrebno forumsko delo bomo najuspešnejše odpravili z nenehno politično akcijo vsega sindikata, z določnim spreminjanjem preživelih odnosov v vsakem okolju.

VPRAŠANJE: Kaj bi lahko — po vašem mnenju — pri izvajanju teh in drugih nalog storili prosvetni listi, ki imajo približno po 100.000 izvodov naklade?

ODGOVOR: Prosvetni listi so zelo pomemben dejavnik pri obveščanju prosvetnih delavcev. Z nenehnim, sprotnim obveščanjem bi lahko še veliko bolj spodbujali organizacije združenega dela v izobraževanju in posebno vse prosvetne delavce h graditvi novih odnosov. Mislim predvsem na dohodkovne odnose, ki morajo biti tudi v teh dejavnostih temelj družbenoekonomskega položaja vsakega delavca. Druga zelo pomembna naloga prosvetnih listov bi bila lahko prenašanje najboljših rešitev, ki se porajajo v vsakodnevni praksi organizacij združenega dela. Tretjič, mislim, da bi bilo zelo koristno, da bi bili prosvetni listi včasih tudi bolj kritični do sindikata ali njegovih posameznih akcij. S tem mislim predvsem na ustvarjalno kritiko, ki bi v marsičem lahko pomagala sindikalni organizaciji na vseh ravneh, da bodo njene akcije res v prid izobraževalne dejavnosti, prosvetnih delavcev pa tudi širše družbene skupnosti.

VPRAŠANJE: Ali lahko sindikati bolj podpro te liste in jim pomagajo pri ustvarjanju materialnih in kadrovskih možnosti za delo, ki so temeljni pogoj za nadaljnji razvoj teh sindikalnih glasil. Kaj bi bilo glede tega treba storiti v republiških in pokrajinskih odborih pa tudi v zveznem odboru?

ODGOVOR: Največjo podporo in pomoč prosvetnim listom dajo lahko predvsem njihova uredništva sama, in sicer s kakovostno in aktualno vsebino. Po drugi strani pa bi morali tudi republiški ali pokrajinski odbori sindikata veliko bolj uporabljati te liste kot zelo pomembno orožje pri vodenju najpomembnejših akcij. Tu mislim predvsem na še tesnejšo povezavo organov sindikata in njihovih glasil — le tako namreč lahko prosvetni listi izpolnijo svojo vlogo. Njihova vloga pa ni samo spremljati akcije, temveč akcije tudi spodbujati, izzivati in potem obširno komentirati posamezna stališča in naloge.

In ob koncu — mislim, da bi morali tudi mi v zveznem odboru bolj uporabljati prosvetne liste — po eni strani iz njih črpati zamisli za posamezne akcije, po drugi strani pa prek teh listov uveljaviti skupno dogovorjena stališča in sklepe pa tudi pozitivne izkušnje in rešitve iz drugih okolij.

Spominski stenski koledar 1978

Partizanski Rog

V široki akciji za ohranitev spomenikov se je odbor za varstvo Roga, ki deluje pri medobčinskem svetu SZDL za Dolenjsko, vodi pa ga Franc Leskošek-Luka, odločil, da bo izdal za leto 1978 poseben spominski koledar s tematiko NOB in partizanskega Roga. Namen koledarja je predvsem prikazati Bazo 20 in partizanske bolnišnice. Ozračje naj bi pričaralo barvne umetniške fotografije. Na sklepnem listu bo koledar prinašal vrsto izvirnih dokumentarnih črno-belih fotografij iz časov narodnoosvobodilnega boja in partizanskega življenja na Rogu, ustrezno vsebinsko besedilo in reliefni prikaz Roga, ki bo brez dvoma imel še poseben pomen za obiskovalce.

S prodajo koledarja naj bi namreč zbrali sredstva, ki jih bo odbor uporabil za širše propagiranje pomena NOB, s posebnim poudarkom na območju kočevskega Roga. Z obnovo in ohranitvijo številnih spomenikov iz naše revolucionarne zgodovine naj bi ta košček naše domovine, ki je imel med narodnoosvobodilnim bojem tako pomembno vlogo, še bolj približali delovnim ljudem, organizacijam združenega dela in še posebno mladim.

Odbor za varstvo spomenikov NOB in naravnih znamenitosti Roga je več organizacijam združenega dela predlagal, da bo odkupile del predvidene naklade stenskih koledarjev. S to propagandno potezo bi namreč predstavili lastno organizacijo združenega dela, hkrati pa prispevali del sredstev za ohranitev partizanskih spomenikov.

Za višje razrede osemletke, za srednje šole

Pri zgodovini, pri urah družbenomoralne vzgoje, v klubih OZN in pri družbeno političnih krožkih učiteljem in vodjem često zmanjka gradiva, ki bi jim nudilo trdne temelje za razpravo in razširitev tematike.

Priporočamo knjižice:

Franc Šetinc: »Socialistične sile, religija in klerikalizem«;

Zdravko Troha: »Neuvrščenost danes«;

Republiška konferenca SZDL Slovenije: »Družbenopolitično izobraževanje v socialistični republiki Sloveniji«.

čim bolje se bomo poznali...

Osnovna šola Ivan Novak – Očka

Premagana pregrada

Reševanje prostorske problematike, vključevanje v okolje, krepitev sodelovanja z organizacijami združenega dela in pridobitev stanovanj za učitelje so dolgoročnejše naloge delavcev osnovne šole Ivan Novak-Očka v Ljubljani, proslavljanje obletnic KP Slovenije ter tovariša Tita in vključevanje v delovne in druge akcije krajevne ter občinske mladinske organizacije, pa so naloge, ki so jih pričeli pionirji in mladinci te osnovne šole, s sodelovanjem mentorjev, izpolnjevati že prve dni marca ter bodo potekale tja do prihodnjega šolskega leta.

Zgradba te osnovne šole, zgrajena pred dvema letoma, ima 14

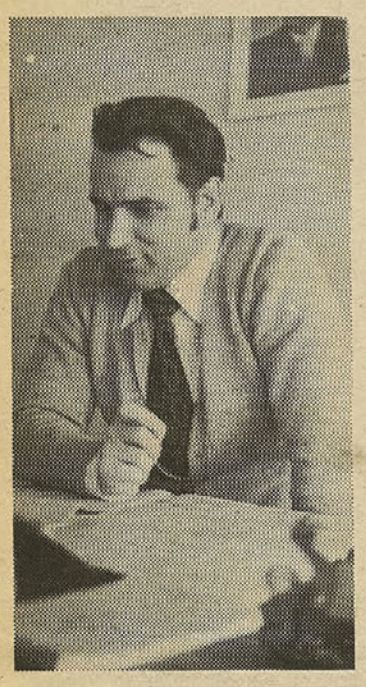

Prve učence sprejemajo v šolo že ob 5. uri in 15 minut. S tem smo mnoge starše razbremenili skrbi za jutranje varstvo otrok; Franci Pipan, ravnatelj osnovne šole Ivan Novak — Očka (Foto: S. J.)

učilnic, telovadnico, jedilnico, sodobno kuhinjo in zaklonišče. Prvo leto je bil v njej mogoč enoinpol izmenski pouk. Letos je pouk že dvoizmenski. V 2 oddelkih je okrog 640 otrok, poleg tega je še sedem oddelkov podaljšanega bivanja. V šoli je že drugo šolsko leto več učencev in učenk kot so načrtovali. To je ob novem stanovanjskem naselju Vižmarje—Brod, z množico mladih družin, povsem razumljivo.

To, da šola nima dovolj učilnic, vpliva na možnosti dela v samem vzgojnoizobraževalnem procesu, pa tudi na to, koliko široko lahko odpre šolska vrata za podaljšano bivanje ter množico obšolskih dejavnosti učencev.

— Glede na zaposlenost staršev — je povedal ravnatelj šole Franci Pipan — bi morali imeti zagotovljeno podaljšano bivanje za vse učence prvih štirih razredov. Sedaj ga imajo lahko le učenci 1. in 2. razreda. Prehod na dvoizmenski pouk ali celodnevna zasedenost šolskih prostorov zmanjšujeta možnost razširitve zunajšolske dejavnosti.

Kljub temu smo v tem šolskem letu uvedli še nekaj oblik dejavnosti učencev. S tem želimo doseči, da bi bil vsak vključen saj v eno od interesnih dejavnosti, toda ne več kot v dve.

Prepričani smo, da bo leta 1979 uresničen načrt II. samoprispevka. Z njim bi pridobili še štiri učilnice; za dve bomo zbrali denar sami. Tedaj bi se spet lahko vrnili pouk v poldrugi izmeni.

Prvo leto delovanja osnovne šole Ivan Novak-Očka učenci in učitelji niso bili zadovoljni s spremljanjem in vrednotenjem njihovega dela v krajevni skupnosti. Z delavnostjo in s primerno besedo staršem, krajanom, so se občani in njihove organizacije ter skupnosti že bolj delavno vključile v šolsko delo. Lahko rečejo, da je pregrada, ki je obstajala zaradi pomanjkanja tradicije v prosvetnokulturnem delu v tej krajevni skupnosti, sedaj že premagana.

Tudi sodelovanje z organizacijami združenega dela Iskra, Keramika in Bombažna tkalnica Vižmarje so vedeli. Te jim pomagajo pri opremljanju šolske knjižnice in izdelavi različnih pripomočkov za pouk in za delo šolskih društev in organizacij.

KOLIKO IN KDAJ, NI ZNANO

— V Ljubljani vlada prepričanje, da ni v osnovnih šolah kadrovskih problemov, vendar to ni res. Na naši novi šoli nimamo vseh delovnih mest zasedenih z ljudmi, ki bi izpolnjevali pogoje, navedene v sistemizaciji delovnih mest. Dobili smo že primerne učitelje, da bi zasedli ta delovna mesta. Prišli, bi, če bi jim dali stanovanje. Stanovanj pa nimamo.

Pred dvema letoma so dobili v krajevni skupnosti Vižmarje—Brod v ljubljanski občini Ljubljana—Šiška novo osnovno šolo. Tudi krajani in delovne organizacije se zanimajo za njihovo delo. (Foto: S. J.)

V srednjeročnem načrtu občine Ljubljana-Šiška je zapisano, da je treba reševati stanovanjsko problematiko učiteljev. Koliko stanovanj bo in kdaj bodo na voljo ne piše nikjer — je razčlenjeval Franci Pipan.

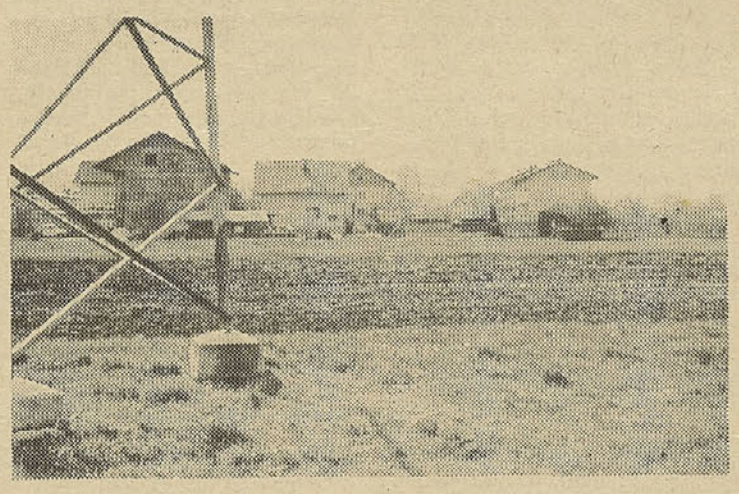

Tu nekje naj bi stal stanovanjski blok, v katerem naj bi, po enem od predlogov, dobili stanovanja učitelji osnovnih šol iz Šentvida, Šmartna, Vižmarje—Brod in učitelji iz šolskega centra v Tacnu. Kdaj bo ta predlog uresničen, se ne ve. (Foto: S. J.)

BOGAT PROGRAM

Program proslav in prireditev ob 40-letnici KP Slovenije, 40-letnice prihoda tovariša Tita na čelo KP Jugoslavije in 85-rojstnega dne tovariša Tita je, tako kot na mnogih slovenskih osnovnih šolah, tudi na osnovni šoli Ivan Novak-Očka obsežen in pester. Predvidenih je trinajst samostojnih prireditev, večina pa jih je bilo že izvedenih. Od proslave dneva žena do razstave »Kultura v NOV v Sloveniji«, kurirčkove pošte, bralne značke, slavnostne seje pionirskega odreda, pogovora s predvojnimi komunisti, obrambnega dne, obiska Dražgoš, posebne številke šolskega glasila Naše misli, tekmovanje Pokaži, kaj znaš o NOB, sprejem pionirjev v ZSMS, skrbi za spomenike NOB, delovne akcije. In še veliko je prireditev, v katerih bodo sodelovali učenci te šole; prenos zvezne štafete mladosti, sodelovanje na dnevu mladih Šiškarjev, vključitev v proslavo Prežihovina 77, predaja kurirčkove pošte v Ljubljani itd.

DELOVNA AKCIJA

— Naša šola nima športnega igrišča — je dejal Franci Pipan, zato je občinska mladinska organizacija sklenila, da z osrednjo mladinsko občinsko delovno akcijo zgradi tukajšnje športno igrišče. Na akciji bo sodelovalo tudi 30 brigadirjev iz pobratene občine Kavadarci. Upamo, da se jim bo s to mladinsko delovno akcijo posrečilo oživiti krajevno mladinsko organizacijo. Ta je premalo delavna, predvsem ne skrbi dovolj, da bi vključila v svoje vrste fante in dekleta, ki zapuste našo šolo in so bili pri nas motivirani za delo v terenski mladinski organizaciji.

STANE JESENOVEC

NE TAKO! Letne počitnice se naglo približujejo in z njimi čas, ko se šolarji odpravljajo na končne izlete. Ti izleti pa niso nič kaj poceni, zato si šolarji na različne načine pomagajo. Ena od najbolj razširjenih oblik pridobivanja sredstev je prav gotovo zbiranje starega odpadnega papirja. Iz takega zbirališča pa navadno nastane pravo igrišče ali smetišče. Zato je treba šolarje pravočasno opozoriti, naj ne onesnažujejo okolja, da ne bodo ob šolah nastajala taka prizorišča, kakršno vidimo na sliki. (Foto: G. R.)

Med možnostmi in stvarnostjo

Tako kot drugim delovnim organizacijam nalaga zakon o združenem delu tudi kolektivom osnovnih šol resne naloge. O teh razpravljajo tudi na osnovni šoli Kozje. Najbolj zapleteno bo vsekakor področje sistemiziranja delovnih mest, določanja delovnih nalog in ovrednotenje dela glede na sedanje in minulo delo posameznih učiteljev.

Pred nedavnim smo začeli usklajevati naše samoupravne akte z zakonom o združenem delu — je povedal ravnatelj Franc Bizjak. Uskladiti bomo morali najprej samoupravni sporazum o delitvi dohodka in osebnega dohodka ter sistemizacijo delovnih mest. Ob tem se postavljata vprašanji, kaj je osnova za vrednotenje opravil, kaj pa osnova za pridobitev osebnega dohodka.

Akt o sistemizaciji delovnih mest ni nespremenljiv. Zanj so potrebni trdnejši normativi. Ni dovolj le učni program, ampak celoten program šole. Slovenske osnovne šole so različne in na njih različni ljudje, zato mora stimulacija upoštevati tudi te raznolikosti. S samoupravnim sporazumom panoge se moramo domeniti za določeno minimalno pedagoško delo, ostalo vključiti v spremenljivi del. Tako mora sporazum o delitvi dohodka in osebnega dohodka določati tudi minimalni osebni dohodek. Celotni dohodek šole mora biti seveda večji, tako da je omogočeno vrednotenje in nagrajevanje dela posameznega delavca nad njegovim minimalnim osebnim dohodkom.

Na občinski izobraževalni skupnosti v Šmarju smo govorili o usklajevanju samoupravnih aktov. Osnovni problem je, da učitelji nimamo dovolj pravne in ekonomske izobrazbe. Menimo, da naj učitelji sodelujejo pri oblikovanju samoupravnih aktov, pravniški zapis aktov pa naj pripravijo ustrezni strokovnjaki. Nadaljnja stopnja je uresničitev določil aktov, ki je seveda naloga učiteljev.

KDAJ IN KOLIKŠNA SAMOUPRAVA

Na osnovni šoli Kozje imajo vpeljane oddelčne konference od 3. razreda dalje. Kljub temu se jim še vedno postavlja veliko vprašanje o tem, kdaj začeti učenca vključevati v samoupravni proces, kolikšna naj bo njegova vloga v njem, kakšno mesto obdrži učitelj ter kako nadalje razvijati samoupravno organiziranost učencev. Samouprava naj bi se vključevala in kazala v vsem delu učencev, ne le na oddelčnih konferencah. Da je to potrebno in da so učenci pripravljeni sodelovati, dokazujejo tudi nekateri podatki, ki so jih dobili z anketo. Tisti, ki so že zapustili šolske klopi, so med drugim odgovarjali na vprašanja, kje so jih vzgajali za samoupravljanje, kdaj naj se prične ta vzgoja in ali je delež osnovne šole pri pripravah za samoupravno sodelovanje v organizacijah združenega dela zadosten. Kar 68 odstotkov jih je odgovorilo, da jih niso nikjer vzgajali za samoupravljavca; 64 odstotkov vprašanih meni, naj se to izobra-

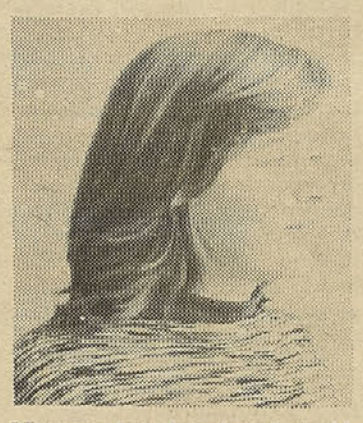

Nimamo dovolj možnosti, da bi dosegali boljše uspehe. Manika Hostnik. (Foto: S. J.)

ževanje prične že v osnovni šoli: 44 odstotkov anketirancev pa je odgovorilo, da osnovna šola dovolj usposablja za samoupravljanje.

NI MOGOČE ZAHTEVATI

— Tudi naša sindikalna organizacija — je pristavila predsednica Gustika Bosio — sodeluje pri usklajevanju samoupravnih aktov z zakonom o združenem delu. Odkrito povedano, naloga je težka in večkrat razglabljamo, kdo nam bo pri tem pomagal. Lahko rečem, da je bil tridnevni seminar za člane izvršnega odbora sindikalne organizacije o zakonu o združenem delu več kot dobrodošel in nam je le razjasnil mnogo stvari.

Navedem naj še, da smo pripravili strokovni izlet v Ljubljano, kjer smo si ogledali tudi razstavo učil. Ugotovili smo, da nam veliko učil manjka. Z našo opremljenostjo skoraj ni mogoč kakovosten pouk. Po drugi strani vemo, da ni mogoče zahtevati, da bi vsa ta učila imeli tudi na naši šoli. Konec koncev ne bi bila dovolj uporabljena.

Prizadevamo si, da bi rešili stanovanjske težave naših učiteljev. Drugače bodo odšli, novih pa prav gotovo ne bo mogoče dobiti. Nepopolna zasedba nam že sedaj povzroča nemalo skrbi. Pogosto razmišljamo, zakaj k nam ne pridejo novi učitelji. Ne vemo, kako naj bi jih privabili.

Tudi o sindikalni listi za leto 1977 smo govorili. Ta nam na papirju res marsikaj daje, toda tega v naši izobraževalni skupnosti verjetno ne bomo mogli uresničiti.

NEENAK ODNOS DO ŠOL?

Naj zapišemo, kaj nam je povedala predsednica šolske skupnosti učencev Manika Hostnik. Bila je že na sestanku sveta šole in na sestanku delovne skupnosti. Njena razmišljanja so kritična, v njih je prav gotovo veliko resnice. Se bo zaradi tega odnos učiteljev in članov sveta do Manike spremenil, poslabšal?

— Na sestankih vse obravnavajo na dolgo, je dejala Manika, vrtijo se okrog problema, ne povedo pa bistva. Čutiti je, da prav stremijo za tem, da se stvari razvlečejo in problemi ne rešujejo dovolj hitro.

Tudi neenak odnos do posameznih šol v občini sem začutila iz izvajanja posameznikov. Drugim dajo, da se razvijajo, na Kozje pozabljajo.

Zgradba naše šole je premajhna za uvedbo celodnevne osnovne šole. Morali bi jo povečati in dobiti še nove učitelje. Učencem se nam zdi krivično, da ne moremo tudi mi dosegati boljših učnih uspehov — takih kot jih dosegajo na bolje opremljenih šolah. Tudi v izvenšolskih dejavnostih bi se radi še bolj izkazali.

Učenci bi se radi srečali in pogovorili s predstavniki občinske izobraževalne skupnosti. Laže bi potem razumeli težave, v katerih je naša šola, seveda, če bi nam bile predstavljene tako, da bi razumeli vzroke zanje. Že čez nekaj let bomo lahko kot delavci pomagali pri njihovem odpravljanju.

STANE JESENOVEC

tem bolje bomo delali...

kultura

Razstava ob 30-letnici mladinskih delovnih brigad

Posavski muzej Brežice, medobčinski svet ZSMS in klub posavskih študentov so v prostorih galerije Posavskega muzeja pripravili razstavo, ki je posvečena 30-letnici mladinskih delovnih akcij.

Razstava je razdeljena na tri dele. V prvem je prikaz fotografij, dopolnjenih s prehodnimi zastavicami, značkami in drugimi predmeti posavskih brigadirjev. Mladina iz Posavja se je množično udeleževala vseh akcij in s tem pomagala graditi porušeno državo in novo družbo. Škoda le, da niso ohranjeni vsi številni podatki, ki bi lahko zelo zgovorno pokazali, kako je bila mladina Posavja vseskozi močno zastopana.

V drugem delu so razstavljene skice, risbe in grafike pokojnega slikarja Franja Stiplovška. Stiplovšek je bil profesor na brežiški gimnaziji in se je priključil mladini pri graditvi proge Šamac—Sarajevo. Na tej akciji je nastal opus del, ki nam umetniško dokumentarno kažejo posamezne brigadirje delovišča in delo mladih. Slikar je želel na kraju samem upodobiti in za poznejši čas ohraniti pomemben čas naše bližnje preteklosti, zato ni imel ambicij, da bi na visoki umetniški ravni obdelal vse teme.

V tretjem delu je prikazano ustvarjalno delo študenta akademije likovnih umetnosti Alojza Konca iz Sevnice. Po besedah akademskega slikarja Miroslava Kuglerja Konec odlično pozna umetno-obrtno rezbarjenje. Njegovo dosedanje delo povezuje skrbno opazovanje in filigranska izdelava. Disciplineranost, drobnost, plahost, senzibilna nežnost rokopisa zgovorno govori, da je Končeva duševnost specifična. Ta in oni list pa nosi sporočilo skrajno napete prisotnosti mlade duševnosti, ki hrepeni, dvomi in se bori z iskanji in življenjem. Tako Miroslav Kugler. Konec, ki mu posebno ugajajo slikarji Tiepolo, Cezanne, Modigliani, Roulouse Lautrec in Čeh Mucha, pa pravi: »Želim ohraniti obliko, spoznati material objekta, njegovo strukturo, njegov čas. Predvsem pa me zanima barva kot taka, ki tam je, ki jo zaznavam, ki jo čutim.«

Razstavo bodo iz prostorov Posavskega muzeja prenesli še v Sevnico in Krško. Pričakujejo, da si jo bo ogledalo veliko obiskovalcev in se s tem vključilo v proslavljanje vseh pomembnih jubilejev, ki jih slavimo v tem letu.

G.R.

Razstava sodobne italijanske grafike

Ljubljanska Moderna galerija je pripravila razstavo sodobne italijanske grafike, kot jo je posredoval oddelek za kulturo pri občini Milano. Prireditev mednarodnega značaja je prav gotovo dogodek v likovnem življenju pri nas in 122 grafičnih eksponatov istega števila avtorjev omogoča dovolj informativen vpogled v sedanji trenutek italijanskega

Elio Mariani: »Marilyn«, fotolitografija, 1976

grafičnega snovanja. Čeprav je vsak avtor zastopan le z enim grafičnim listom, in so morda prizadeti grafiki z različnim izraznim spektrom, pa se lahko zanesemo na dovolj opredeljeno specifičnost celote in posameznikov. Morda bomo pogrešali to in ono ime, ki smo ga srečevali na ljubljanskem grafičnem bienalu, toda čar razstave je prav v tem, da se srečujemo z mnogimi novimi, nam nepoznanimi imeni. Iz celote pa se da videti dokaj raznolike težnje grafične usmerjenosti vse od solidne, dokaj poznane širše realistične osnove, ekspresije, pa do abstrakcij, konstrukcij, angažirane umetnosti in vplivov hiperrealizma.

Film

Taksist

Film »Taksist« oglašajo v časopisih kot delo, ki kaže, da bo poželo visoka priznanja; uvrščeno je bilo v spored najboljših filmov na svetu, v spored beograjskega Festa. Poskušajmo pa se vživeti v vsebino tega filma ne glede na priporočila in se vprašajmo o njegovi vrednosti, kot jo sami doživljamo.

Liku človeka, kakršnega vidimo v tem filmu, daje svet demokratične svoboščine in pravico do osebne sreče. V tem svobodnem svetu, v katerem skušajo ljudje zadostiti svojim potrebam po uresničitvi, četudi gre zgolj za nagonsko sprostitev, je dorasel tudi junak tega filma. Potrditev išče v kakem dejanju, ki bi bilo polno njegove moči, njegove osebnosti in zavesti. Do vsega, kar vidi in doživlja, ga preveva jeza, ki je tem večja, kolikor bolj opravlja svoj poklic taksista v svetu nagonskega življenja in praznih osebnosti. Osamljen je v svojem hotenju po vsem, kar je »čisto kot angel«, kot njegov sen o Betsy, dekletu, ki mu je bila všeč. Iz praznine in splošne človeške samovolje — ga prebudi moč, ki jo dobi, ko se oboroži in izvežba v streljanju. Obračunati hoče s tem, kar mu povzroča nejevoljo. Ko pa tudi politični in socialni upravljalci tega sveta s kritično jezo samo manipulirajo v svetu demokratičnih svoboščin in pravice do sreče, taksist na svojo pest prične obračunavati s svetom. Pobije nekaj nemoralnih ljudi in doživi priznanje.

V sodbi o tem delu, ki nazorno odseva stanje človeškega življenja, smo tako kot taksist svobodni. Brez zadržkov lahko zadovoljimo veselje do kritičnega vrednotenja. Ko pa moram odločiti, kaj cenim in kaj obsojam, se lahko naslonim samo na svoje razpoloženje ali nerazpoloženje do sveta, na svoje sočutje do prikazanega človeškega lika in do posledic, ki jih tak človek povzroča v svetu. Pri tem sem prav tako sam in prazen, kot taksist, ki ne ve, čemu živeti in kaj storiti. Ali naj jezo, ki taksista privede do zločina, ocenim kot plemenitost? Nesmiselna bi bila laž, da je svet, v katerem živimo, samo lep. Danes si je najteže odgovoriti na vprašanje: čemu živeti, čeprav je svet svoboden in sproščen. Taksist pravi: živim zato, da pobijem vse izprijence na svetu. Izprijenci pa so po njegovem skoraj vsi. Sprašujem pa se: ali si ne želim sveta, ki bi bil angelsko čist kot taksistova Betsy ali vsay njegov sen o njej? Svoji želji navkljub pa bom dopustil zlo in človeško izprijenost, kajti sicer bi moral razdejati ves svet. Trudim se, da svojo jezo z voljo po tem, kar je po moji vesti dobro. Svetu lahko koristim le tako, da mu izpostavim svoje spoznanje, razumevanje in utelešenje tega, kar je v meni vrednega. Mislim torej, da ni dovolj odsevati svet, kakršen pač je, temveč tudi svoj sen o njem. Takšne sanje niso iluzije, če hočem, da postanejo stvarnost. Nekoč je človek sanjal o tem, da bi imel svoboščine in da bi lahko uresničil svojo osebno srečo, zdaj pa s to svobodno osebnostjo nima kaj početi, če ji ne da smisla. Ne moremo živeti samo zase. Ustvariti si moramo svojo, etično fantazijo.

V svoji notranji nemoči si taksist zna predstavljati samo demoničnega uničevalca človeške demoničnosti. Zaradi te demonije je film atraktiven. Človeški lik v njem je presenetljivo resničen, vendar pa tudi lahko samo porazi naša pričakovanja, da bi človek kdaj postal tudi tak, kakor sanjamo o njem.

Sreča na vrvici

Zelo malo je mladinskih in otroških filmov, a še med temi redki obravnavajo naš čas in resnične dogodke mladega človeka. »Sreča na vrvici« se godi zdaj in med otroki. Gre za psa Jakoba, na katerega se naveže fant, ki so ga otroci izključili iz igre. Spozna tudi prijateljico, a je še premlad, da bi razvil svoje nagnjenje v ljubezen. Iz te zasnove se porodi več dogodkov, ki ne predstavljajo strnjene zgodbe, temveč so kot nanizanka povezani med sabo. Povezujejo jih čas, otroci in pes Jakob. Zapleti in razpleti so postavljeni v svet dečkov in deklic, ki živijo v popolnem blagostanju. Snov izhaja iz predpostavke, da se otroci predvsem fantastično igrajo Indijance, da med njimi obstajajo erotične težnje, s katerimi se obrekujejo ali bahajo in ki jih ne izrazijo niti v otroški niti splošni človeški subtilnosti, da govorijo »realistično«, to je pocestni žargon, in da je v njih toliko dobrega, kolikor radi se igrajo z živaljo. Otroci sprejmejo psa Jakoba za svojo igračo, ki je sicer živa, in ko jo branijo pred brezdušnimi, samozadovoljnimi stanovalci, omejenimi s čistostjo betonske arhitekture, se zavzemajo zanj samo kot za sredstvo svoje igre. Psa v filmu sploh ne vidimo kot živo, čuteče bitje, ki ima instinktiven odnos do sveta, ampak razpolagamo z njim, da ga dresiramo, se z njim zabavamo in dokazujemo to svojo voljo drugim. Tudi otroci ne predstavljajo otroške neposrednosti, ki je podobna občutkom, kakršne doživlja žival do svojega okolja.

Zgodba o psu, ki ga otroci zaščitijo, je stereotipna za mladinski film, pa vendarle bi jo umetnik znal izpeljati tako, da bi gledalci filma občutili čustveno identiteto doraščajočih ljudi in živali. To bi pomenilo, da bi režiser Jane Kavčič moral nežno povzdigniti svoj naturalizem in realizem do simbolne in alegorične vrednosti. Takšen je na primer angleški mladinski film »Kes«. Uporabil pa je samo domiselnost pri kopičenju dogajanja, akcije, zapletov in razpletov, temu pa dodal dekor meščanskega standarda naše družbe. Zaradi tega okrasja film ni sodoben, ampak je s sodobnostjo opremljen, vendar le s tisto, ki uživa blaginjo. Za tem pa se skriva praznina, v kateri ni več nobenih problemov. Film je neproblemski in narejen tako, da bo zadovoljil nevtralno poprečnost, ki sprejema samo udoben pogled na stvarnost.

Kaj očitam ustvarjalcem tega filma? Da razpolagajo s tehniko in z znanjem in da s temi sredstvi razporejajo snov in temo v film z izvrstno fotografijo, ne da bi se vprašali po tem, čemu služita tehnika in znanje. Za mladinski ali otroški film je treba biti ravno tako umetnik kot za katerikoli drug film. »Srečo na vrvici« je inspirirala tista zavest, ki je nezahtevna, kadar je treba biti notranje domiseln, ko je treba seči po globini, in ideje intuitivno, umetniško razodeti. Splošno igrivost, v kateri je veliko dogodkov in akcije, traja, ne da bi se katerikoli oseba v filmu notranje spremenila. Meščanska miselnost tega ne prenese. Kot rečeno, pes ni samo živa igrača. To je tudi samosvoje bitje, do katerega moramo imeti tako human odnos kot do kakega človeka, da doživimo njegovo življenje. V filmu bi moral nastopiti kot človek s svojim značajem in voljo, kot nekakšna osebnost, v kateri otroci prepoznavajo svojo emocionalno naravo. Videli pa smo ga kot priročno sredstvo, ki je omogočilo pisatelju in režiserju sprožiti dejanje, vse to pa zaokrožiti v akcijsko zgodbo in nič več. Zato imamo občutek, da psa imamo, doživljamo ga pa ne.

SAMO SIMČIČ

PREMALO

Človek, ki mu je premalo tisto, kar zadošča drugim, ni nikdar zadovoljen.

Epikur

●

BLAŽILO

Malo je potrebno, da se potolažimo. Prav tako malo je potrebno, da smo žalostni.

Blaise Pascal

Iz likovnega sveta

Vladimir Makuc je razstavljal v Beljaku

Letošnjega februarja je v galeriji Marije Louise Ortnerjeve v Beljaku priredil samostojno razstavo svojih grafik in risb akademski slikar, specialist za restavratorstvo, predvsem pa grafik Vladimir Makuc. Ne bi naštevali mnogih narodnih in mednarodnih priznanj, ki jih je ta zreli umetnik srednje generacije že prejel. Morda bi pomagalo določiti raven njegove umetnosti to, da ga imajo na primer nekateri italijanski likovni krogi za najpomembnejšega slovenskega grafika. Pomembnost mu zagotavljata neoporečna izvirnost z organskim razvojem ter sodobnost njegovega človeškega in umetniškega sporočila s svojimi izpovednimi in formalno estetskimi vrednotami. Zaradi izvirnosti je tipično slovenski; ne zato, ker upodab-

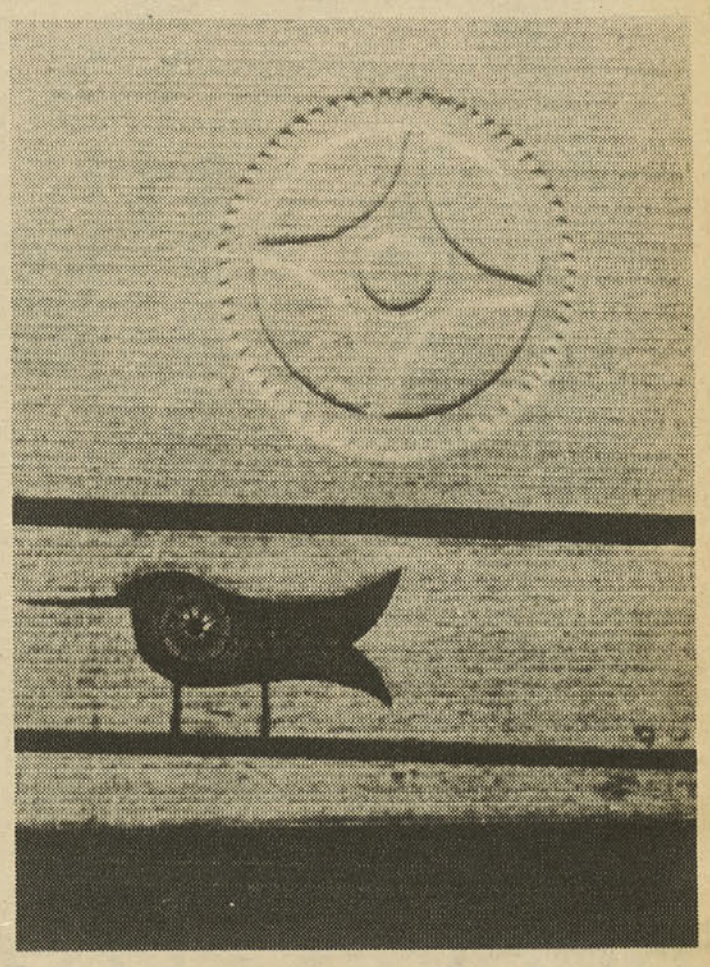

lja motiviko svojega domačega kraškega okolja, temveč predvsem po liričnem, v njegovem primeru trpko melanholičnem doživetju, ki ga njegova dela posredujejo. Preveva jih torej ozračje, kakršnega lahko zasledujemo v naši ljudski in umetni pesmi, glasbi ter likovni umetnosti. Zaradi sugestivnega in estetskega podajanja pa njegova grafika odzvanja v mnogih ljudeh ne glede na narodnost in je tako postala evropske in tudi univerzalna.

Za Makučevo starejšo grafiko so bili značilni temni toni in bogate strukture, ki jim je grafik posvečal pozornost v svoji restavratorski praksi na začetku umetniške poti; več let je namreč restavriral in kopiral naše srednjeveške freske ter vestno prenašal z zidu na platno tudi slikovito patino, s katero je čas zastrl stoletne podobe. Kot je to delo vplivalo na fakturo (način obdelave površine) njegovih grafik, tako je verjetno vplivalo tudi na njegov likovni izvor, ki ga določajo jasnost, preprostost in strogost — značilnosti sloga srednjeveške umetnosti — in podprlo njegovo naravno nagnjenje v takšno smer. Strukturalna zgovornost pa je pri Makucu sčasoma postajala bolj zadržana ter izražanje v celoti bolj asketsko, lakonsko. Trpko toplino njegovih temnih grafik je slednjič nadomestila svetla, svečana eleganca. Na čistih ploskvah se kažejo skrbno izbrani predmeti poenostavljenih oblik, pri katerih je izluščil najbolj bistveno in to odločno poudaril. Včasih kdo pripomni, da je na Makučevih grafikah upodobljenega vedno manj; je pa to v risbi, tonu in kompoziciji toliko pretehtano, da bi lahko rekli z znamenitim estetom arhitekture Mies Van der Rohe .: »Manj je več«. Kakor govornik je, ki mu je misel postala toliko jasna, da za učinkovit govor rabi vedno manj besed.

Reproducirana grafika predstavlja ptice na električnih žicah nad streho, gornji del podobe pa izpolnjuje bel krog, ritmično izpolnjen z dinamičnimi, reliefnimi oblikami iz industrijskega sveta. Spominja nas na sonce ter deluje malone grozljivo s svojo velikostjo, dominantnim položajem in vsebujočimi strojnimi elementi. Vodoravne linije, ki v likovnem podajanju izražajo mir, so s posebnim načinom rezanja nemirno zvibrirane. Kot simbolični element za naš računalniški čas pa je dodana še diskretno vgravirana mreža na ozadju. — Makuc nam torej v simbolnih prispodobah izpoveduje perečo problematiko naše dobe: Industrijska civilizacija je začela vladati življenju v naravi.

Jasni strogosti Makučeve grafike ustreza čista in plemenita tehnika globokega tiska, s katerim se izraža. Namesto običajnih materialov bakra ali cinka uporablja tu sodobnejše plošče iz trdih plastičnih mas. Črte so z iglami in dleti gravirane v ploščo matrico. Vanje grafik vtre tiskarsko barvo, ki jo potem delno s krpo, delno z roko zbriše s površine in odtisne s strojem za globoki tisk na papir; ta je bil prej namočen v vodi, da je postal bolj prožen in sposoben vpiti barvo iz globin. Ponekod kombinira globoki tisk z visokim in tik pred tiskanjem navalja površine nekaterih ploskev s primerno barvo.

Tehniki globokega tiska je Makuc zvest že skoraj dvajset let. V tem času so se nekateri njegovi vrstniki in mlajši kolegi oprijeli lažje in za razmnoževanje bolj prikladne tehnike sitotiska. Število odtisov globokega tiska pa je precej omejeno; Makučevi grafični listi so v glavnem signirani z E. A. (Epreuve Artiste), kar pomeni, da so umetnikov odtis in da število odtisov ene plošče ne presega petnajst primerov.

TINCA STEGOVEC

Kulturni teden na gimnaziji Ivan Cankar v Ljubljani

Podobe trenutkov

Letošnji kulturni podvig ljubljanskih gimnazijcev sovpada s praznovanjem treh velikih jubilejev, 40-letnice ustanovitve KPS, 85-letnice rojstva maršala Tita in 40-letnice Tita na čelu KPJ. V petih aprilskih dnevih (od 18. do 22.) so nam ob pomoči svojih mentorjev posredovali z vso mladostno zavzetostjo in zanosem pet prijetnih večerov. Poskus dramatizacije odlomka iz romana M. Lalića (VI. gimnazija Moste) je po fragmetih predočil dileme in notranja nihanja mladega borca, ki nosi veliko breme odgovornosti, čiste etike in partijske osveščenosti. Preraščanje lastnega jaza v altruistično zagnano, veliko in močno občestvo, ki se bori na tleh Evrope proti fašizmu in izničenju — je bila velika preizkušnja za mlade zagnance. Medtem ko so v tesni učilnici ob lastni režiji pretresali poslušalca najglobljі problemi Lalićevega teksta: tovarištvo, svetost borbe, izdajstvo, ljubezen..., so s Plečnikovega trga parale klene Lalićeve stavke pobesnele kitare in vulkanski bobni beat orkestra. Doba 220 voltov! Glasbo so posadili na električni stol.

V naslednjih večerih smo še videli svežo, razigrano Županovo Micko (I. dejanje, VII. gimnazija Vič), poslušali spominski recital — trikrat pa smo prisostvovali literarnim večerom, ki so jih pripravili učenci gimnazije pedagoške smeri in V. gimnazije Šentvid, Vojaške gimnazije Franc Rozman Stane ter gimnazije Poljane; zadnji večer sta nam priredili gimnazija Ivan Cankar — gostiteljica in I. gimnazija Bežigrad. Večeri so bili tematsko ubrani tako, da se je izročilo iz NOB smiselno prepletalo z osebnimi izpovedmi mladih avtorjev. Med nastopajočimi smo opazili nekaj nedvomno nadarjenih učencev, s širokim razponom karakternih predstavljivih likov. Mentorji in učenci so vložili v predstavo mnogo truda in zanosa, kar je nedvomno obrodilo sadove. Zlasti sveže so bile nekatere osebno izpovedne pesmi o stiskah in iskanjih mladega človeka te dobe: Interier / ples vešč / v sivem večeru / rapsodijo nežnosti / igrajo najine ustnice / prehajanje čustev / objem / udarci pet / na neizprosnem asfaltu / odmevajo v meglo / škripanje zavor / škripanje zavor / sladkost poljuba / adijo sedmica gre /. Draga Potočnjak: Dehtela je pomad in sanje so rasle iz njenih lahti in sonce je plesalo v njenih očeh. Pomlad mlada žena in množica starcev pod soncem. Dež kličejo, ki bo priromal iz nebes, ki bo ubil brazde, omočil kri. Razbrazdale so se misli od trde krvi, od toplega sonca, od njenih oči. Prišlo je dete na svet, rodilo se je v pomlad... In zaželelo si je dete imeti ponosen korak, pošteno lice in milo srce. Človek je bil pošten, mil in ponosen. Živel je trideset let. Neko pomlad je bil človek starec. Odšel je na ulico, hodil je počasi, lica so gledala v tlak... Bil je sam in težko se je vzpel na goro. Ko se je priplazil na vrh, je legel starec na goro in klical dež.

Marjana Moškrič: diši / zelene breze / krvav pajek na modri pajčevini / bogastvo / moje je / pozdravlja me / škrlatni princ / ki bo jutri ostal brez nog... Smrekar Evelina: Iščem ogenj, ki bo svetil in ne pekel. Iščem nož, ki bo rezal / in ne klal. / Iščem srečo, ki bo gorela / in nikoli dogorela / IŠČEM LJUBEZEN.

Prihaja potihoma / in počasi, / bledega obraza / in odeta v črno. / Muči, / para, / kolje. / Daruje svojo bledost. / Zavija v črno / Prihaja spoznanje. Nekega dne, ko bo svitanje črno, / bo svet zaihtel, / trava nad drevo se bo povzpela / in spregovoril bo plevel.

Saša Pavček: Izgubljena ideja — ON: Seveda je, ideja ni bila kupljena, ampak... ONA: Hočete reči, ukradena!? Hočete reči, da jo je moj dragi ukradel? ON: Ne on, ampak vi! ONA: Jaz? Jaz že ne! ON: Zdaj pa še lažete! Videl sem vas, kako ste se priplazili skozi uho, odprli bobnič in se pritihotapili v male možgane, od tam naprej v velike in mi ukradli idejo! ONA: Dokažite, če morete! ON: Prav rad, nimam več svoje ideje... ONA: Potem jo pojdite iskat v urad za najdene predmete... ONA: Poznam svojo idejo — nima ne repa, ne glave! ON: Tudi moja nima ne repa ne glave, zato je ta ideja moja! (prispevki dijakov gimnazije Poljane)

Milošu Poljanšku, predsedniku organizacijskega odbora in mentorjem, ki so izpeljali to veliko zamisel, gre vsa zahvala. Škoda, da ni založbe poleg najmanj 14 (!!!) in še 10 manjših v Sloveniji, ki bi podobne prispevke objavljala v mladinski literarni reviji, kot jih je nekoč revija Mlada pota. Gimnazijci so tako vezani le na svoja literarna glasila, ki pa največkrat izzvenijo v ožjem krogu sošolcev in gimnazije.

IVAN CIMERMAN

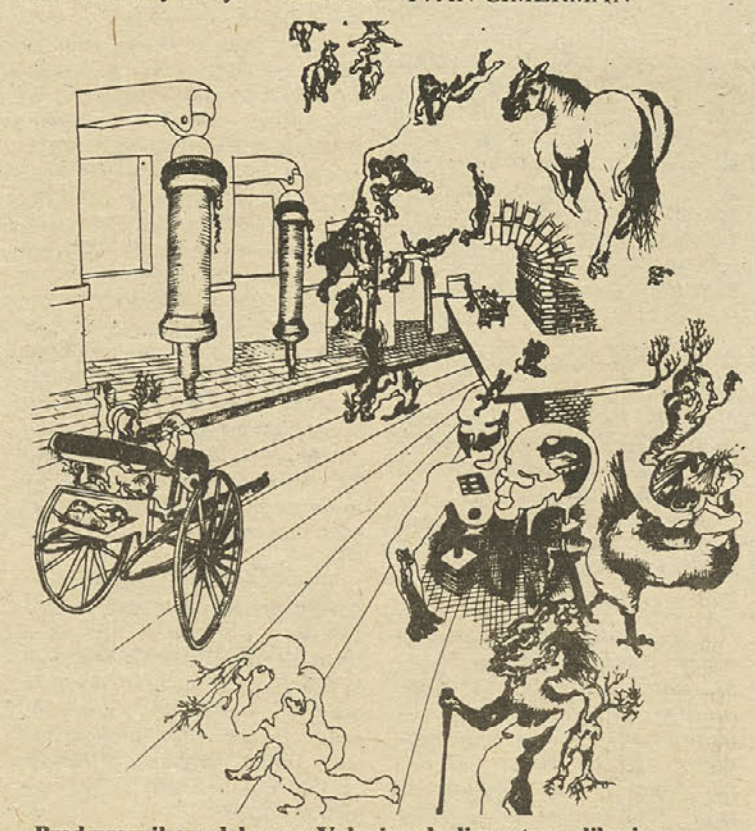

Pred praznikom dela so v Velenju odprli razstavo slikarjev: Radomira Boškovića, Gorana Horvata, Jakija in Dareta Zavška. Na sliki je delo Gorana Horvata.

Slavnostna predstava v Mestnem gledališču ljubljanskem

Matej Bor
Težka ura

Filip Kalan je v knjigi Veseli veter zapisal o dramskem tekstu Mateja Bora: »Prvi dramski poskus Mateja B. Težka ura sega s svojo problematiko v prve dne rastoče revolucije, v težke spopade z okupatorjevim nasiljem spomladi leta 1942, ko je oboroženo dvovladje med tujimi osvajalci in osvobodilnim gibanjem naraslo do takšne napetosti, da je na Dolenjskem dozorelo prvo osvobojeno ozemlje in da so začeli italijanski fašisti po zgledu nemških gospodarjev streljati talce v tedanji Ljubljanski pokrajini. Domači ovaduhi so se tako globoko zapredli v agentsko mrežo tuje policije, da je morala osvobodilna varnostna služba seči po novem sredstvu v tem neenakem boju — po smrtnih obsodbah nad kolaboranti. Sodba ljudske justice po ljubljanskih ulicah...«

Prva uprizoritev je bila na osvobojenem ozemlju v Črnomlju 13. 7. 1944. Takrat so nastopali v glavnih vlogah Milan Košak (Jeriša), Jože Tiran (Matjaž), Dušan Mevlja (Saša), Vladoša Simčičeva in Vinko Turk ter Nace Simončič, Jože Ban, Slavko Tiran. Režiral je Filip Kumbatovič. Izvršni odbor osvobodilne fronte je namreč izdal odlok o ustanovitvi Narodnoosvobodilnega sveta za osvobojeno ozemlje z osmimi poverjeništvi; v okviru enega izmed njih je nastal tudi Agitteater.

Na današnji svečani predstavi, 33 let pozneje, so se zbrali predstavniki kulturnega, družbenega in političnega življenja, na čelu s podpredsednikom republiškega izvršnega sveta Romanom Albrehtom.

Pred predstavo je Mitja Rotovnik, predsednik IO ljubljanske kulturne skupnosti, govoril o vlogi kulture pri prebujanju naroda hlapcev v narod gospodarjev, o znanstvenem marksizmu in poti ter rasti kulture v naši samoupravni družbi. Še posebno je poudaril ustvarjalni proces, ki zavzema v kulturi za delovnega človeka pomembno mesto. Potrošniška in bančnotrgovska miselnost ne sme izriniti iz žarišča kulture delavca, elitizem in kultura intelektualnih izbrancev je tuja naši ureditvi. Igra sama je bila narodno-osveščevalna poslanica in je dramaturško ustrezala takratnim skromnim sredstvom. Izročilo besedila zajema vrednote, kot so družina, narod, revolucija, etično in narodnostno dilemo odločitve za skupno stvar, za upor, za boj. Saša Miklavc je suvereno podal vlogo očeta (dr. Jeriše), ki v času težke ure, ko njegov goreči in boju predani sin Matjaž (Tomaž Pipan) sodeluje pri ustrelitvi gestapovca, ki je bil kriv za neštete smrti zavednih Slovencev. Saša, drugi sin dr. Jeriše, je mlačen, neopredeljen intelektualec, profesor, ki čaka, da gre vihra mimo, in se zateka v svoj mikrosvet filozofije, čiste samoohranitve in varnosti. Oče govori neopredeljenemu sinu: V tem fantu je čudna moč. Saša, midva sva poprečna človeka... Kaj če bo on izpolnil tisto, o čemer so naši predniki, je naše ljudstvo samo sanjalo? Pobijati moramo vse protičloveško, če hočemo narediti prostor človeškemu na tej zemlji!« Neizprosna, kruta vojna etika, ki pozna samo obračunavanje, ne pa blažitve, odpuščanje in spreobrnitev človeka v nekaj velikega, boljšega, plemenitejšega. Za to ni bilo časa.

Saša: »Ti si fanatik, zaljubljen v svoje ideje. Z orožjem ne uženeš krivic sveta!« Dva nazora: vesoljni humanizem, miren, nenasilen, neboleč in aktivni, totalitarni v imenu Velike ideje in zgodovinskega izročila obračunavajoči subjekt se spopadata na odru. Pravica da preživiš, moralna vprašanja o novem človeku, o vrednotenju smrti in vrednosti življenja vsakega posameznika so zadeve, ki se ob vojnih in končnih razkolih vrednotijo s stališč boja.

»Težke ure so najbolj plodovite!« izjavi dr. Jeriša, ko se Matjaž srečno vrne z akcije po usmrtitvi gestapovca, oče doživi notranjo preobrazbo in spozna, da je sin udejanil njegovo taktično in intelektualistično neopredeljenost, da se je uresničil v smislu takratne etike, ki jo je narekoval smrtni boj.

Milan Kalan v vlogi gospoda Matoha je ostal na pol poti do prepričljivosti, skoraj preveč hlasten, vendar prepričljivejši kot na televiziji, v vlogah lažjega žanra.

Ivan Jezernik deluje prepričljivo, razpon besedila mu ne dopušča večje širine. Pipan je podal vlogo mladega zagnanca in gorečneža, ki je nosilec vsega dogajanja, z veliko nadarjenostjo in občutkom za ozračje.

Slavnostno predstavo so izbrani gostje končali s prijetnim družabnim večerom.

IVAN CIMERMAN

pogled skozi šolsko okno

Razmišljanje

Sedim v vlaku. Vsaka sreda je enaka. Potujem 130 km, z vlakom, da opravim svoje poslanstvo učiteljice v slovenski dopolnilni šoli. V drugačnih okoliščinah bi verjetno enakomerno udarjanje koles povzročilo sladko dremanje, tako pa budno razmišljam, razmišljam...

Učitelj v tujini naj bi predvsem ohranjal in oživljal našo besedo. Pa se v nekaterih primerih resno vprašam: »Ali se sploh da oživljati nekaj, kar ne obstaja?« Mislim na tistih nešteto lepih besed, ki jih znam. In prav to pogrešam...

Nenehno hitenje za enakovrednim utripom velemestnega ritma, za finančnim »bolše«, za doseganjem nečesa iz sanj, prav to je osiromašilo tisto najbogatejše — našo besedo. Ne verjamete?

Ne znam opisati tistega utesnjenega občutka v grlu, ki ga zaznam vsakokrat, ko si poleg vsemogočih ilustracij in opisov ne morem privoščiti nič boljšega, kot da si pomagam s tujo besedo. Pojem je razložen, zadeva je rešena! Ali pa je res vse v redu? Tisto našo besedo, ki ji pravimo materin jezik, tisto lepo besedo sem morala razložiti s tujko! In ne enkrat! Nov pojem, neznana beseda v besedilu, pripovedi — to je bilo zame vedno zanimivo dejanje šolske ure. Ta »vedno«, spada seveda v čas mojega učiteljevanja doma. Štirinajst let nisem vedela tako zelo, kot vem to sedaj, da je najlepše, če te otroci čisto tiho, z razprtimi očmi poslušajo in srkajo tvojo pripoved... To so »idealni« pogoji pedagoškega dela v domovini. In vsaka nova miselna, stavčna zveza s to neznano besedo je potem prava igrica. To vem sedaj, pa sem se kljub vsemu že velikokrat vprašala, če sem sploh dobra učiteljica. Vsa iznajdljivost in znanje na lepem odpovesta, in sicer zato, ker »naši« otroci ne znajo »našega« jezika. Vsi raznovrstni pripomočki so zaman, kadar odpove tisto najosnovnejše — beseda...

Kaj pravzaprav hočem? Nič, samo malo razmišljam. Če pogledam te primere, ki me žalostijo, mi je vse jasno. Ali si lahko predstavljate, da mnogo teh naših otrok nihče od staršev ne »muči« z učenjem našega jezika, ker je strah pred zaničevanjem, razlikovanjem v švicarski šoli večji? Tako je velikokrat. In ta strah je dosegel svoje. Še klepetajo v tujem jeziku. In počutijo se pravi Švicarji. Prve besede v polomljeni nemščini so postale njihov jezik. Pa se vprašam, če je res, da je otrok sposoben tekoče govoriti več jezikov. Da, tile moji malčki govorijo tri: švicarsko, nemško in slovensko, toda tega slednjega najmanj. Počasi mi postaja že vsakdanje, da slišim po svoji razlagi otroške igrice med odmorom, še nemški komentar: »Das ist ja der schwarze Mann!« Kot da je samo naša beseda premalo. Potem pa iščem po vseh omarah doma sličice in jih lepim na karton, da bom lahko razložila besede, ki jih bom potrebovala naslednjič, ko jim bom povedala zgodbico o muli, ki je rešila partizane... Koliko jih bo? Deset, dvajset? In kot bi mignil, minejo tiste štiri ure v tednu, ko se srečamo in srečna, presrečna sem, da znajo dvajset slovenskih besed več in verjemite mi, da se ne vprašam, kaj vse zahteva učni načrt od mene...

Vem, rekli boste, kaj sploh razmišljam in naj raje kaj storim. Poskušam, poskušam. Nekaj je že storjenega, kajne? Ali pa bom res lahko vcepila otrokom tisto, kar bi po moje morali že zdavnaj storiti starši? Tisto veste »... Slovenec sem, tako je mati d'jala...«

MARJETA DE REGGI — KOBE,
učiteljica v slovenski dopolnilni šoli Švica

Tovarišica, jaz bom nogometaš!

Zgodba se začenja z žogo.

Franček je »zabil« gol kar sredi ulice. Žoga je prevrtala šipo in zletela naravnost v kuhinjo. Kaj zdaj? Žoga je dvanajstletnemu fantu edino bogastvo.

Oprostite, nisem nalašč...

Gospodinja pa pokonci. Žoge ne da, jutri jo nese v šolo.

— In šipo boš plačal, smrkavec!

Naslednjega dne Frančka ni v šolo. In nato še dva dni ne. O žogi in šipi pa govori vsa šola. Iz muhe so naredili slona. Tovarišica Magda, fantova razredničarka, skuša zadevo pametno razsoditi. Togotni gospodinji poravna zahtevani strošek, gospodinja pa ostro zahteva:

— Tovarišica, predrznežu vedenje tri!

Četrti dan gre sam h gospodinji in hoče pred poukom zaceliti rano. Gospodinja ima novo šipo in tudi znosnejša je.

— Žogo sem nesla v šolo. Račun znese dvajset dinarjev, tovarišica pa je založila trideset. Na, deset ji vrni. Si lačen?

— Hvala. Tovarišici vrnem poslednjo paro.

— Glej, glej, kako je samozavesten!

V šoli je spor hitro uredil. Tovarišica Magda je posvarila učence, naj vendarle že prenehajo govoriti o žogi in šipi. Tudi Franček dobi nauk. In žogo. Pogleda jo, stisne k sebi in gre v klop.

Franček je star dvanajst let. Hodi v peti razred. Lepo je razvit: telesno in duševno. Nezakonski je: mati je že nekaj let priklenjena na bolniško posteljo, oče je nekje v tujini; Frančka je pripravil na svet, to pa je tudi vse, kar je storil zanj. Čeprav je ob rojstvu zagotavljal, da bo za otroka skrbel, dokler ne bo prišel do kruha.

Franček je eden redkih učencev, ki ima do šole uro in pol hoda. To je hoja navzdol. Domov hodi dve uri. Do samotnega doma vodijo gozdne poti, zanese se lahko le na svoje noge.

Pri hiši sta še stari oče in stara mati. Stara mati je bolehna, vedno jo zbada v križu, noge ji otekajo, srce popušča. Starega očeta pesti revma. Oba sta pri osemdesetih, oba bi rada, da bi šel vnuk v tisto pravo pot, ki jo je prehodilo toliko rodov.

Najbolj zaskrbljena pa je mati: komaj štirideset jih ima, in vendar je tretjino življenja preležala v postelji. Sprva je bilo to le občasno, zdaj je živčevje povsem popustilo in le z največjo muko pride od postelje do mize.

Franček je končal prvi razred z dobrim, drugega s prav dobrim, tretjega z odličnim uspehom. V četrtem se je spet zataknilo, v petem mu razredničarka nima kaj očitati. Med poukom je miren, pazljiv, bere, igra šah, med učenci je priljubljen, čeprav zna tudi zavihteti pest in podstaviti nogo. Žoga mu je najboljša prijateljica. Prava draga žoga, taka, kakršno imajo najboljši nogometaši. Preprosil je strice in tete, zbral je zadostno vsoto, se odpeljal v mesto in kupil žogo.

Ko odhaja zjutraj v šolo, je vedno k torbici pripeta tudi žoga. Pa se jezijo: mati, stara mati, stari oče, toda Franček hodi svojo pot. Dokler je mogel stari oče na kolo, se je vozil v dolino v šolo k učiteljem, in jim pripovedoval, kako samosvoj da je Franček. Učitelji pa so ga hvalili, da mu nimajo kaj očitati, saj je med prvimi v razredu.

Kaj je torej kamen spotike? Pot v šolo in nazaj! Spotoma si Franček nabira prijatelje nogometa, sredi travnika postavijo vrata in igrajo, dokler jih lastnik ne prežene z bičem.

Res je, Franček je nogometaš. Ravnanje z žogo mu je v krvi. Ko so v šoli pisali spis: Pri nas doma — je Franček skromno napisal:

Pri nas doma je zelo žalostno. Mati leži v postelji, stara mati se opira na palico, stari oče pa je siten kot šmen. Nad domom je ravnica, tam si postavim vrata in igram. Zabijam gole, napovedujem tekme, da me slišijo daleč v tolino. Poznam skoraj vse najboljše jugoslovanske nogometaše. Ko igrajo v Južni Ameriki, vzamem Atlas sveta, poiščem mesto in zapisujem izid. Pele je moj najboljši prijatelj, čeprav ga ne bom nikoli videl, čeprav zdaj ne igra, ostal pa bo as vseh asov. Rad bi mu stisnil roko in dejal:

— Gospod Pele, vi ste najboljši nogometaš vseh časov!

Ko so v šoli pisali spis: Kaj bom postal — je Franček z velikimi črkami zapisal: JAZ BOM NOGOMETAŠ!

DRAGO KUMER

Kozaračko kolo

V drugem polletju zadnjega letnika osemletke so moji učenci pogosto sklicevali razredne sestanke. Na dnevnem redu je bil učni uspeh, poklicno usmerjanje in delovna disciplina. Nazadnje je prišel na vrsto tudi »končni šolski izlet«. Tega sestanka ne bom nikoli pozabila. Menda je vsak učenec imel svoj predlog. Eni so vpili: »Gremo na morje«, drugi so tulili, da hočejo v hribe. Vrstili so se predlogi: Bled, Piran, Rimske Toplice, Portorož, Kamniška Bistrica in celo Triglav. Nekdo je iz protesta dejal, da ne gre nikamor. Poskusila sem jim predložiti svoj načrt, pa so me prevpili. Na srečo je zazvonilo. Tisto noč nisem spala. Premišljevala sem o »današnji mladini«, o njeni »potrošniški miselnosti«, egoizmu in še marsičem. Zjutraj se mi je posvetilo. Poklicala sem razredni odbor in še nekaj drugih učencev, jim razložila svoj predlog in jih zanj navdušila. Združili bomo zgodovinsko ekskurzijo in šolski izlet in tako bomo imeli na voljo dva dni. Odšli bomo v kraje, kamor bo redkokdo odšel s svojimi starši. Sklenili bomo krog: Ljubljana—Novska—Jasenovac—Kozara—Prijedor—Sanski most—cesta AVNOJ proti Bihaču—Plitvička jezera—Metlika—Gorjanci—Ljubljana. Videli bomo veliko, imeli se bomo lepo. Na naslednjem razrednem sestanku so se ti učenci tako zagrizeno bojevali za ta predlog, kot da bi se v samem začetku rodil v njihovih glavah. In navdušili so se vsi. Toda ostala sta še dva problema: privolitev staršev in denar.

Na roditeljski sestanek so prišli tudi učenci in starše smo skupno navdušili za ta izlet. Pa se je izkazalo, da tretjina učencev nima dovolj denarja. Razredni kolektiv je organiziral dve akciji zbiranja papirja. Delali so kot mravlje in nabrali polno garažo časopisnega papirja. Te akcije so učence zelo zbližale in komaj smo čakali, da izlet uresničimo.

Prvi postanek je bil v Jasenovcu. Snov iz zgodovinskih učbenikov je oživela. Gledali smo dokumentarni film, videli ostanke taboriščnikov in orodja ustaških mučiteljev. Dojeli smo, kaj je to fašizem.

Ne, v nobeni obliki se ne sme nikoli več vrniti!

Drugi postanek: spomenik na Kozari. Na visoki betonski ograji so pritrjene male kovinske ploščice z imeni padlih in njihovimi rojstnimi podatki. Tisoče jih je! Večinoma mladih in vseh narodnosti, tudi Slovencev. V sredi nenehno gori luč. Ob njej nam je vodnik pripovedoval epopejo kozaračke bitke. Ozrli smo se na spomenik: beton v polkrogu predstavlja sovražni obroč, ki vse bolj pritiska. Iz srede se dviga ljudstvo in njegova narodna vojska, vsi objeti v bratsko kolo, visoko proti soncu in svobodi. Sončni žarki se odbijajo od vrha spomenika, ki je obložen s kovino in deluje kot velik svetilnik; opozarja na nevarnost in kaže pot. In tedaj v podnožju spomenika nenadoma zaplešejo in zapojejo kozaračko kolo in mi, njihovi učitelji, navdušeno z njimi

Začutili smo, da smo eno.

Drugi dan smo obiskali dvorano I. zasedanja AVNOJ in USAOJ v Bihaču in se nato napotili do Plitvičkih jezer. Učenci in učitelji smo se bolje spoznali in oboji smo se marsičesa naučili.

Iz drugih republik

Usmerjeno izobraževanje v SR Srbiji

Po hitrem postopku do septembra

Prva polovica poti do srednje šole, ki bo izobraževala in vzgajala mlade za delo, je za nami. Potrebna je nova moč, saj je ustvarjanje prostora za življenje nove šole zapleten proces, ki zahteva odgovorno in nenehno zavzeto sodelovanje vseh družbenih subjektov. V SR Srbiji dajejo prednost dvema nalogama, ki ju je treba uresničiti do septembra: to sta vzpostavitev novega sistema srednjega usmerjenega izobraževanja in vzgoje ter samoupravno interesno organiziranje na področju vseh ravni in načinov usmerjenega vzgojnoizobraževalnega procesa.

Šerif Ramić: Pomladna kompozicija

Prihodnje šolsko leto bo prelomnica v vzgojnoizobraževalnem delu, ker se bo začel pouk po novem predmetniku in učnem načrtu. Hkrati bodo začeli uresničevati skupne temelje vzgojnoizobraževalnega dela v srednji šoli. Do sedaj je začeto marsikaj: h koncu gre sestavljanje predmetnikov in učnih načrtov, pravočasno bo vse nared za izdajanje novih učbenikov, nastajajo napotki za delo in organizacijo srednjih šol in šolskih centrov v prihodnjem obdobju, pripravljajo pa tudi normative za prostore, opremo in učila. Zelo pomembno je tudi to, da že potekajo instruktivni seminarji za učitelje, ki bodo poučevali v prvem razredu.

Glavno delo, od katerega je odvisen uspeh tega pomembnega družbenega procesa, je treba opraviti v občinah in v srednjih šolah. Zaželene rezultate bo mogoče doseči le, če bodo pri tem nujno sodelovali združeno delo, družbenopolitične organizacije in pristojne samoupravne interesne skupnosti. Da bi ugotovili sedanje stanje in opozorili na to, kako pomembno je skupno prizadevanje vseh družbenih sil, so v Skupščini SR Srbije pripravili sestanek predsednikov občinskih skupščin in skupščin medobčinskih regionalnih skupnosti (brez pokrajin).

Splošno mnenje je, da bo precej glavobola povzročal vpis učencev v prvi razred srednjih šol. Občine morajo med drugim določiti načrt vpisa, število učencev, ki bodo nadaljevali šolanje v srednji šoli, in šole, ki jih bodo ti obiskovali. Prevladuje stališče, da je treba upoštevati teritorialno načelo, možne pa so tudi drugačne rešitve — glede na razmere. Sprejeti ni mogoče nobene rešitve, ki bi povzročila nezadovoljstvo staršev ali pa bi umetno vplivala na socialno sestavo učencev (ali sestavo po uspehu) ter izzvala politične probleme.

Občine morajo odločiti tudi glede institucionalne organiziranosti. Temeljna usmeritev je, naj se v usmerjenem izobraževanju ustanavljajo izobraževalni centri kot delovne organizacije ali sestavljene organizacije združenega dela.

Najbolj zapleten problem na tej stopnji preobrazbe srednjega izobraževanja je razporeditev učiteljev. Poudarjajo, da je treba pri tem »ravnati resno in odgovorno«. Dr. Dragutin Tešić je dejal: »Z dogovori in samoupravnimi sporazumi moramo doseči ustrezno razporeditev učnega osebja, tako da bodo vsi predmeti strokovno zastopani. Če bo kadrov primanjkovalo, je treba izrabiti možnosti, ki so v osnovni šoli. Predvidene spremembe bodo povzročile deloma resnični, deloma pa samo navidezni in začasni presežek učiteljev nekaterih strok. Storiti moramo vse, kar je potrebno, da se učitelj zaradi predvidenih sprememb ne bo počutil negotovo, kar zadeva njegov prihodnji položaj. Brez vsestranske prizadevnosti in ustvarjalnega sodelovanja učiteljev prav gotovo ne bo mogoče doseči uspeha.

Enotno stališče je: Nihče od učiteljev ne sme ostati brez dela. Nagle in nepremišljene rešitve niso družbeno sprejemljive.

Prav tako pomembno je tudi to, da so učenci osmih razredov osnovne šole, njihovi starši in drugi delovni ljudje dobro in pravočasno seznanjeni s predvidenimi spremembami. Poznati morajo vse podrobnosti vpisa, da ne bi bilo nepotrebnega vznemirjenja.

Hkrati z rastjo nove šole mora potekati tudi samoupravno interesno organiziranje na področju usmerjenega izobraževanja. Pripravljen je predlog zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o samoupravnih interesnih skupnostih vzgoje in izobraževanja, za katerega velja, da vsebuje »realno možne rešitve«. Skupnost usmerjenega izobraževanja bo ustanovljena za območje medobčinske regionalne skupnosti in za območje Beograda. Možna je tudi združitev v skupnost za posamezno območje, panogo ali grupacijo. Predvidene so tudi občinske skupnosti in Zveza skupnosti usmerjenega izobraževanja na območju SR Srbije. Zakon naj bi bil sprejet v začetku maja, v naslednjih dveh mesecih pa naj bi ga začeli uresničevati.

Samo štirje predsedniki občinskih skupščin (Beograda, Svetozareva, Leskovca, Prijepolja) so govorili o razmerah in pripravah na samoupravno preobrazbo usmerjenega izobraževanja na njihovem območju. Strinjali pa so se, da je do novega šolskega leta le malo časa, naloge pa so obsežne. Delati bo treba po hitrem postopku, nujno pa je, da vsi družbeni dejavniki prevzamejo svoj del bremena.

DJOKICA PETKOVIĆ

SR Makedonija

Skrajšan učni načrt za osnovno šolo

Vprašanje preobremenjenosti učencev v osnovni šoli je še vedno na dnevnem redu razprav v vseh naših republikah in pokrajinah. Vsepovsod se starši strinjajo, da so osnovnošolci najbolj zaposleni, ostali bodo brez otroštva, nekateri predmeti v osnovni šoli, npr. telesna, likovna in glasbena vzgoja pa so zapostavljeni na račun drugih predmetov.

Takim razpravam so napravili konec v SR Makedoniji. Republiški pedagoški svet je sprejel sklep o skrčenju učnega načrta za osnovno šolo in s tem začel najbolj konkretno uresničevati novi zakon o osnovnem izobraževanju, ki ga je lani sprejela Skupščina SR Makedonije. Po novem zakonu bo osnovna šola od prihodnjega šolskega leta (1977-78) naprej uresničila svoj predmetnik in učni načrt v 180 delovnih dneh na leto, učenci od 1. do 4. razreda smejo imeti dnevno največ 4 ure, od 5. do 7. razreda pa največ pet ur pouka.

Makedonski osnovnošolci bodo imeli od prihodnjega septembra v 4. razredu 3 ure pouka manj, v 6. eno uro, v 7. dve uri in v 8. dve uri manj. Poudariti pa je treba, da so v ure rednega pouka vključeni tudi tečaji za prvo pomoč in zaščito (eno uro tedensko ali 35 ur letno), gospodinjstva (1 uro tedensko v 6. in 7. razredu), tečaj kmetijstva pa bo znašal 30 ur letno v 7. in 40 ur v 8. razredu; ta pouk naj bi imeli ob sobotah, obremenitev pa ne bi smela presegati načrta, ki ga določa zakon za osnovno izobraževanje v SR Makedoniji.

Po novem predmetniku se je zmanjšalo število ur za tele predmete: materin jezik (makedonski, albanski in turški) v 4. razredu od 5 na 4 ure in v 8. razredu od 4 na 3 ure, pouk tujega jezika je zmanjšan za eno uro v 7. razredu; od 6 na 5 ur je skrajšan pouk matematike v 3. razredu in od 4 na 3 ure v 7. razredu; v tem razredu se je zmanjšalo tudi število ur fizike, in sicer za eno uro, spoznavanje družbe s treh ur na dve uri v 4. razredu in likovna vzgoja v 6. razredu z dveh na eno uro tedensko.

Šerif Ramić: Srnjačka

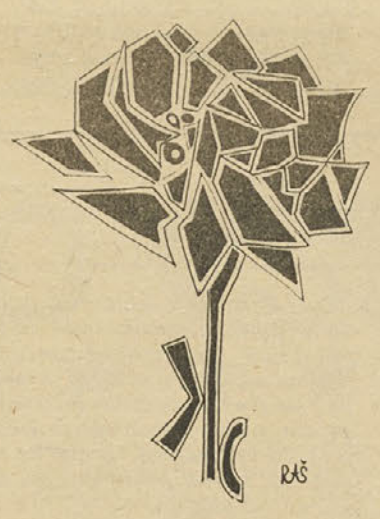

Temeljno merilo pri krčenju tedenskega števila ur je bilo, da je treba zmanjšati število ur tistih učnih predmetov, ki so zastopani v vseh razredih, zato ker skupno število ur na leto kljub zmanjšanju omogoča še nadalje polno uresničitev smotrov in nalog ustreznega učnega predmeta. Število ur tistih predmetov v višjih razredih, ki se nadaljujejo v srednji šoli, kot so: splošno tehnično izobraževanje, likovna, glasbena in telesna vzgoja, praviloma ni zmanjšano.

Hkrati s takim krčenjem predmetnika nameravajo v SR Makedoniji do konca letošnjega šolskega leta opraviti tudi revizijo učnih načrtov za tiste predmete, za katere je bilo spremenjeno število učnih ur. Razumljivo je, da bodo v skladu s tem spremenili tudi učbenike. Po novih načrtih bodo začele delati makedonske osnovne šole že v novem šolskem letu. V založbi, ki izdaja učbenike — Prosvetno delo pravijo, da bodo zaradi spremenjenega učnega načrta nekateri učbeniki najbrž izšli z majhno zamudo.

Opozoriti pa je treba tudi na tole vprašanje: kaj bo z učitelji, katerih predmeti bodo »skrčeni«. Republiški pedagoški svet je sklenil, da bodo tisti prosvetni delavci, ki ne bodo imeli polne učne obveznosti (od 18 do 22 ur tedensko), ostali na svojih delovnih mestih v šoli, morali pa bodo dopolnjevati učno obveznost z delom v krožkih in z drugimi dodatnimi dejavnostmi.

In za konec še primerjava skupnega števila tedenskih ur v osnovni šoli z drugimi republikami: tedensko bodo imeli makedonski učenci od 1. do 7. razreda 177 ur pouka, v SR Sloveniji jih imajo 179, v SR Bosni in Hercegovini 177, SR Srbiji 185, SR Črni gori 186 in SR Hrvaški 194.

Z najnovejšim ukrepom za razbremenitev predmetnika in učnega načrta osnovne šole v SR Makedoniji je storjen nov korak na poti k uresničevanju reforme, pa tudi za večje uveljavljanje zunajšolskih dejavnosti.

MIŠO KITANOSKI

Razlike — posledice nezadostnega sodelovanja

Na pobudo Zavoda za prosvetno-pedagoško službo SR Hrvaške je bil ob koncu februarja v Zagrebu sestanek svetovalcev za strojništvo in elektrotehniko republiških in pokrajinskih zavodov in ustanov za srednje izobraževanje. Sestanek je bil organiziran zato, da bi svetovalci republik in pokrajin izmenjali izkušnje, pri delu za oblikovanje sklepne stopnje srednjega izobraževanja za potrebe združenega dela s področij: strojništva, kovinsko predelovalne industrije, metalurgije, elektroindustrije in elektro-energetike.

Sestanka so se udeležili predstavniki zavodov in prosvetno-pedagoških ustanov Bosne in Hercegovine, Makedonije, Slovenije, Srbije, Vojvodine in Hrvaške.

Očitno je, da si po vsej državi prizadevajo uresničiti stališča resolucije 10. kongresa o vzgoji in izobraževanju, kadar pa gre za uresničitev teh zamisli, se pokažejo precejšnje razlike.

Na sestanku so ugotovili, da so med posameznimi republikami in pokrajinami tele bistvene razlike:

— različna so stališča o tem, kdaj je treba začeti usmerjati za stroko in kdaj za poklic

— neenotno obravnavanje vprašanja funkcij, razsežnosti in vsebine obveznih izbirnih in fakultativnih področij

— problem temeljnih sistemskih kategorij, kot so tako imenovani kvalificirani in tehniški profili, je obravnavan zelo različno.

Pogosto se dogaja, da si različne strukture prizadevajo delavski mladini čimbolj skrajšati šolanje (to razlagajo v glavnem s ceno izobraževanja). Načrtovalci se znajdejo v zadregi, ker skušajo uskladiti take zahteve in zahteve po ustreznih profilih srednje izobraženega kvalificiranega delavca kovinske, metalurške in elektrostroke.

V republikah so tudi različno obravnavana vprašanja prehodnosti in vertikalnih povezav v sistemu.

Tudi glede rokov, kdaj naj bi začeli uresničevati novi sistem, so velike razlike. Tudi nerešena vprašanja kvalifikacijske lestvice in predolgo odlašanje, da bi jo sprejeli, ovira reformo.

Kljub vsemu je jasno, da gre za praviloma enake tehnične in tehnološke pogoje v naši državi pa tudi za enake družbenoekonomske razmere. To pa zahteva tudi enotne ergodidaktične standarde. Logično bi torej bilo, da bi bile v reformirani šoli vsaj bistvene poteze sistema in vsebine izobraževanja poenotene.

Ugotovljeno je tudi, da so razlike pri uresničevanju reformnih zamisli med drugim tudi posledica nezadostnega medrepubliškega sodelovanja. Zato so se svetovalci za strojništvo in elektrotehniko dogovorili za stalne oblike izmenjave izkušenj glede vprašanj reforme tega področja.

IVO KLARIĆ

Priročnik za ravnatelje šol

Marko Soldo: Načrtovanje, razporejanje in spremljanje dela v osnovni šoli — Izdajatelj NIU Šolske novine Zagreb.

V času, ko pospešeno iščemo najustreznejša merila za menjavo dela in si prizadevamo čim hitreje uresničiti ustavna načela o enakem družbenoekonomskem položaju delavcev družbenih dejavnosti in materialne proizvodnje, nam zelo primanjkuje praktičnih rešitev; zanje tudi nimamo ustreznih publikacij in zgledov. Ta proces je nov in predstavlja zapleteno nalogo na področju vzgoje in izobraževanja.

Prav zato je dobrodošla vsaka publikacija, ki govori o izkušnjah in nakazuje možne rešitve. Zgledi iz enega okolja lahko pomagajo tudi pri delu v drugem okolju — manj bo iskanja in zablod. O enem izmed takih zgledov govori knjiga zagrebškega profesorja, ravnatelja osnovne šole Miloje Pavlović: PLANIRANJE, RASPOREDJIVANJE I PRAĆENJE RADA U OSNOVNOJ ŠKOLI.

Knjiga Marka Solda bo pomagala tudi učiteljem osnovnih šol, da bodo laže našli odgovore na vprašanja, ki nastajajo pri njihovem delu.

V uvodu, ki ga je napisal mag. Milan Cvitković, sekretar Republiške samoupravne interesne skupnosti vzgoje in izobraževanja SRH, piše med drugim tudi tole: V tej knjigi bodo našli učitelji merila, po katerih se oblikuje število ur za vzgojnoizobraževalno in drugo delo v šoli, se določajo pedagoški normativi, obračunavajo ure, razporeja delo učiteljev po sestavi delovnega časa za šolsko leto in o tem, kako spremljamo opravljeno delo.

Avtor še posebej razčlenjuje podatke in jih razvršča v tabele.

Čeprav gre za izkušnje ene izmed zelo razvitih šol, bodo knjigo prav gotovo s pridom uporabljali tudi ravnatelji drugih šol kot priročnik in pomoč pri iskanju najboljših rešitev v njihovem okolju in za samoupravno sporazumevanje po ustreznih merilih.

Knjiga stane 100 din, naročite pa jo lahko na naslov: Školske novine, Zagreb, Trg maršala Tita 4,

DJORDJE DJURIĆ

Razglednice iz Bologne

Ob mednarodni razstavi knjig za svetovni dan mladinske knjige

Aprilski štirje dnevi v Bologni, ki so bili posvečeni svetovnemu dnevu mladinske knjige v počastitev H. Cr. Andersena, so zavili Emilio v negotovo vremensko samopašnost pomladnega sončnega obeta in muhastega mraza, ki ga tod niso vajeni ob tem letnem času. Zunaj starodavnega mesta pod arkadami, na prostorni površini arhitektonskega kompleksa zavidljive funkcionalnosti in ubranosti, pa je potekala široko zasnovana mednarodna razstava mladinskega tiska, ilustracij; vključili so tudi seminar o stripu. Tradicionalna razstava je tudi letos privabila mnogoštevilne obiskovalce vse od daljne Japonske pa do bližnjih italijanskih mest. Vrvež šolarjev, ljubiteljev mladinskih knjig raznih starosti, avtorji, ilustratorji, knjižničarji in profesorji in seveda še posebno svečani založniki, pa naključni sprehajalci med kar nepreglednim izobiljem lepih knjig. Kdorkoli se je želel resno pomuditi na obsežni prireditvi, so mu komajda zadostovali štirje dnevi. Moral se je odreči lepotam starodavnega mesta, ki ima korenine v etruščanskem središču Felsina in je potlej doživelo mnoge mnoge preobrazbe, burne zgodovinske dneve, ki se v hitrem tempu popotniku razodevajo v prepletanju raznih arhitektur: gotike, renesanse, baroka pa tudi po prelomu stoletja uveljavljajoče se shematična, brezobrazna arhitektura v »nezgodovinskih predelih«.

Knjižna razstava mladinskega tiska, tj. knjig, periodike, pa že tudi »pomožnih« medijev — plošč, diafotografij — je bila razvrščena po državah, kjer gre za manjše prikaze dosežkov, sicer pa v glavnem po založbah različnih držav in celin. Mamutska razstava je delovala kar nepregledno v izobilju mladinskih knjig za različno stopnjo, v pubertetni dobi tudi za oba spola spričo mentalne polarnosti in vendarle različne zainteresiranosti.

Nekaterih držav ni — Slonokoščena obala, Dahomej idr. — videti je le napis pri »paviljonu«; žal, neizrabljena priložnost. O tej pa se da govoriti tudi pri nas. Od jugoslovanskih založb sta bili navzoči le Mladinska knjiga, ena

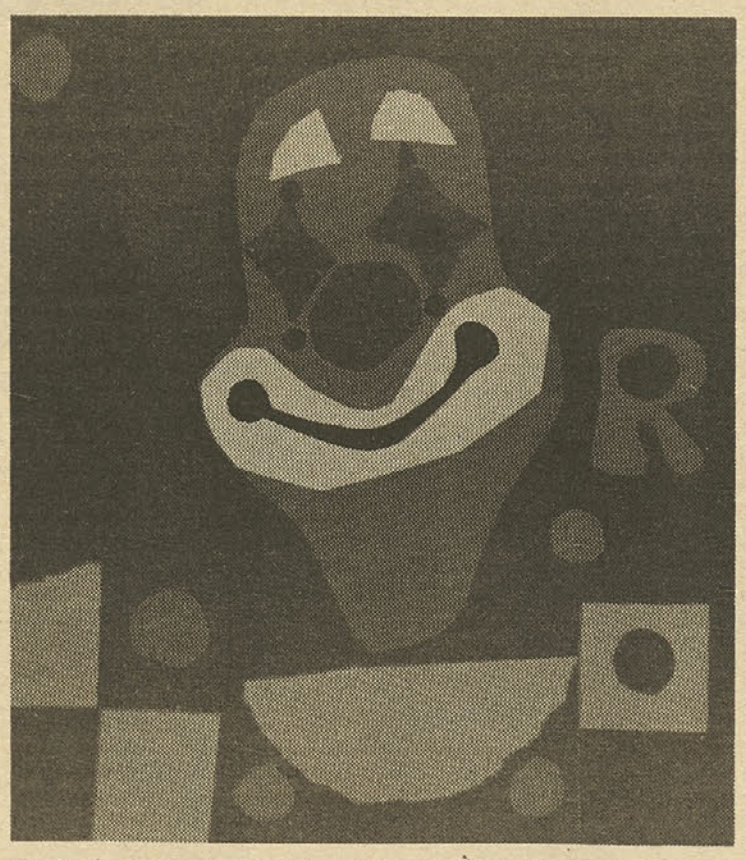

Med mnogimi ilustratorji, ki smo jih opazili na knjižnem sejmu, je tudi Poljak Janusz Stanny, ki je s poenostavljenimi sredstvi dosegel likovno zgovorno vsebino

izmed zagrebških založb, beograjsko založbo »Vuk Karadžić« pa so Italijani prikazali kot kooperanta pri svoji mladinski produkciji. In vendar je mladinski tisk zelo bogat in pester po vsej Jugoslaviji. Mladinska knjiga bi lahko prikazala mnogo več, dosežki različnih knjig so taki, da jih je moč povsem enakovredno postaviti ob svetovno produkcijo. Skromna bera razstavljenega kaj lahko zavede obiskovalca, da je pri nas malo mladinskega tiska, resnica pa je nasprotna. Zato kaže prihodnje leto bolj načrtno in tudi »dizajnersko« učinkoviteje nastopiti.

Posebna razstava ilustratorjev podaja le del bogate bere iz raznih držav. Žal je Jugoslavijo zastopala le Marlenka Stupica z ilustracijami ob povesti Kristine Brenkove. Tudi tu zamujena priložnost, da bi se uvrstili še drugi slovenski in jugoslovanski ilustratorji, kakor naprimer pri Poljakih, Čehoslovakih in Italijanih. Za kič tu ni prostora. Tu in tam smo sicer lahko videli med razstavljenimi knjigami preostanke kiča, ki je imel nekoč glavno besedo pri mladinski ilustraciji različnih stopenj, danes pa je tak pojav kar izjema. Kakor je med knjigami največ pozornosti veljalo predšolski in osnovnošolski dobi, manj pa srednješolski, odraščajoči, tako je tudi pri ilustratorjih čutiti enako zastopanost in prevladujejo barvne ilustracije različnih tehnik. Od klasičnih upodobitev pa do že kar eksperimentalne figuralike, ki pa ne gre v ekstreme nekomunikativnosti. Ponekod dobi fantazija prosta krila v sveži domiselnosti in likovni dognanosti, ponekod je realizem osnova ilustratorjeve izpeljave, vendar je slednjega manj.

Seminar o stripu je zbral nekaj evropskih strokovnjakov in pedagogov, ki veljajo za osebnosti na tem področju. Očitno je vodil predsedujoči Claude Moliterni. Strip ni več tabu in tudi ne nekaj, o čemer ni vredno govoriti. Celodnevni seminar se je osredotočil na možnost (ali nemožnost) mednarodnega uveljavljanja evropskega stripa, pri čemer so razni govorniki opozorili, da je za ameriški strip to združevanje že ustaljena praksa. Strip, kakršen je navzoč dandanes, je dejstvo v množini sredstev množičnega obveščanja. Treba ga je upoštevati in mu dati vrednostno smer, a tudi terjati človeško kvaliteto. Francoska pedagoginja je dejala, da šolniki niso proti stripu, želijo pa, da bi ilustratorji ali avtorji besedil bolj prisluhnili izkustvenim dognanjem pedagogov, ki so se posebej ukvarjali s stripom. Pri pogovoru ob posameznih referatih je bilo čutiti, da obiskovalci niso mogli prej zvedeti za teme ali dobiti gradivo, kar bi lahko olajšalo pripravljenost za razpravo.

V presledku med dopoldanskimi in popoldanskimi predavanji si lahko v istem poslopju, v imenitni kongresni dvorani, obiskal tudi galerijo moderne umetnosti. Najsi je stalna razstava za zdaj skrčena zaradi razstave bolonjske secesije, pa daje vpogled tega, kar premore galerija. Razumljivo je, da popolnoma prevladujejo italijanska imena, in še to včasih tista, ki se navezujejo na Bologno, ali severno italijansko umetniško okolje. Kljub temu pa je vmes moč najti posamične primerke mednarodne veličine, npr. Maxa Ernsta, Hansa Arpa, Vladimira Veličkovića, Henryja Moora idr. Ti primerki seveda kar utonejo v množini italijanskega slikarstva, grafike in kiparstva od l. 1900 dalje. Ne morem se ubraniti misli, da je taka galerija v pretežni meri ubrana tudi na lokalne ustvarjalce in ima celotna zbirka tudi tak prizvok, najsi gre ob kakovostnih delih tudi za drugačne primere, ki bi jih brez zadrege pogrešali. Taka mešanica, ki se razodeva tudi v pojmovanju izraza in sloga, se razteza od že prehojenih fotografsko-realističnih podob in grafik, kakršne poznamo že iz prejšnjega stoletja, pa do novejših pojavov, od ekspresivne figuralike, pa do abstrakcije, angažirane sodobne politične likovnosti, konstrukcije. Tako npr. Antonio Carbonati s številnimi »portreti« prikupnih mestnih predelov Rima, Milana, Torina ostaja konservativen, spreten detajlist, Luciano de Vita pa v različni motiviki iščoča in preraščajoča osebnost. Ni potrebno govoriti o Severiniju, G. Guerreschiju, Carlu Leviju, Giorgiu Morandiju, Emiliu Vedovi, ki so znani tudi zunaj domovine. Ob mladinski tematiki, ki jo ponuja razstava knjig, je v galeriji še posebno privlačen v tridesetih letih umrli slikar Lorenzo Viani s številnimi psihološkimi slikami otrok v šoli, v ekspresionističnem slogu.

Spričo natanko odmerjenega časa ni moč najti prostih ur drugače kot zjutraj ali pa zvečer. Tujci, ki so obiskali razstavo, hlastajo v teh trenutkih za utripom Bologne, morda izrabijo še opoldanski čas za to, da si dopolnijo impresijo živahnega, s stolpi in stolpiči obdanega mesta. Ne da bi kdo ve koliko spraševali, lahko ugotovimo, da potekajo glavni dogodki na Piazza Maggiore in okoli njega. Prostrani trg, ki je nastal okoli l. 1200 in pozneje dopolnjeval svojo podobo, prežarja z zračnostjo in slikovitim okvirom, ki ga sestavljajo zlasti Palazzo Comunale, z gotsko-renesančno-baročno urbanostjo, Neptunov vodnjak Gianbologne, palača kralja Enza, bazilika San Petronio z reliefnim portalom Jacopa della Quercie in Palazzo dei Notai in Palazzo Podesta. V jutranjih urah je tod skoraj prazno, sicer pa je vedno živahen vrvež. Opoldan so se zbrali ljudje na protestno zborovanje levičarske stranke proti neofašističnemu nasilju. Mlad fant, morda študent, govori brez patosa, brez čustvene napetosti, trezno, navaja dejstva in terja v imenu skupnosti nastop proti neofašizmu. Z umirjenim, podkrepljenim govorom je učinkujoče razgibal množico.

Nima samo Pisa poševnega stolpa, ima ga tudi Bologna. Ne tako impozantnega, pa vendar. Drug ob drugem stojita stolp Garisenda in Asinelli. Prvi in drugi sta bila zgrajena 1119. In sta morala stati ob robu mesta ob pomembni cesti, ki vodi v Toscano. Prvi je nagnjen, vendar je sprva stal pokonci, zaradi ugrezanja je spremenil lego — Dante ga še ni videl nagnjenega. Stolp Asinelli je verjetno najimpozantnejši v Bologni, visok je okoli 95 metrov, sosed pa le nekaj nad 48 metrov. V neposredni bližini se kot čipka zablesti gotska palača Mercanzia. Gotike je v Italiji le malo, še tisto, kar je ustvarjenega v tem slogu, so najpogosteje prekrili, predrugačili v renesansi ali kasneje. Nevelika palača Mercanzia z gotskim balkonom in oknom ob strani spada med najlepše gotske spomenike; graditeljsko mojstrsko lepoto iz XIV. stoletja pripisujejo Antoniu di Vincenzu in Lorenzu da Bagnomarinu. Večerna Bologna je čisto drugačna. Še vedno so tam nepogrešljive arkade, pritajena svetloba spremeni videz znanih in neznanih ulic, pogled ne more seči v širine in daljave, pa tudi vrvež po ulicah in trgih je drugačen; kakor da bi odpadle tegobe ob delu, kakor da bi šele z večerom , potem ko so odpadle dnevne majhne in velike skrbi zaživel mladi in stari svet. Vesela sproščenost mladih, ki gredo skupaj ali v parih svoji sreči nasproti, pa odrasli v resnobno vedrem pogovoru in upokojenec, ki tiho uživa v opazovanju pisanega vrveža. Bleščavica izložb ne odtehta sobotnega utripa komaj pričakovanega konca tedna.

In ko gre mimo domač udeleženec z razstave knjig z zajetnim kupom knjižnih reklam, se na mah spomniš, da v ne tako stari evropski statistiki poprečen Italijan prebere klavrno malo in je na repu lestvice evropskih narodov. Tokrat pri nas še niso izdelali podobne statistike; in grenka misel kakor da se ne ujame z živahno množico na vse strani hitečih ljudi v večernem soju razživetih pričakovanj. Kako je z Guttenbergovo galaksijo? Receptor hotela, ki je osamljen ždel za pultom, je odložil roman Natalie Ginzburg, da bi izročil ključ in zaželel lahko noč.

I. G.

Slovenska sodobna pravljica

V počastitev mednarodnega dneva mladinske knjige (2. april — rojstni dan Hansa Christiana Andersena), je ljubljanska Pionirska knjižnica odprla knjižno-likovno razstavo SODOBNA SLOVENSKA PRAVLJICA, ki sta jo pripravila Pionirska knjižnica in Likovni oddelek pri zavodu Pionirski dom. Likovni del razstave je obsegal imenitne otroške ilustracije k sodobni pravljici Svetlane Makarovič Pekarna Mišmaš. Na knjižnem delu razstave pa se je predstavilo okrog petdeset sodobnih slovenskih mladinskih pisateljic in pisateljev s 177 knjigami. Vse so izšle po vojni. Torej 177 sodobnih pravljic. Kaj ta izraz pomeni? Kakšne so tipične značilnosti te specifične literarne zvrsti, te specifične literarno-estetske kategorije, ki so prirejevalcem razstave narekovale koncept pri strokovnem izboru pravljičnih del za razstavo?

Ob izrazu sodobna pravljica se na Slovenskem za to literarno zvrst pojavljajo še izrazi moderna pravljica, moderna domišljijska zgodba, pravljica iz naših dni, moderna domišljijska pripoved, fantastična pripoved. V svetovni strokovni literaturi poimenujejo to literarno zvrst Fantasy, Fantastic Tale, conte fantastique, fantastische Erzählung. V Pionirski knjižnici smo se za sedaj odločili za izraz sodobna pravljica, ker se nam zdi, da otrokom v pravljiški starosti (do 8., 10. leta), katerim je bila razstava v prvi vrsti namenjena, največ pove izraz pravljica, s tem, da ta izraz seveda natančneje opredelimo z izrazom sodobna, v nasprotju z ljudsko pravljico ali s klasično umetno pravljico.

Pri izbiranju knjig za razstavo smo namreč iz množice avtorskih pravljičnih besedil, ki so izšla po letu 1945, odluščili vsa tista besedila, ki so napisana na način tradicionalnega pravljičarstva. Tako so nujno odpadli npr. Fran Milčinski (Pravljice, Jurko je iskal strahu, Tolovaj Mataj), avtorske pravljice Lojzeta Zupanca po ljudskih motivih, France Bevk (Čarovnica Čirimbara), Seliškar (Dedek Som, Ribič Luka in delfin), kakor tudi Josip Vandot s svojimi pravljičnimi pripovedkami o Kekcu. Tako se je postopoma pričela izčiščevati specifična literarna zvrst, specifična kategorija pravljične zvrsti, ki je še zmerom v vitalnem ustvarjalnem zagonu, mnoge njene izvirne inačice še neprestano nastajajo, nastajajo tako rekoč »tu in zdaj«. Zato je to zvrst tudi še nemogoče dokončno literarno teoretično kategorizirati, kot to lahko storimo pri tradicionalnem ljudskem in tudi umetnem pravljičarstvu.

Vendar je knjižna razstava sodobne slovenske pravljice v Pionirski knjižnici pokazala, da je treba iskati izvore te literarne zvrsti v nekaterih predvojnih pravljičnih besedilih Bogomira Magajne (O dečku in labodu, Racko in Lija itd.), pa tudi Josipa Ribičiča (Miškolin, Nana, mala opica itd.) ter v medvojnem tekstu Antona Ingoliča Udarna brigada. Nadalje se je izkazalo, da je sodobna slovenska pravljica doživela prvo pravo ustvarjalno eksplozijo sredi petdesetih let (Ela Peroci, Branka Jurca, kasneje Lojze Kovačič, Vid Pečjak, Vitomil Zupan itd.). In z zadovoljstvom lahko ugotavljamo, da tudi danes njena ustvarjalna moč nikakor ne upada, kar nam dokazujeta pestrost novih in novih avtorjev (ob že renomiranih ustvarjalcih) in raznovrstnost izvirnih slovenskih inačic te zanimive zvrsti, ki so jih in jih še ustvarjajo npr. Kajetan Kovič, Saša Vegri, Svetlana Makarovič, Mira Mihelič, Kristina Brenkova, Marja Čerkovnikova, Jože Snoj, Polonca Kovač, Smiljan Rozman in drugi.

V čem se v bistvu razlikujeta ljudska in klasična umetna pravljica na eni ter sodobna pravljica na drugi strani?

V nasprotju s tradicionalno pravljico zajema sodobna pravljica snov iz sodobnega življenja, natančneje iz življenja sodobnega otroka; izhaja iz otrokovega doživljajskega sveta, v katerem se vsakdanji realni svet in svet otrokovih želja, njegove domišljije in igre tesno povezujeta. Fantastika se neprestano prepleta z realnostjo; fantastika postane tako rekoč sredstvo za interpretacijo realnosti. Sodobna pravljica odseva specifični otroški odnos do sveta (tudi do sveta odraslih) ter povsem svojevrstno otroško logiko in njena pravila. Zato je v sodobni pravljici vse mogoče, vendar ne na način čudeža kot v tradicionalni pravljici, marveč preprosto zato, ker je po kriterijih manjšega otroka zares vse mogoče.

Junaki sodobne pravljice niso več bajna in mitološka bitja tradicionalnega pravljičarstva; če pa kakšna bitja nastopajo, so načeloma demitizirana ali ironizirana. Osrednji junak sodobne pravljice je sodobni otrok, ob njem svet njegovih igrač ter svet živali, kakršnih pa tradicionalno pravljičarstvo ne uporablja, saj je ta živalski svet mnogokrat fantazijsko povsem na novo ustvarjen (npr. svet kosovirjev in drugih fantastičnih živalskih bitij v zgodbah Svetlane Makarovič). Tudi oblikovne, kompozicijske in stilne značilnosti sodobne pravljice se v celoti ali vsaj v posameznih (bistvenih) elementih povsem razlikujejo od tradicionalnega pravljičarstva, čeprav tudi v sodobnih pravljicah večkrat zaslutimo sledi poznavalske zazrtosti v bogastvo ljudskega pravljičnega izročila, inovativno preustvarjenega s suvereno »posodabljajočo« ustvarjalno voljo modernih pisateljic in pisateljev.

Tako kot v svetovni mladinski književnosti je tudi v slovenski inačici sodobne pravljice njen temeljni model varianta, ki obravnava svet sodobnega otroka, v katerem resničnost bolj ali manj opazno ali neopazno prehaja v fantastiko na način otroškega doživljanja, otroške igre in otroške logike. Igrače, predmeti oživljajo in komunicirajo s svetom otrok, živali in seveda tudi s svetom odraslih. Prav v stiku otroških junakov, s svetom odraslih razkriva sodobna slovenska pravljica tudi najrazličnejše čustvene stike in boleče dileme sodobnega otroka ter problematiko njegovega statusa v sodobni družinski celici.

Druga značilna izvirna inačica slovenske sodobne pravljice je sodobna živalska pravljica, ki jo od tradicionalne živalske pravljice ločuje ne samo kompozicija in slog, marveč tudi izbor junakov, ki niso več standardni junaki klasičnih živalskih pravljic (basni, pripovedke), marveč so druge živali, ali pa sploh take, kakršnih v resničnem živalstvu sploh ni (npr. kosovirji in drugi živalski junaki, ki jih je suvereno ustvarila Svetlana Makarovič).

Tretja izvirna inačica slovenske sodobne pravljice pa so pravljice s tematiko NOB. In prav gotovo ni samo naključje, da je prva sodobna slovenska pravljica, ki je izšla po osvoboditvi, prav partizanska pravljica: Ingoličeva Udarna brigada (1946). To je tipična sodobna pravljica, v kateri pa pisatelj zaplete in razplete fantazijsko dogajanje na ozadju narodnoosvobodilne borbe celo svet oživljenih Borčkovih igrač radikalno angažira za ali pa proti okupatorju.

Vsi trije našteti temeljni modeli sodobne slovenske pravljice so še izredno živi in se neprestano bogatijo z vedno novimi in novimi inačicami, kar izpričuje tukajšnjo in zdajšnjo ustvarjalno vitalnost obravnavane literarne zvrsti ter spodbuja tudi k tehtnejšim literarno-zgovodinskim in literarno-teoretičnim raziskavam tovrstnih pravljičnih besedil v sodobni slovenski mladinski književnosti.

MARJANA KOBE
Pionirska knjižnica
Ljubljana

Nova razstava v Slovenskem šolskem muzeju

27. maja ob 11. uri bo v Slovenskem šolskem muzeju odprta razstava Slovenski mladinski tisk. Razstava bo pripravljena ob 50-letnici ustanovitve naše prve mladinske založbe Mladinske matice. Ustanovili so jo člani napredne učiteljske organizacije Udruženja jugoslovanskega učiteljstva. S svojimi publikacijami je Mladinska matica dosegla lepe uspehe in si pridobila širok krog naročnikov. V njeni založbi so izšla dela naših priznanih mladinskih pisateljev, ki so do danes izšla že v številnih ponatisih, to so dela Josipa Ribičiča, Toneta Seliškarja, Franceta Bevka in nekaterih drugih. Mladinsko matico štejemo za predhodnico današnje Mladinske knjige.

Na razstavi bo prikazano delo naše učiteljske organizacije za mladinski tisk: prvi poskusi posameznih učiteljev, ki so že v drugi polovici prejšnjega stoletja najprej v samozaložbah izdajali dela za mladino, mladinske izdaje posameznih učiteljskih društev ter Zaveze jugoslovanskih učiteljskih društev, ki se je po letu 1919 preimenovala v Udruženje jugoslovanskega učiteljstva. Poleg mladinskih knjižnih zbirk in listov, ki so izšli v založništvih učiteljske organizacije, bodo prikazani tudi rokopisi mladinskih del, ocene teh del, pisma in dokumenti iz arhiva Zaveze in Udruženja jugoslovanskega učiteljstva, ki ju hrani Slovenski šolski muzej in slike nekaterih učiteljev, ki so se zavzemali za mladinski tisk ter bodisi literarno bodisi organizacijsko delovali v odsekih učiteljske organizacije na tem področju.

Ob razstavi je izšel tudi katalog, v katerem so poleg kratke razprave o delovanju učiteljstva za mladinski tisk navedena vsa mladinska dela, ki so izšla v knjižnih zbirkah Narodne šole, Slovenskega učiteljskega društva, Zaveze jugoslovanskih učiteljskih društev, Poverjeništva UJU in Mladinske matice.

RADIO IN ŠOLA

Glasbene oddaje na kasetah

Glasba je kot slušno sporočilo med vsemi sporočili najbolj tipična za radijski medij. To potrjuje tudi tradicija glasbenih oddaj, radijske šole, ki je te dni dobila trajni zvočni zapis na šestih kasetah za osnovnošolsko rabo. Tako si je radijska šola, ki jo je zelo težko, največkrat nemogoče ujeti v šolsko uro iz žive oddaje, zagotovila mnogo večjo uporabnost.

Kaseta je dosegla kakovostno raven gramofonske plošče, kar bo nedvomno prispevalo k njenemu ugledu v učni tehnologiji; seveda pa mora biti kasetofonska izvedba v razredu ali večjem prostoru za skupno poslušanje ustrezno ozvočena. Njena praktična vrednost pa presega gramofonsko ploščo in magnetofonski trak, saj deluje lahko kot nekakšen učiteljev zvočni žepni priročnik.

Radijska šola je predvsem namenjena neposredno učencem, tako da jo učitelj v celoti (30 min.) frontalno vključi v učno uro (45 min.) s primerno pripravo in povzetkom. Lahko jo vključi tudi delno, večkrat, ali pa je neposredno sploh ne vključi, temveč mu rabi za njegovo lastno strokovno ali vsebinsko in metodično-didaktično pripravo za pouk. Radijska šola pa lahko seže tudi prek razrednih meja v druge oblike učenčevih dejavnosti (samostojno delo, druge vzgojnoizobraževalne dejavnosti, kot krožki, šolsko knjižnico in čitalnico ali celo domov), za katere je kaseta še posebno primerna. Kaseta odpira tudi nove možnosti pri diferenciaciji in individualizaciji pouka.

Oddaja radijske šole poteka v skladu s strukturo učnega načrta za glasbeno vzgojo v osnovni šoli in programa radijske šole na treh ravneh — stopnjah: nižji (1. do 3. razred), srednji (4. do 6. razred) in višji (7. in 8. razred). Prvih šest kaset je namenjenih srednji stopnji. O izbiri med stopnjami je odločila uporaba določenih radijskih glasbenih šolskih ur, navedenih v vzorcu časovne razporeditve učne snovi za glasbeno vzgojo v 5. razredu osnovne šole (ZŠ SRS 1974), o ožji izbiri pa tale merila: tehnična ustreznost posnetka, časovna ustreznost glede na dolžino kasete ter časovna in vsebinska skladnost dveh radijskih šol na isti kaseti; končno pa tudi kriterij reprezentativnosti.

Tako so v reprezentativnem izboru radijskih glasbenih šol na prvih šestih kasetah zastopani vsi elementi glasbene vzgoje na srednji stopnji osnovne šole, največ seveda pevska vzgoja ali pesem:

I. PARTIZANSKA PESEM:
a) Partizanska mladinska pesem (25.30 minut)
b) Partizanska zborovska pesem (24.30 minut)

II. LJUDSKA PESEM:
a) Pesem, most med narodi (28.48 minut)
b) Zapoj no dvoglasno (28.34 minut)

III. RITEM:
a) Izštevanke (28.25 minut)
b) Sinkopa (28.04 minute)

IV. IMPROVIZACIJA:
a) Ustvarimo spremljavo (26.29 minut)
b) Zvočni mozaik (25.58 minut)

V. POSLUŠANJE:
a) Variacija (29.15 minut)
b) Ljudska pesem v simfonični pesnitvi (27.58 minut)

VI. GRAMOFONSKA PLOŠČA:
a) O gramofonski plošči in gramofonih (27.04 minut)
b) O gramofonski plošči in gramofonih (25.43 minut)
kot sredstvo za ohranitev glasbe.

Vsebina kaset se torej sklada z učnim načrtom za glasbeno vzgojo v osnovni šoli in prispeva k ozvočitvi ali v celoti ozvočuje več kot polovico tem iz vzorca časovne razporeditve učne snovi za glasbeno vzgojo v 5. razredu osnovne šole:

1. PARTIZANSKA PESEM III., IX., XXI. IN XXIII. temo
2. LJUDSKA PESEM IV., XV., XVIII. in XX. temo
3. RITEM XI., XVII. in XXII. temo
4. IMPROVIZACIJA VI., XIII. in XXV. temo
5. POSLUŠANJE XVI. in XIX. temo
6. GRAMOFONSKA PLOŠČA I. temo

V večini primerov gre za vzorčne rešitve glasbeno metodičnih problemov v skladu z operativno izraženimi smotri v omenjenem vzorcu časovne razporeditve učne snovi; rabijo lahko tako učitelju za pripravo na pouk kakor tudi za neposredno predvajanje v razredu, zlasti še tisti, ki vključujejo tudi naloge za učence.

PARTIZANSKA PESEM

Glasbena ustvarjalnost med slovenskimi partizani nas vedno znova preseneča s svojo številčnostjo in raznovrstnostjo, saj je pri nas med narodnoosvobodilnim bojem nastalo več kot 200 skladb za različne izvajalske sestave — pojav, ki ga v tolikšnem obsegu nismo zasledili pri nobenem drugem narodnoosvobodilnem gibanju.

Borbeni pesmi, namenjeni petju borcev, pripada v partizanski glasbi največji delež.

Partizanska mladinska pesem se je začela — v osvobojenih partizanskih krajih — oglašati že dve leti po izbruhu druge svetovne vojne iz grl pionirjev in mladih deklet. Mladim pevcem so partizanski skladatelji posvetili približno 50 izvirnih skladb. Med njimi so koračnice, pionirska kola, prisrčne in čustveno bogate pesmi lirične narave. Mladinska partizanska pesem se organsko vrašča v razvoj slovenske glasbene ustvarjalnosti; pomeni nadaljevanje našega predvojnega izročila in hkrati most k povojnim prizadevanjem.

Avtor Pavle Kalan predstavi del te ustvarjalnosti in spregovori tudi o glasbenem delu z mladino na osvobojenem ozemlju ter o nastanku posameznih skladb.

Radijski šoli sta bili posneti v letih 1975 in 1976.

LJUDSKA PESEM

— slovenska, drugih jugoslovanskih in tujih narodov — vsebina, ki je kot ozvočenje naslova pesmarice PREK SVETA ODMEVA PESEM, kjer vse te pesmi učenci lahko najdejo v notnem zapisu in se s pomočjo kasete v njej tudi samostojno orientirajo.

Avtorica Marija Kosi je v sodelovanju z urednikom pesmarice Mirom Kokolom izbrala pesmi, ki naj bi prek njih učenci spoznali druge narode in različne oblike dvoglasnega petja. Prav ljudska pesem je tista, ki nam lahko najbolj približa doživljanje drugega naroda. Učenci naj usmerijo svojo pozornost na besedilo, ritem in melodijo. V pesmih iz Grčije, Španije, Islandije, Turčije, Sirije, Rusije, Kitajske in ZDA bodo našli za naše uho nekoliko nenavadne ritmične in melodične strukture. Zavedo naj se, da je pesem lahko globoka vez med narodi in med ljudmi. Doživetje sozvočja je za učence poseben užitek. Izkušnje, pridobljene pri večglasnem petju, bodo velik prispevek k splošni glasbeni vzgojenosti posameznika, ki se bo v življenju tako ali drugače srečeval z glasbo. Tokrat bo ta izkušnja kanon, petje z ležečim tonom, petje z ostinatom, ljudsko terčno dvoglasje in dvoglasna izpeljava.

Pojejo učenci osnovnih šol V. Miklavca z Vrhovcev in Polje pod vodstvom svojih učiteljic Bože Vostner in Ljube Novak ter učenci glasbene šole F. Šturma pod vodstvom dirigenta Janeza Kuharja. Posnetki so iz leta 1973.

RITEM

Kaseta uvaja v tri probleme s področja ritmične vzgoje: ritmični odnos dobe in njene delitve na štiri in tri dele ter sinkopo. Doživljajsko izhodišče so izštevanke in jazz. V vseh treh primerih učenci spontano slušno pridobijo nov ritmicni pojav z aktivnim sodelovanjem, ki ga omogoča igra izštevanja in ritmično stopnjevanje nagajivke ter spodbuja ritem jazza, da se mu pridružijo s ploskanjem in gibanjem telesa. Svoje ritmično početje sproti slušno analizirajo, potem pa še v pesmarici preberejo ritmični zapis izštevank, ki so tudi komponirane ter pesmi s sinkopiranim ritmom. Razumevanje novega ritmičnega problema dokažejo učenci z reševanjem nalog na delovnem listu, ki je za odnos dobe in njene delitve na štiri dele vnaprej pripravljen, za odnos dobe in njene delitve na tri dele pa nastaja sproti. Razumevanje sinkope preverijo in poglobijo ob Debussyjevi klavirski skladbi Golliwogs Cakewalk, črnski duhovni pesmi in Gerschwinovi orkestralni Rhapsody in blue. Vzgojni smoter je, izhajati iz doživetja glasbenega pojava in ohranjati doživljanje tudi ob analizi le-tega.

Izvajalci so učenci osnovnih šol Prule z glasbeno učiteljico Valerijo Košorok, M. Vrhovnik z Bojano Rener in R. Jakopiča z Marijo Kosi; avtorici sta Marija Kosi in Mirjana Turel. Posneto v letih 1975 in 1976.

IMPROVIZACIJA

Spodbujanje ustvarjalnosti pri glasbeni vzgoji na srednji stopnji osnovne šole se izraža v oblikovanju oblikovno določenih meloritmičnih celot in združevanju celot v večje oblike (dvodelne, tridelne, rondo), ali pa v svobodnejšem glasbenem izrazu, npr. mozaiku svobodnih, oblikovno nedoločenih improvizacij. Pa tudi v improviziranju ritmičnih in melodičnih spremljav in še kako drugače.

Obe načeli, oblikovno določenega in nedoločenega, je tokrat združila avtorica Ida Virt, ki je s svojimi učenci z osnovne šole Trbovlje tudi izvajalka zvočnega mozaika.

Avtorica Tea Marn pa je s svojimi učenci iz Novega mesta ustvarila več vrst spremljav. Tako, ki izhaja iz besednega ritma izštevanke in prehaja iz lažje ritmične improvizacije k zahtevnejši melodični in celo k ustvarjanju melodije za izštevanko. In Tako, ki ostaja pri spremljavi pesmi, enkrat v preprosti ostinatni obliki, drugič v menjavi tonike in dominante in tretjič v figurativni, zvočno najprikupnejši. Izvajalno sredstvo spremljav je Orffov instrumentarij, enkrat tudi kitara. Zamisel vodi vzgojni smoter, da bi učenci izražali svoje glasbene sposobnosti tudi v instrumentalni igri, si razvijali domišljijo in se uvajali v kolektivno igro.

Spremljave so bile posnete leta 1972, Zvočni mozaik leta 1976.

POSLUŠANJE

Za vzgojo k poslušanju glasbe sta izbrana dva primera iz glasbene literature, ki omogočata učencem obilo muziciranja, ustvarjalnega in poustvarjalnega in tako združujeta vse tri glasbene dejavnosti: poslušanje, ustvarjanje in izvajanje. To sta Mozartove Variacije na francosko ljudsko besedilo in Smetanova Vltava s temo, ki je skoraj povsem enaka slovenski ljudski pesmi. Obe radijski šoli sta zasnovani tako, da vodita iz muziciranja v poslušanje, da torej ustvarjanje in izvajanje priprave poslušanje, da učenci ustvarjalno in izvajalno pridobljena izkustva uporabijo pri poslušanju. Potem jim ni težko slediti temi Mozartovih variacij na čembalu in izluščiti temo Vltave iz simfoničnega orkestra; tematska analiza je opravljena igraje. Analitična pot je torej pot aktivnega sodelovanja, kjer z glasbenim gradivom v malem približamo glasbeno gradivo v velikem.

Variacije pojo učenci osnovne šole iz Brezovice pri Ljubljani z glasbeno učiteljico Jožico Lavriša, pevski del Vltave pa učenci osnovne šole R. Jakopiča pod vodstvom Mira Kokola. Posnetka sta iz leta 1971 in 1973. Avtorica je Mirjana Turel.

GRAMOFONSKA PLOŠČA

Tonski mojster Sergej Dolenc pripoveduje učencem o tem, kako nastane gramofonska plošče in o tem, kako naj delajo z gramofonom bodisi v šoli pri upravljanju z avdiovizualnimi sredstvi v glasbenem kabinetu ali v šolski glasbeni knjižnici in čitalnici, bodisi doma. Radijski šoli sta poučni in zanimivi torej tudi za zbiralce gramofonskih plošč, pa tudi učitelju bosta nemara povedali še kaj novega in uporabnega za delo z gramofonom. Vzgojni smoter je, razvijati samostojnost pri uporabi učnih sredstev in pripomočkov ter tudi nekaj vedeti o njih.

Oddaji sta bili posneti v letih 1970 in 1971.

Kasete bodo v pomoč pri uresničevanju smotrov in nalog glasbene vzgoje. Izdajanje se bo sukcesivno nadaljevalo. Dopolnjevalo jih bo še drugo gradivo, ki sodi k posameznim kasetam (diapozitivi o nastanku gramofonske plošče, notne priloge spremljav, metodični napotki za učitelje in delovni listi za učence ipd.), tako da zvočna kaseta ne bi bila edini, temveč sestavni del opreme, potrebne za uporabo radijske šole v vzgojnoizobraževalnem procesu.

Kasete so namenjene predvsem šolam, pa tudi posameznim učiteljem in učencem (za samostojno učenje) ter kadrovskim šolam, zanimive bodo tudi za glasbene šole in posamezne uporabnike. Strokovna služba pa bi morala svetovati šolam pri nabavljanju kasetofonov in izdelati normative za standardizacijo zvočnih učnih sredstev in pripomočkov.

★ ★ ★ ★ ★

ARMADA SMO VSI

★ ★ ★ ★ ★

To je naša moč

Skupaj smo preživeli nekaj dni. Z vojaki in starešinami enote Marka Tovirca. Za ta čas so si zadali obsežen program dela. Prilagoditi ga je bilo treba borbenemu, vojnemu stanju, v katerem je bila tiste dni enota. Topovi B-1, minometi in rakete so zavzeli svoje položaje. Ob tem moštvo odlično izurjenih vojakov. Kljub temu da so bili nekateri od njih prvič na bojnem streljanju, saj so končavali tečaj za topničarje, so stregli topovom in minometom kot da bi jih poznali iz osnovnošolskih dni.

Dan in noč se nista ločila. Začelo se je z jutrom prvega in končalo z opoldnevom petega dne. Vmes čas, poln delavnih, borbenih nalog. Ne le ob orožju, ampak tudi na sestanku mladinskih in partijskih organizacij po enotah. Člane obeh organizacij je bilo treba seznaniti z bojnim položajem ter z njihovo pomočjo, z njihovim vplivom in zgledom doseči, da bo teklo vse, kot je bilo načrtovano. Načrtovanega pa je bilo veliko. Ob koncu so ugotavljali, da so vojaki in časniki opravili vse naloge, zaradi izjemne borbene pripravljenosti, moralnopolitične motiviranosti in in zavzetosti posameznikov in enot, celo predčasno.

Snežilo je kot za stavo. To vojakov, mlajših častnikov in častnikov baterije Miloša Bašaragina ni motilo. Pripravljali so se na odhod na bojni položaj. Tudi Ivan Fogec, ki nosi značko »zgleden vojak«, je še skrbno pregledoval svojo opremo in spraševal soborce, če je njihovo okolje nared. Odgovor je bil prirdilen. Pa si je Ivan odtrgal nekaj časa za pogovor.

Ivan je zidar, iz delavske družine s hrvaškega Cerja. Doma imajo, tako kot velika večina Cerjanov, še malo zemlje in nekaj živine. Ivan se je, tako kot precej njegovih vrstnikov, odločil za zidarski poklic. Pred odhodom v JLA je bil eno leto zaposlen v ljubljanskem gradbenem podjetju Obnova. Všeč mu je v tem podjetju. Saj, če mu delo in življenje v domu Obnove ne bi bila po volji, bi se lahko vrnil v rojstni kraj. Zidarje potrebujejo povsod.

V teh dneh se bo Ivan poslovil od vojakov in starešin baterije Miloša Bašaragina. Vse življenje jim bo ostal hvaležen za marsikaj.

— Na začetku nisem bil takoj kos hitrim spremembam okolja, se spominja Ivan februarskih in marčevskih dni preteklega leta, sem se skušal čim hitreje prilagoditi, vključiti. Vedel sem, da bo tu zame za nekaj mesecev drugi dom, druga družina, drugo delovno mesto. Vedno sem si prizadeval, da sem se dobro razumel s tovariši, da sem naredil pravočasno in dobro vse, kar mi je bilo naročeno. Ujel sem se z vojaki in starešinami. Tako smo postali velika družina fantov vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. Skupaj in posamično smo reševali težave baterije in posameznikov. Uspešno. Na lanski vojaški vaji so me tovariši zaradi izjemnega zavzemanja za uspešno delo in tovariško razumevanje v bateriji predlagali za sprejem v Zvezo komunistov, Temu je sledila še dodelitev čina in značke »zgleden vojak«. V tem letu sem iz devetnajstletnega fanta postal delaven človek na družbenopolitičnem, kulturnem in športnem področju.

Ivan Fogec ni edini lastnik te privlačne značke med vojaki enote Marka Tovirca. V enoti je še precej fantov, ki so imeli to značko na prsih in vsi so še posebno zavzeto reševali vojaške naloge. Po urah premagovanja strmin, s polno bojno opremo, po urah pričakovanja podatkov o uspešnosti streljanja s topovi B-1, minometi, raketami, so se potem, ko so zvedeli, da so dosegli prav dober in odličen rezultat, zbrali ob tabornem ognju, zaigrali in zapeli. Pa jih je naslednje dni spet čakala podobna naloga. A nobena strmina za vojake enote Marka Tovirca ni tako strma, da po njej ne bi mogli potegniti topa, prenesti minometa, rakete. To je ob izjemni izurjenosti ter moralnopolitični osveščenosti vojakov in starešin tista moč, ki je nima niti do zob oboroženi sovražnik.

S. J.

Značko »zgleden vojak« sem pridobil z delom; izbrali in predlagali so me tovariši; Ivan Fogec (Foto: S. J.)

Ob izstrelitvi naboja je top zavit v oblak dima in prsti... (Foto: S. J.)

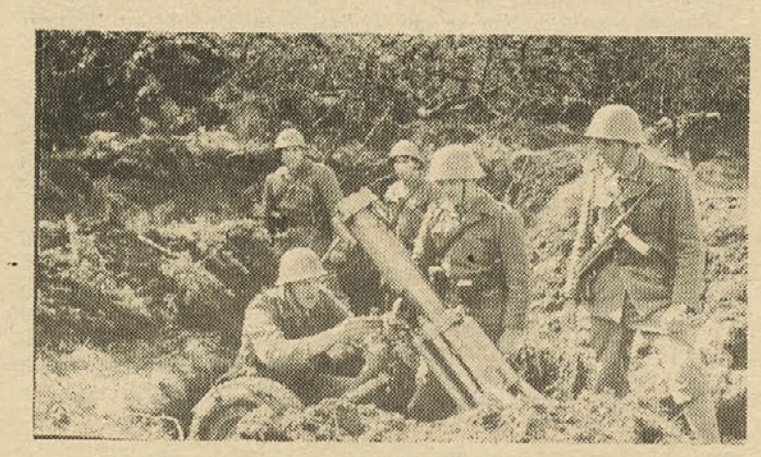

Minometalci (Foto: S. J.)

Računarji in vezist lahko pripomorejo k uspešni izvedbi borbenih nalog topničarjev. (Foto: S. J.)

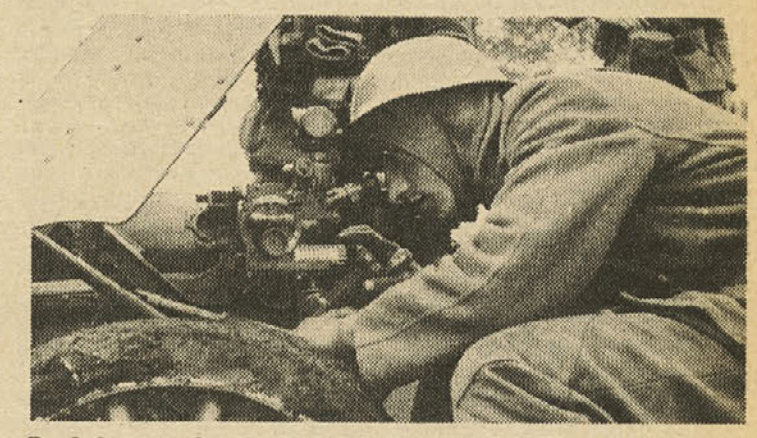

Pred ukazom »Ogenj!« Malčin Lejlić pregleduje sestavine na merilni napravi. (Foto: S. J.)

Po svetu

LR Madžarska

Vzgojnoizobraževalni sistem v razviti socialistični družbi

Kakšen bo nadaljnji razvoj?

Razvoj socialistične družbe in gospodarski razvoj zahtevata tudi od vzgojnoizobraževalnega sistema, da zadosti povečanim potrebam. Graditev razvite socialistične družbe pa ni samo optimalni ekonomski razvoj, temveč tudi zavestna in postopna preobrazba družbenih odnosov.

V resoluciji, sprejeti na XI. kongresu madžarske socialistične delavske partije so te naloge takole opredeljene: »Doseči je treba, da v izboljšanih materialnih razmerah živimo socialistično. Zato je eno temeljnih vprašanj naše družbe in hkrati nujen pogoj — hitrejši in močnejši razvoj zavestnih odnosov in splošno sprejemanje socialistične morale in načina življenja.«

Največji del te naloge mora uresničiti splošno izobraževanje. Zato razvijamo naš vzgojnoizobraževalni sistem v skladu s povečanimi družbenimi zahtevami, zmanjšujemo razlike v možnostih izobraževanja in učenja, tako da socialne razmere, v katerih dozorevajo mlade generacije, ne bodo vplivale na izbiro poklica. V resoluciji je zapisano, da je treba za generacije, ki se oblikujejo, uvesti obvezno srednje izobraževanje. Glede na to nalogo moramo najprej zvišati izobraževalno raven strokovnih delavcev. Visoka raven izobrazbe v naši socialistični družbi pa je potrebna ne samo zato, ker potrebujemo delavce, temveč tudi zato, da se uresniči vodilna vloga delavskega razreda.

Naloge, predvidene v resoluciji, temeljijo na dosedanjih dosežkih. Na Madžarskem se šola 98,7 % šoloobveznih otrok, do 16. leta starosti pa jih uspešno konča obvezno šolo 90 %. Število ur, ki jih vodijo strokovno usposobljeni učitelji, se nenehno povečuje. Sedaj opravijo v osnovnih šolah skoraj 80 % ur ustrezno strokovno usposobljeni prosvetni delavci, v mestih pa je takih ur celo 94 %. Vsi ti dosežki prispevajo k višji ravni osnovne šole pa tudi k temu, da si vsi državljani pridobijo osnovno izobrazbo. Postopoma tudi zagotavljamo pogoje, potrebne za uresničitev te naloge: v preteklih petih letih smo zgradili v osnovnih šolah približno 4.400 učilnic. Skoraj 30 % učencev osnovnih šol ima zagotovljeno celodnevno bivanje.

K uspešnosti osnovne šole pripomore tudi pedagoško-gospodarski načrt razvoja mreže predšolskih ustanov. Vloga predšolskih ustanov, ki pripravljajo otroke za šolo, se nenehno povečuje. V tovrstnih ustanovah je sedaj 80 % madžarskih otrok, starih od 3 do 6 let. Samo v preteklem obdobju se je število na novo sprejetih otrok v vzgojnovarstvene ustanove povečalo za 92.000.

Na temelju določil resolucije XI. kongresa madžarske socialistične delavske partije smo začeli analizirati tiste ekonomske družbene, zavestne in človeške odnose, ki bodo vplivali predvsem na spremembe sistema splošnega izobraževanja; vse te dejavnike smo primerjali s težnjami, ki se pojavljajo v svetu, zlasti v socialističnih deželah. Posebno pomembno je vprašanje analize teženj na temelju zahtev, ki jih postavljajo razvita socialistična družba in znanstveno tehnična revolucija, in seveda sklepi za nadaljnji razvoj vzgojnoizobraževalnega sistema.

Med nalogami osnovne šole je prav gotovo najpomembnejše temeljno načelo, da moramo zahteve po sodobnem izobraževanju človeka, ki sodeluje v proizvodnji, obravnavati kot dialektično celoto — in pri tem upoštevati vsestranski, harmonični razvoj osebnosti. Pri določanju smeri razvoja vzgoje in izobraževanja teh dveh vidikov ni mogoče ločevati.

Hkrati za razvojem socialističnih družbenih odnosov se povečuje tudi udeležba skupnosti pri oblikovanju, generacije, ki se razvija; to ustvarja šolam ugodno družbeno ozračje za reševanje povečanih nalog. Vse to je tudi treba bolj kot doslej upoštevati pri nadaljnjem razvoju vsebine in organizacijskih oblik splošne vzgoje.

Analize, narejene v zadnjih desetih letih, so pokazale, da je nujno potrebna strukturalna šolska reforma. Želja po reformi je sicer stara že nekaj let, jasno pa je da bo — potem ko bodo sprejete določene oblike reformnega načrta — treba zagotoviti veliko materialnih in kadrovskih pogojev. Pri načrtovanju nove šole bomo morali temeljito razčleniti dosedanje izkušnje ter poiskati ustrezne možnosti v sedanjosti in prihodnosti. Šolo prihodnosti je mogoče načrtovati in pripraviti le, če upoštevamo to metodo.

TEMELJI SODOBNEGA POUKA

Glavne težnje razvoja vzgojnoizobraževalnega sistema so že nakazane. Vsebujejo elemente strukture novega izobraževalnega sistema in preobrazbe notranje strukture šole. Najpomembnejše težnje pa bi lahko povzeli takole:

Eno najbolj značilnih teženj v razvoju vzgoje in izobraževanja socialističnih dežel, in med njimi tudi Madžarske, predstavlja podaljševanje obveznega splošnega izobraževanja in postopno prehajanje na obvezno srednje izobraževanje. Srednja šola ustvarja enake možnosti za izobraževanje in poklicno usmeritev, v skladu s sposobnostmi učencev, njihovim zanimanjem in družbenoekonomskimi zahtevami dežele. Temeljni pogoj za uvedbo obveznega srednjega izobraževanja in njegova posledica je ukinitev sistema izbirnosti. Naši sedanji načrti za srednje šole predvidevajo prav uresničitev teh smotrov.

Zelo si prizadevamo, da bi storili več za odpravljanje razlik med posamezniki in da bi uresničili diferenciacijo po nagnjenjih. Eno temeljnih sredstev za uresničevanje tega smotra je uvajanje diferenciranega izobraževanja, vključno z individualizacijo izobraževanja, s katero hočemo zvišati splošno raven učenja. Del uresničitve te naloge predstavlja uvajanje diferenciranih nalog v oddelku ter oblikovanje oddelkov in skupin po osebnih značilnostih učencev. V pravilno načrtovanem pedagoškem procesu se uresničuje diferenciacija tudi s prizadevanji za standardizacijo. Diferenciacija izobraževanja daje najboljše možnosti za uskladitev družbenih zahtev do izobraževanja ter zanimanja in sposobnosti učencev. Poleg tradicionalnih metod diferenciacije se v novejšem času vse bolj uveljavlja sistem **izbirnih predmetov.** Naši poskusi pouka fakultativnih predmetov prispevajo k temu, da je vsebina pouka usklajena s potrebami razvoja in z oblikovanjem ustvarjalnih sposobnosti učencev.

Zelo pomemben problem na področju izobraževanja je tudi **sodobnost izobraževanja** in hkrati s tem izbira učnega gradiva. Pod vplivom znanstveno tehničnega razvoja v zadnjih desetih letih ter gospodarskih in političnih sprememb je tudi splošna izobrazba dobila nov pomen. Povečal se je pomen naravoslovnih ved v splošnem izobraževanju, spremenil se je odnos med splošno in strokovno izobrazbo. Razumljivo je, da šola ne more več izpolnjevati brezupne naloge — dati znanje, ki bo zadoščalo za več desetletij. Lahko ustvari le temelje za nadaljnji razvoj umskih sposobnosti učencev. Danes ne zadošča več preprost izbor šolskega gradiva, ki bi si ga moral učenec zapomniti, temveč je treba ustvariti novo zasnovo, ki bo spodbudila otroka, da bo znal na temelju učnega gradiva sam logično sklepati in dojeti medsebojno odvisnost dejstev in pojavov. Nova vsebina izobraževanja in posodabljanje učnega procesa torej ni predvsem organizacijsko, temveč pedagoško vprašanje. Gre torej za izpopolnitev vseh

Delo Jožeta Horvata-Jakija z razstave v Velenju

področij vzgojnoizobraževalnega procesa. Novi učni načrti in učbeniki ne bodo mogli zajeti vseh tistih sprememb, ki jih pričakujemo v prihodnjih desetih ali dvajsetih letih. Zato je zelo pomembno, da se dogovorimo za določen obseg temeljnega učnega gradiva, ki ga bomo nenehno dopolnjevali in tako ustvarjali možnost za nadaljnje izobraževanje na različnih stopnjah.

ŠOLA, KI VZGAJA

Nadaljnji problem je **povezovanje izobraževanja in vzgoje** — ustvarjanje šole, ki vzgaja. Na tem naj bi bil poudarek. Ko govorimo o posodobljeni in učinkoviti vzgoji, s tem ne mislimo samo na nova spoznanja, na nova tehnična sredstva, temveč na postopno spreminjanje celotne šole. V novem šolskem sistemu je to vprašanje tako pomembno kot načrtno prenašanje dosežkov znanstvenotehnične revolucije v šolstvo. Pomembni temeljni načeli socialistične šole sta zaupanje in demokratičnost. V socialistični šoli imajo vsi otroci enake pravice in obveznosti, ki jih nenehno spodbujajo k samostojni dejavnosti pri učenju in delu v mladinski organizaciji. Kljub vse večjim zahtevam je treba v šoli ustvariti tako ozračje, da bodo učenci v njej radi delali in se dobro počutili.

Poleg vprašanja o strukturi nadaljnjega razvoja izobraževanja sta pomembni temi madžarskih raziskav: šola kot živ organizem in učiteljeva osebnost. To znova potrjuje, da lahko poteka preobrazba šolskega sistema samo v skladu z vsebinskim preporodom šole.

Jasno je, da niti najsodobnejša in najbolj izpolnjena tehnična sredstva ne morejo sama rešiti te naloge. Najpomembnejši dejavnik sodobne vzgoje je še vedno vzgojiteljeva osebnost — vpliv in zgled zavednega človeka, ki je sposoben slediti naglici razvoja znanosti in tehnike našega stoletja. To pomeni, da je v socialistični družbi treba živeti socialistično, da je tako treba tudi delati, razmišljati, sprejemati pravila in načela vsakodnevnega življenja v skupnosti.

Pri uresničevanju zahtev razvite socialistične družbe imajo učitelji zelo pomembno vlogo: skrbeti morajo za prosvetljevanje vseh, ne samo učencev. Naša sedanja izobraževalna politika posveča temu še posebno pozornost. Dokaz za to so zahteve ne samo po večji družbenopolitični angažiranosti prosvetnih delavcev, temveč tudi večje možnosti zato, da povedo svoje mišljenje o splošnem razvoju izobraževanja in izboljšanja delovnih razmer. Pri tem ima pomembno vlogo sindikalno gibanje, dejavnost sindikata prosvetnih delavcev LR Madžarske, ki je na svojem kongresu 1. 1975 poudaril: »Dosedanji dosežki in naloge, postavljene na tem kongresu, zahtevajo nadaljnje napore. Prosvetni delavci so že doslej vedno sprejemali odgovorne naloge; to pa zagotavlja, da bo socialistična šola čedalje bolj uspešno izpolnjevala svoje poslanstvo.«

Prav tako kot pravilni politični smotri so pomembni tudi za izgrajevanje sistema vzgoje in izobraževanja tudi ustrezni pedagoški sklepi, zasnovani na znanstveni analizi spremenjenih družbenih in gospodarskih zahtev.

Piše: dr. Marton Horvat, direktor Inštituta za pedagoške raziskave madžarske akademije znanosti

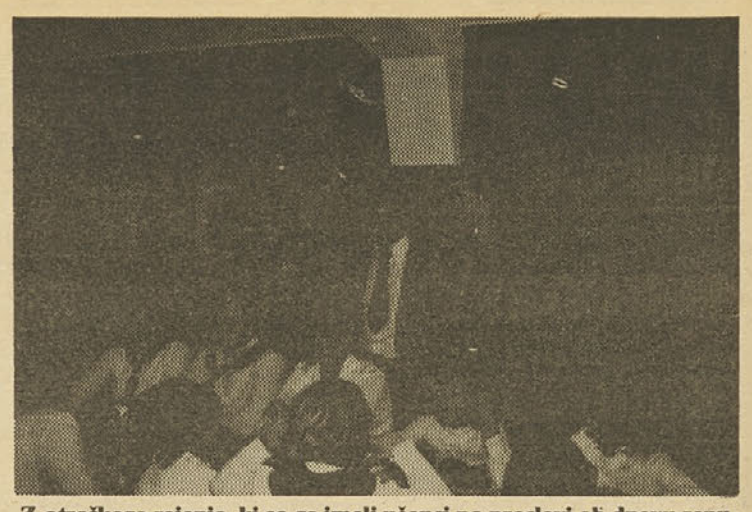

Z otroškega rajanja, ki so ga imeli učenci po proslavi ob dnevu republike. Poleg slovesne proslave, ki je bila zanje resno delo, so se še malce poveselili ob prepevanju in zakuski.

Jugoslovanska dopolnilna šola Olten v Švici

Avgusta 1976 sem začela poučevati v Švici. V Luzernu sem prevzela slovenski oddelek od tovarišice Marije Omahen, ki ga je poučevala pet let. V Oltnu pa je bil slovenski oddelek na novo ustanovljen. Najprej je prihajalo k pouku šest otrok, že kmalu pa se je to število zvišalo na 11. Tako je tudi sedaj.

Rada bi opisala delo jugoslovanske dopolnilne šole v Oltnu, ki svoje delo res opravlja tako, da pomeni vsem delček domovine.

Šola obstaja od aprila leta 1974, ko je začelo obiskovati pouk 18 otrok. Doslej se je število povečalo na 43. Imamo tri oddelke: srbskohrvatska jezikovna skupina ima dva oddelka (v višjih razredih poučuje Alma Gutalj — v nižjih razredih Darinka Koricki in slovenski oddelek, ki ga poučujem jaz.

Pouk imamo ob sobotah, v prostorih švicarske šole. V slovenskem oddelku je 11 otrok: v prvem razredu trije učenci, v drugem dva, v tretjem eden, v četrtem dva, v petem eden in v šestem razredu dva učenca. Od tega je 9 deklic in 3 dečki. Pouk je torej več kot kombiniran in manj kot individualen, saj je to skoraj nemogoče pri štirih urah tedensko. Vendar je to zelo delovna in sicer homogena skupina otrok, tako da se starostne razlike kar skrijejo. Vsi z enakim navdušenjem prihajajo k pouku in delo z njimi je res pravi užitek. K temu veliko pripomore tudi dobro sodelovanje s starši, s katerimi se res lahko pohvalimo.

Starši otrok naše šole zelo sodelujejo in vse, kar koristi pouku njihovih otrok, soglasno uresničijo. Jeseni so na primer kupili harmoniko za 900 frankov, kar ni malo denarja, in tako vsako soboto v vseh treh oddelkih prepevamo naše pesmi. To pa je otrokom v veliko veselje.

Šola organizira tudi vse prireditve in dejavnosti, ker tu ni kluba jugoslovanskih delavcev. Temelj dela je seveda idealno sodelovanje staršev, teama učiteljic in šolskega odbora, ki ga od aprila 1976 uspešno vodi Slovenec Julij Vidmar, doma iz Dobrepolja na Dolenjskem.

Za dan republike smo imeli zelo prijetno proslavo, ki se je na veselje vseh nas končala tako, da smo vsi prepevali — otroci na odru in starši v dvorani. Za dan žena smo zopet pripravili prireditev. Povabljena sta bila tudi dva gosta iz ambasade, in sicer ambasador Elahmi Nimani in svetovalec za prosveto in kulturo tu v Švici, tovariš Berto Tičak. Tovariš Tičak nam vedno in ob vsakem času pomaga pri našem delu. Je tudi v nenehni povezavi z Izobraževalno skupnostjo SRS, ki nam vedno preskrbi, kar potrebujemo za pouk. Hvaležni smo tudi tovarišici Hildi Boletovi, ki je z nami v nenehnem stiku in nam, kolikor je v moči Izobraževalne skupnosti Slovenije, vedno priskoči na pomoč.

MARJETA DE REGGI

Knjige pod skupno streho

Rojstno leto ženevskega javnega knjižničarstva je leto 1843. Druga pomembna prelomnica so trideseta leta tega stoletja, ko so začeli posodabljati javne knjižnice po angleškem zgledu.

V Švici, domovini ustanoviteljev moderne pedagogike J.J. Rousseaja in J.H. Pestalozzija, so dobili otroci brezplačno osnovno šolo v 19. stoletju. Že od vsega začetka v tej šoli cerkev ni imela nobenega vpliva.

Po sedanjem švicarskem sistemu šolanja obiskujejo otroci do 12. leta primarno šolo, od 13. do 15. leta pa tako imenovano orientacijsko šolo; tej sledi šolanje v klasičnih srednjih šolah in drugod, po 19. letu pa univerza.

Ker se otroci šolajo na državne stroške, vzdržuje država tudi šolske knjižnice; vsaka šola ima svojo knjižnico. Na ženevskem območju primarne šole nimajo več svojih knjižnic, ker so po britanskem zgledu ustanovili leta 1961 posebno centralo in v njej združili prečiščeni sklad šolskih knjižnic. Osrednja šolska knjižnica primarnih šol deluje pod strokovnim vodstvom osrednje splošno izobraževalne knjižnice v Ženevi, vendar imajo za oddelek šolske knjižnice posebne knjižnične delavce, ločene prostore, in tudi poseben denar. Šole spadajo pod kanton Ženeva, javne knjižnice na območju mesta pa vzdržuje mestna uprava.

V skladišču so knjige za 120 primarnih šol s 1.100 razredi. V posameznem razredu je poprečno 25 učencev in učenk.

Kako in v kolikšnem obsegu poteka izposojanje knjig?

43.532 knjig je v skladiščni knjižnici postavljenih po univerzalni decimalni klasifikaciji. Vsak razred dobi na začetku šolskega leta iz zaloge centralne šolske knjižnice po 20 knjig, med katerimi je ponavadi 12 leposlovnih del. Če učitelji želijo, je poučnih knjig več, ali pa so celo samo nebeletristične knjige. V prvih dveh mesecih šolskega leta septembra in oktobra gre iz skladišča okoli 30.000 knjig. Sredi šolskega leta lahko učitelji knjige zamenjajo, vendar vsi tega ne store. Ker vse knjige ob koncu šolskega leta vrnejo, je kljub preprosti evidenci s pregledovanjem precej dela.

Podatke o izposoji šolarjem beležijo učitelji na knjižne listke; vpisujejo le datum izposoje in vrnitve ter priimek in ime šolarja — bralca. V šolskem letu 1974-1975 so si učenci primarnih šol izposodili 100.532 knjig.

Za učence primarnih šol kupijo letno 2.500 do 3.000 knjig. Vsakega naslova je poprečno 20, najmanj pa 10 izvodov. V letu 1975 so kupili 2.486 novih del. Nove broširane knjige takoj prevežejo, ker drugače prehitro razpadejo. Za nakup novih knjig in vezavo so v preteklem letu porabili 31.122 frankov ali v našem denarju nekaj več kot 23 starih milijonov.

Pri nakupu knjig si pomagajo s pariško knjižno revijo za otroke. O izboru se posvetujejo tudi v osrednji javni knjižnici. Posebna komisija, ki jo sestavljajo učitelji, predlaga letno nakup okoli 100 naslovov.

Učitelji so v začetku zelo nasprotovali takemu načinu dela. Ker pa je vodstvo sistema javnih knjižnic vendarle prepričalo tiste, ki delijo denar, o smiselnosti in ekonomičnosti novega načina, se tudi šole niso mogle več upirati, saj so bila sredstva za to dejavnost nakazana v osrednjo javno knjižnico.

IRENA KRNEL

IZBERITE MED NOVIMI KNJIGAMI

Znanstveno delo — vredno opozorila

Ob celotnem natisu »Zgodovine človeštva«

Državna založba Slovenije je z natisom šestnajste knjige sklenila obsežen projekt Zgodovino človeštva, ki je zasnovana kot skupno, mednarodno delo znanstvenikov pri UNESCO. Če najprej ugotovimo, da je na Slovenskem bore malo knjig splošne zgodovine in še nekatere od teh so zastarele in ponavadi že davno ne več dosegljive, je tem bolj obetavno, da smo dobili v slovenščini snovno in vsebinsko obsežno zgodovino v šestih delih in 16 knjigah, kjer je podan razvoj zgodovine v širšem pomenu od prazgodovine do 20. stoletja. Vodilo je bila skupna težnja po sprejemljivi, objektivni resnici na temelju znanstvenih dosežkov. Pri UNESCO je bila ustanovljena Mednarodna komisija za zgodovino znanstvenega in kulturnega razvoja človeštva, komisija je bila odprta znanstvenikom narodov s petih celin, če so le hoteli sodelovati; k sodelovanju so pritegnili 110 strokovnjakov, žal pa smo Jugoslovani zamudili to priložnost, čeprav imamo ljudi, ki bi lahko veliko prispevali. Urednik slovenške izdaje Vital Klabus je tudi razložil, da je končno besedilo »Zgodovine človeštva« oblikovano na temelju številnih mednarodnih pripomb, poprav, izboljšav, dopolnil, kjer pa ni bilo mogoče docela uskladiti mnenj, so drugačni pogledi dobili mesto v opombah.

Poudariti je treba, da se Zgodovina človeštva ne omejuje na politično zgodovino, kot smo ponavadi navajeni, ampak zajema celotno zgodovinsko dogajanje, kjer je ob političnih zgodovinskih dejstvih upoštevan gospodarski razvoj, razvoj znanstvene in filozofske misli, dosežki tehnike in industrije, poglavitni prikaz raznoterih vej umetnosti. S tega vidika laže dojamemo obsežnost sodobnega znanstvenega načina obravnave zgodovine in tem bolj lahko razumemo, da tradicionalni način ne zadošča več. Urednik Zgodovine človeštva je povedal, da doslej ni znan noben primer tako vsesplošnega prikaza celotnega kulturno-civilizacijskega dogajanja s prikazi področij z vsega sveta.

Pomembno je tudi to, da je to zgodovinopisje zasnovano, univerzalno, tako da skušajo zgodovinarji prikazati zgodovinske procese nepristransko, s svetovnega vidika, ne glede na celine, civilizacije, torej kot skupen, celosten proces. Razumljivo je, da so v taki zgodovini podani zgoščeni, osrednji dogodki širšega, skupnega pomena. V tej perspektivi je treba motriti tudi zgoščenost široko pojmovanega zgodovinskega razvoja.

Za nas je lahko še posebno zanimivo, koliko in kaj je vključeno iz zgodovine jugoslovanskih narodov v proces svetovnega dogajanja. Kdorkoli je vsaj malo pregledal katero od knjig Zgodovine človeštva, ve, da spričo jedrnate osredotočenosti ni mogoče pričakovati razvoja narodnih zgodovin, vendar pa so le-te upoštevane kot sestavni del svetovnega procesa. Verjetno je tako, da bi vsak narod rad videl čimveč zapisanega o sebi, a na srečo le obveljajo objektivna merila in se kaže želja po sorazmerju. Seveda pa je tudi res, da bi sicer maloštevilne napake in pomanjkljivosti, ki jih ugotovimo, lahko sproti odpravili že med nastajanjem te zgodovine, če bi sodelovali jugoslovanski zgodovinarji. Urednik Vital Klabus je povedal, kako je v Zgodovini človeštva upoštevan jugoslovanski delež. Ne bo odveč navesti vsaj nekaj primerov: naselitev južnih Slovanov, Ciril in Metod, upor Ljudevita Posavskega, diferenciacija slovanskih jezikov, car Dušan Silni, refleksije na boje s Turki v Gundulićevem Osmanu, o socialdemokratih na Hrvaškem, omenjen je kongres alianse v Ljubljani 1821, aneksija Bosne in Hercegovine k Avstro-Ogrski, Jugoslavija po Informbiroju, jugoslovansko gospodarstvo po letu 1948 in o opravljanju tistih, ki so neposredno udeleženi v produkciji, decentralizacija, delavski sveti. Seveda ponekod pogrešamo preciznejšo formulacijo, tudi kako ime, med slovenskimi npr. Jakoba Petelina Gallusa kot mednarodno pomembnega ustvarjalca — glasbenika.

Ob izidu Zgodovine človeštva ne bo odveč, če zapišemo, da je izšla v nakladi 6000 izvodov. Interesenti so povečini posamezni prednaročniki — ne pa knjižnice. Vzrok za to je premajhna kupna zmogljivost knjižnic, ne pa nerazumevanje za tak izjemen projekt. Res pa je, da tovrstne natise vse do šolskih knjižnic nujno potrebujejo. Učitelju je lahko Zgodovina človeštva dragocen pomožni vir z mnogimi uporabljivimi podatki, ki jih sicer ne pozna nujno iz šolskega učbenika. Zahtevno spisano delo je treba v takem primeru »prevesti« na raven šolske stopnje, seveda pa moramo gradivo kritično opredeliti. Kot pomožni vir je lahko Zgodovina človeštva koristna mnogim predmetom — ne le zgodovinarju, ali temu še najmanj. Zgodovino človeštva so prevajali različni prevajalci, zahtevno prevajalsko delo pa je pregledal še profesor Stane Suhadolnik. Za skladno knjižno opremo s premišljeno odbranim naslovnim ovojnim listom gre zasluga Nadji Furlanovi.

I. G.

Juraj Martinović

Poezija Dragotina Ketteja

Prva zaokrožena razprava o poeziji Dragotina Ketteja je torej delo sarajevskega literarnega zgodovinarja dr. Juraja Martinovića. Ker so mnoga vprašanja o naših modernistih odprta in doslej še niso bila celostno monografsko zaokrožena, se je Juraj Martinović lotil zahtevnega gradiva s teoretičnega in praktičnega stališča s prijemi, ki jih ponuja netradicionalni pogled na umetnino kot središče našega zanimanja. Izhaja tudi iz prepričanja, da je položaj leposlovnega dela individualnega značaja možno določiti le, če ga obravnavamo razmeroma samostojno. Tako lahko pride do veljave struktura umetniškega dela, imanentni zakoni, ki delujejo znotraj umetnine. Avtor je najprej podal Kettejevo usodo v literarni zgodovini in s tem hkrati odprl možnosti za bistveno svež, poglobljen način obravnave. Upoštevajoč tudi družbeno-zgodovinske silnice in pesnikovo idejno in poetološko usmerjenost, je glavnino razprave usmeril k temeljiti obravnavi Kettejevega pesništva. Avtor je dialektično sledil rasti Kettejeve ustvarjalnosti od obdobja sinhrone dinamike, odprte strukture, poezije harmonične oblike pa do obdobja diahronih sprememb, disharmonije vse do zadnje faze, ki jo avtor imenuje osvobojeno poezijo. Verjetno je Kettejevo pesništvo najbolj zapleten pojav v naši novi romantiki, kar gotovo ni predmet Martinovićevih primerjalnih teženj, vendar je ob koncu podal strnjeno sklepno misel o Kettejevem mestu v slovenski književnosti. Martinović je s svojo razpravo podal tehtno delo. Uporabil je teoretična dognanja formalistične šole in strukturalizma in z ustreznim metodološkim načinom sintezno zajel Kettejevo pesniško delo. Kakor bi tu in tam našli odprta vprašanja ali možnost za drugačno interpretacijo, pa je celotna razprava kar nepogrešljiva pridobitev. Knjiga je izšla pri Slovenski matici, opremil pa jo je Tadej Tozon.

I. G.

Ranko Munitić — Lojze Kovačič

Dežela animiranih čudes

Brez reklamnega hrupa in zanesenega nagovora je izšla knjiga Ranka Munitića in Lojzeta Kovačića Dežela animiranih čudes. Kajti če bi nagovor komu veljal, bi bili to najmlajši bralci, tisti, ki jim je že pred skrivnostjo črk animirani film nekaj pomenil. To se pravi, da je filmska animacija prav gotovo ena najpristnejših ali vsaj najbolj priljubljenih doživljajskih medijev, ki lahko spremlja mladega človeka od četrtega, petega leta, pa do druge mladosti ali še dlje. Poetični svet igre in fantazije, mogočega in nemogočega, hrupno veselega ali vedro resnobnega se vije v gibljivi sliki take ali drugačne animacije.

Dežela animiranih čudes je posvečena začetnim bralcem do nekako devetih let, kar pa ne pomeni, da knjiga ne more privabiti malo starejšega bralca. Ne da bi bilo razvidno, koliikšen delež je prispeval Lojze Kovačič, kaj je podal Ranko Munitič, pa je očitno, da želi skupno delo dojemljivo in vabljivo približati osnovne pojme o filmski animaciji; preprosto zastavljena beseda pa naj poteši ščepec več kot radovednost tistih privržencev animiranega filma, ki se ne želijo zaustaviti le pri zgodbi, pri šali, ampak jih zanima vsaj za otroški korak več o »skrivnostih« animacije. Žal ima knjiga eno pomanjkljivost, namreč skoraj povsem, če že ne izključno se posveča risanemu filmu (kvečjemu še lepljenki), potrebno pa bi bilo, ko bi upoštevala vsaj lutkovni film, pri čemer imamo v mislih starega mojstra Trnko, in ne nazadnje tudi lepo bero slovenskega lutkovnega filma. Po načelu postopnosti in razumljivosti, prehajanja na zahtevnejše območje, je najprej obrazložen pojem animacije, kjer je odveč lingvistična nadrobnost o pojmu animacije. Pri poglavju Kako nastane animirani film ne bi bila odveč kaka primera, ki bi bolj oživljala razlago. Razlaga o govoru, glasbi, zvokih in šumih pomembno opozarja na sodoben, neklasičen animirani film. Klasična in moderna animacija sta avtorju središčni vprašanji, kjer bi naleteli na nekaj manjših nedoslednosti ali celo nepotrjenih trditev, vendar pa je celotna razlaga usmerjena v razvidno ločevanje klasičnega prijema animacije od modernega. Od tod vodi pot k prikazu Zagrebške šole, ki je v resnici dosežek v svetovni animaciji. Tu se nehote pojavi vprašanje, ali so moderne animacije prav tako dojemljive kot klasične predšolskim otrokom in tistim iz nižjih razredov. Vendar knjiga ne razglablja o tem, ampak se usmerja predvsem v stilno opredelitev in ponazoritev, kar je gotovo bistvenega pomena. Iz celote pa razberemo, da filmske animacije niso zgolj zgodbe, pisana fantazija, marveč svojevrstna in imanentna umetnost, s čimer se je vredno seznaniti. In prva stopnica k spoznavanju animiranega filma za začetnega bralca je prav gotovo Dežela animiranih čudes. Seveda je treba posebej navesti ilustracije Dušana Petričiča, ki z domiselno lahkotnostjo, z gibko fantazijo in izvirno stilizacijo popestri besedilo. Knjiga Ranka Munitića in Lojzeta Kovačiča bo dobrodošla zlasti vzgojiteljem in predšolskim otrokom (ob pripovedi vzgojitelja pri slikovnem gradivu), učencem v začetnih razredih osnovne šole, pa tudi učiteljem le-teh.

I. G.

Publij Ovidij Naso

Metamorfoze

164. zvezek knjižnice Kondor prinaša Ovidove Metamorfoze v prevodu Kajetana Gantarja. Metamorfoze spadajo med temeljna dela rimske književnosti, v okviru Ovidovega literarnega ustvarjanja pa nesporno zavzemajo središčno mesto. Nastale so v času, ko so za epom nastale tendence po krajši pripovedni obliki in po izvirni pesniški snovi. Vsebinsko predstavljajo Ovidove »Metamorfoze« splet nenavadnih mitičnih zgodb, znamenitih pripovedi o herojih, pustolovskih zapletov, pa idiliko z galerijo oseb vse od mitoloških likov, kraljev, pa do preprostega pastirja, veseljaka, lovca ipd. Pesnikova fantazija preveva s pesniško ubranostjo razgibane vsebine posameznih enot, ki jih pesnik povezujoče navezuje v celoto, a pri tem vsaka pesniška zgodba ostaja tudi vsebinsko zaokrožena umetnina. Kot pravi Kajetan Gantar v spremni besedi, je Ovid Metamorfoze skušal utemeljiti s pitagorejskim naukom o selitvi duš, čeprav ne smemo videti v tem zgolj enega pogleda na svet, ampak predvsem umetniško hotenje. Pri prevajanju je Kajetan Gantar mislil na sodobnega bralca in je jezikovno podredil prepesnitev takim zahtevam. Njegova spremna beseda je skrbno podana pri tem pa se je omejil na bistvene sestavine razlage za razumevanje. Knjigo dopolnjuje lep izbor likovnih del, ki se navezujejo na Ovida. Spremno besedo k slikam je napisal Emilijan Cevc.

France Bezlaj

Etimološki slovar

Slovarska tradicija na Slovenskem je že stara, saj so se vrednosti in potrebnosti besednjaka zavedali že protestanti. Odtlej so ves čas jezikovna prizadevanja namenjena tudi zbiranju jezikovnega gradiva, da bi imeli čimbolj izčrpne slovarje. Znamenito je Vodnikovo nabiranje slovenskih besed — delo, ki se je raztegnilo v 19. stoletje in postalo osnova za slovarsko zakladnico, v katero še vedno posegamo, za Pleteršnikov slovar.

Nobenemu narodu pa ne zadoščajo le eno-, dvo- in večjezični slovarji, ampak se kmalu pokaže potreba tudi po specialnem besednem gradivu. To je na primer zajeto v historičnem, dialektološkem, terminološkem, frazeološkem, etimološkem slovarju in slovarju tujk. Od navedenih Slovenci historičnega in frazeološkega slovarja še nimamo, pri SAZU pa je z letnico 1976 izšel ETIMOLOŠKI SLOVAR Franceta Bezlaja. Uvrstil nas je med narode, ki so svojemu besedišču ugotovili prvotni pomen in izvor. Ime dr. F. Bezlaja je v lingvističnem svetu dobro znano, etimološki slovar pa je avtorjevo življenjsko delo. Zamisel o takem slovarju je izrazil že Fran Ramovš in leta 1936 ustanovljena Akademija znanosti in umetnosti je v svoj delovni program uvrstila tudi etimološki slovar.

V celoti bo delo obsegalo štiri knjige. V prvi je obravnavano besedišče od A do J. Na 235 straneh je pred nami sto in sto besedi, ob katerih se je avtor slovarja s svojim širokim znanjem dokopal do izhodiščnega pomena, upoštevaje besedne družine ter pomensko sled v slovanskem in neslovanskem svetu. Tako ob znanih in manj znanih besedah zadevamo na njihovo sorodstvo in poreklo, da obstanemo zdaj v indoevropski, zdaj v retoromanski, visokonemški, turkotaraski provansalski.. vzporednici. V slovarju je zabeleženih več kot dvesto jezikov, do katerih vodijo sledovi besed, ki jih uporabljamo v knjižni slovenščini ali pa v tem ali onem narečju. »Idealno bi bilo,« pravi avtor v uvodu, »da bi etimološki slovar zajel vse besede s kateregakoli jezikovnega področja in jih skušal zadovoljivo pojasniti. Žal pa ostane celo v najbolj raziskanih jezikih nekaj odstotkov nerazloženih besed.« Prav tako ne more biti, piše France Bezlaj, pri tolikšni množici gradiva vsako geslo vsestransko premišljeno in dognano. Za to bi bilo potrebno sodelovanje več različnih strokovnjakov. Toda vsak etimološki slovar je samo mejnik med dvema razdobjema raziskovanja; zaključi staro in pripravi pogoje za novo (glej Uvod).

Avtor je opravil neprecenljivo delo, etimološki slovar pa nas je obogatil tako zaradi splošnokulturne kot zaradi svoje strokovnoznanstvene veljave. Vendar ne gre prezreti njegove praktične vrednosti: kdor je vajen upravičenost besed, ki jih uporablja, preveriti v takšnem ali drugačnem slovarju, bo mogel vrednost izraza odslej poiskati tudi v etimološkem besednjaku — ne glede na to, da se moramo o ustreznosti rabe vedno zanesti predvsem tudi na razvit jezikovni občutek.

Slovar navaja obsežno bibliografijo.

BERTA GOLOB

Ponatisi marksistične literature

Kot je znano sta pri Čankarjevi založbi izšla ponatisa IZBRANIH DEL Marksa in Engelsa, II. zvezek in poljudna izdaja KAPITALA Karla Marxa v priredbi Juliana Borchardta.

Bralci marksistične literature so danes organizirani — tako na srednjih kot višjih in visokih šolah, pa tudi v knjižnicah. Zato je sodelovanje med založbo in marksističnimi krožki pomembno za obe strani: založba ve, kaj in koliko izvodov naj natisne, bralec pa dobi nujno in zaželeno gradivo. Tako so prvi štirje zvezki Izbranih del Marksa in Engelsa že pošli; vse večje povpraševanje se je začelo ob organiziranju političnih seminarjev. Zdaj je na tržišču ponatis II. zvezka. Če bo potrebno bodo ponatisnili še druge.

Poljudna izdaja KAPITALA prihaja na trg tretjič. Prvič smo ga dobili leta 1932 in kasneje v priredbi Staneta Krašovca. Med tem je že izšel celotni KAPITAL, kar je Stane Krašovec pri tretji izdaji upošteval: v knjigi je navedel, kje najdemo to ali ono v KAPITALU. Knjiga je tako izredno primerna za preprostega bralca, hkrati pa omogoča hitro pot do temeljnega dela. Prikladna je za visokošolski študij.

Če bo povpraševanje po marksistični literaturi naraščalo tako kot zdaj, bo do leta 1980 gotovo treba ponatisniti ves KAPITAL. Cankarjeva založba namerava letos izdati med drugim tudi VI. knjigo Izbranih del Marksa in Engelsa, Izbrana dela Lenina ter I. del Izbranih del Roze Luxemburg.

N. M.

Jože Stabej

Slovensko-latinsko-nemški slovar

SAZU je v 32. zvezku svoje znanstvene publikacije Dela izdala Stabejev izbor iz Megiserjevega večjezičnega slovarja, imenovanega Thesaurus Polyglottus. Tako smo Slovenci dobili slovensko-latinsko-nemški slovar z več sto let starim besedjem našega jezika. Hieronim Megiser je bil znan kulturni delavec, sodobnik protestantov, znanec Jurija Dalmatina in Trubarjevih sinov. Prav zveze z njimi so obogatile delo tega pomembnega kulturnega delavca, Nemca po rodu, ki pa je že v svojem času slovenščino enakovredno postavil ob čaščeno latinščino, ob nemščino, italijanščino in ob druge jezike. Vrednost njegovega slovarja je zgodovina različno ocenjevala, toda vsa stoletja je rabil jezikoslovcem zdaj kot izhodišče zdaj kot napotilo. Tudi danes je sila dragocen pripomoček različnim strokovnjakom; te vsestranske vrednosti slovarja pa se je zavedal že Megiser sam.

V času, ko doživlja slovenščina kot jezik manjšine na Avstrijskem tako grobo zapostavljanje, je Stabejeva oživitev Hieronima Megiserja dokaz, kako med jeziki ne sme biti razlik, ki bi njihove uporabnike označevale z lestvico večvrednosti in manjvrednosti.

Prirediteljevo delo je seveda predvsem prispevek k naši slovarski dejavnosti.

BERTA GOLOB

Pouk spoznavanja narave in družbe odslej lepši

Izid priročnika SPOZNAVANJE NARAVE IN DRUŽBE za 1. razred osnovne šole, avtorice Mire CENCIČ, je izredna pridobitev za naše šolstvo.

Priročnik za učitelje, skupno z delovnim zvezkom MOJA IGRA JE DELO, je prvič izšel v vsej dolgi povojni dobi. Učitelji elementarci smo bogatejši še za eno strokovno delo na področju spoznavanja narave in družbe.

Priročnik, ki je bogato zasnovan, je usklajen z učnim načrtom. Iz njega bomo učitelji lahko črpali snovne in metodične priprave ter vzgojnoizobrazbene smotre. Priročnik je zelo obsežen, kot je navsezadnje obsežna tudi vsebina spoznavanja narave in družbe za 1. razred. In prav to daje učitelju možnost izbiranja snovi, ki ustreza specifičnosti njegovega kraja, dela in razreda. Ta strokovna publikacija daje učitelju tudi možnost, da se sam ustvarjalno odloča za obseg dela. Zasnovana je na metodah, ki aktivirajo učenca in ga vzgajajo v samostojno in kritično osebnost.

V vsaki učni temi, teh je devet, so razčlenjeni vzgojnoizobrazbeni smotri, opredeljeni v učnem načrtu. Priročnik je znanstveno nesporen, skladen s socialistično moralo. Njegova vsebina onemogoča pozitivistično interpretacijo učne snovi. Zasnovan je tako, da učitelja in učence spodbuja h kritičnemu in samostojnemu mišljenju, kajti jedro šolskga dela nista verbalizem in pomnjenje dejstev, temveč aktivno angažiranje učencev v spoznavanju zakonitosti razvoja.

Novost tega priročnika je tudi vključitev osnov tehnične vzgoje. V knjigi so navedene razne vaje, zaposlitve, ročne spretnosti, ki aktivirajo učenca tudi ustvarjalno.

Avtorica je proučila skoraj vso povojno mladinsko literaturo v periodičnem tisku, kot je CICIBAN, ČEBELICA in drugo, in v svojem priročniku navaja številke in letnike raznih revij, ki naj bi jih učitelj vključeval v pouk. Sicer pa prinaša naša mladinska periodika še vedno veliko lepih sestavkov, visoke literarne vrednosti, ki jih bo iznajdljivi učitelj pridno vključeval v pouk in tako bogatil in lepšal predmet spoznavanja narave in družbe.

Prof. Cencičevi, ki zdaj pripravlja še priročnik spoznavanja narave in družbe za 2. razred, lahko čestitamo. Doslej je ena izmed redkih uspešnih avtoric, ki s svojim delom zapolnjuje več let trajajočo vrzel v strokovni literaturi za elementarce in ki se tako zagnano posveča ustvarjanju na tem področju.

VIDA BLAŽKO

Nove strokovne knjige

1. **Gielpl Ettore: Škola bez katedre. Beograd, Beogradski izdavačko — grafički zavod 1976. 29. novembra 1 a**
2. **Belan Slavko: Audiovizualne komunikacije kot družbeni fenomen in njih vpliv na mlade. Ljubljana, Dopisna delavska univerza Univerzum, Parmova 39.**
3. **Teodosijević Miodrag: Slobodne aktivnosti u nastavi maternjeg jezika i književnosti. Beograd, Prosvetni pregled, Čika Ljubina 18.**
4. **Juhas Mihajlo: Škola i društvena sredina. Beograd, Prosvetni pregled, Čika Ljubina 18.**
5. **Dr. Mrmak Ilija: Prispevki k marksistični zasnovanosti vzgoje in izobraževanja. Ljubljana, Zavod za šolstvo SR Slovenije, Poljanska cesta 28.**
6. **Razvijajmo sposobnosti predšolskega otroka. 2., dop. izd. Ljubljana, Zveza prijateljev mladine, Miklošičeva 16.**

Obvestilo

Nekdanji dijaki in dijakinje 5. c razreda, ki so maturirali leta 1967 na učiteljišču v Mariboru se bomo zbrali v petek, 27. maja 1977 ob 19. uri v posebni sobi hotela Orel v Mariboru.

Novomeški učiteljiščniki 67

Maturante učiteljišča v Novem mestu, ki so končali maturo v letu '67, vabimo na praznovanje 10. obletnice, ki bo v Šmarjeških Toplicah 21. maja 77 ob 19.30. Skupni prevoz bo izpred gimnazije ob 19. uri.
Odbor

Obvestilo

Maturantke novomeškega učiteljišča iz leta 1952 se bomo zbrale ob 25-letnici mature v Ljubljani, dne 11. junija 1977 ob 17. uri v restavraciji Zlatorog. Prijave in akontacijo pošljite Radoš Rezki, poštno ležeče, 61000 Ljubljana.

VZGOJNOVARSTVENI ZAVOD SLOVENJ GRADEC

razpisuje za nedoločen čas
— **3 prosta delovna mesta vzgojiteljic**
— za delovno enoto Mislinja
— za delovno enoto Slovenj Gradec
— za vodenje cicibanove in male šole — popoldanske
Pogoji: Končana Srednja vzgojiteljska šola.
Prijave pošljite v 15 dneh po objavi, na delovno skupnost VVZ Slovenj Gradec.

Odbor za medsebojna delovna razmerja
VZGOJNOVARSTVENEGA ZAVODA
VRTEC TRBOVLJE

razpisuje prosta delovna mesta
— **treh vzgojiteljic za nedoločen čas**
Prednost imajo štipendistke SIS OV Trbovlje.
Nastop dela 1. 9. 1977.
Stanovanja ni.
Razpis velja do zasedbe delovnih mest.

VZGOJNOVARSTVENI ZAVOD TRNOVO
Odbor za medsebojna delovna razmerja
LJUBLJANA, KARUNOVA 16a

razpisuje prosta delovna mesta
— **treh vzgojiteljic**
za nedoločen čas
Pogoj: Vzgojiteljska šola.
Nastop s 1. septembrom.

SREDNJA ZDRAVSTVENA ŠOLA
CELJE, IPAVČEVA 10

razpisuje delovna mesta:
— **dveh učiteljic nege bolnika**
— **učiteljice gospodinjstva**
— **učiteljice nege bolnika za dislocirani oddelek v Trbovljah**
POGOJI: višja ali visoka izobrazba ustrezne smeri.
Rok za prijavo: 15 dni po objavi razpisa.
Stanovanj ni!

Vzgojnovarstveni zavod
MALČI BELIČEVE LJUBLJANA, TRŽAŠKA 78

razpisuje delovno mesto
— **pomočnika ravnatelja**
Izobrazba: srednja vzgojiteljska šola in 5 let delovne prakse v zavodih za predšolsko vzgojo.
Posebni pogoji: kandidat mora biti pedagoško in družbenopolitično vsestransko razgledan in mora imeti organizacijske sposobnosti.
Kandidati naj vložijo prošnjo v roku 15 dni na svet delovne skupnosti VVZ Malči Beličeve Ljubljana, Tržaška 78.

GLASBENA ŠOLA
FRANA KORUNA — KOŽELJSKEGA, VELENJE

razpisuje za šolsko leto 1977/78 za nedoločen čas prosta delovna mesta:
— **dveh učiteljev klavirja**
— **dveh učiteljev nauka o glasbi**
— **učitelja kitare**
— **učitelja harmonike**
Potrebna šolska kvalifikacija: P ali PRU
Stanovanj ni.

Svet
VZGOJNOVARSTVENEGA ZAVODA TRŽIČ

razpisuje za nedoločen čas prosta delovna mesta:
1. štirih vzgojiteljic
2. varuhinje
Pogoji:
1. vzgojiteljska šola z diplomo
2. šola za varuhinje ali končana osemletka
— starost najmanj 18 let
— nagnjenje in sposobnost za delo z otroki
Prijave sprejema naslov. Razpis velja 15 dni po objavi.
Nastop dela: 1. 6. ali 1. 9. 1977.

Delovna skupnost gimnazije
Z ITALIJANSKIM UČNIM JEZIKOM PIRAN
razpisuje naslednja prosta delovna mesta:
— **učitelja italijanskega in francoskega jezika (20 ur)**
— **učitelja angleškega jezika (11 ur)**
— **učitelja zgodovine in umetnostne zgodovine (11 ur)**
— **učitelja sociologije, STM in filozofije (12 ur)**
— **učitelja latinskega jezika (7 ur)**
— **učitelja geografije (6 ur)**
— **učitelja hrvaškega jezika (6 ur)**
— **učitelja telesne vzgoje in obrambe in zaščite (10 ur)**
Za vsa delovna mesta je predviden nedoločen čas.
Posebni pogoji: da je profesor ustreznega predmeta in italijanske narodnosti in da je politično in moralno neoporečen.
Stanovanja ni.

Preklic razpisa

»**Osnovna šola Piran preklicuje** razpisano delovno mesto **pomočnika ravnatelja,** objavljenega v časopisu Prosvetni delavec številka 8, z dne 22. aprila 1977.«

OSNOVNA ŠOLA PIRAN preklicuje razpisano delovno mesto **pomočnika ravnatelja,** objavljenega v časopisu Prosvetni delavec številka 8, z dne 22. aprila 1977.

TEHNIŠKA KEMIJSKA ŠOLA RUŠE

razpisuje za šolsko leto 1977/78
še delovno mesto
— **učitelja obrambe in zaščite**
za določen čas
pogoj — diploma ustrezne šole.

OSNOVNA ŠOLA OTLICA

naknadno razpisuje prosti delovni mesti:
— **učitelja razrednega pouka za nedoločen čas — PA ali učiteljišče, poznavanje MOM**
— **učitelja biologije in kemije za nedoločen čas — polovična zaposlitev, PRU**
Komisija za medsebojna delovna razmerja.

POKLICNA LESNA ŠOLA
ŠKOFJA LOKA

razpisuje delovna mesta:
za nedoločen čas s polnim delovnim časom
— **učitelja samoupravljanja s temelji marksizma**
Pogoji: visoka šola, smer sociologija — novinarstvo — politične vede, zaželen strokovni izpit.
— **učitelja matematike**
Pogoji: višja šola ustrezne smeri, zaželen strokovni izpit.

za določen čas z nepolnim delovnim časom oz. pogodbeno:
— **učitelja zdravnika za zdravstveno vzgojo, 6 ur tedensko**
— **učitelja obrambe in zaščite, 14 ur tedensko**
— **učitelja strokovnih predmetov, pogoji: višja šola za lesarstvo, risanje, teh. gradiv, teh. obdelave, 12 ur tedensko**
Šola nima stanovanj. Prevoz na delo plača po veljavnih predpisih.
Razpis velja 15 dni po objavi.

Komisija za volitve in imenovanja ter kadrovske zadeve SO Ormož po 3. odstavku 89. člena zakona o osnovni šoli (Uradni list SRS št. 9/68, 12/68, 14/69, 31/72 in 18/74)

razpisuje delovno mesto
— **ravnatelja osnovne šole narodnega heroja Jožeta Kerenčiča Miklavž pri Ormožu**
Posebni pogoji:
— kot za učitelja osnovne šole po 60. 61/1 ZOŠ
— vsaj 5 let vzgojnoizobraževalne prakse
Ponudbe z dokazili o izpolnjevanju razpisnih pogojev naj kandidati pošljejo tej komisiji najpozneje 15 dni po objavi.

Srečanje

Tovarišice, ki so obiskovale 4. č razred ljubljanskega učiteljišča v šolskem letu 1951-52 in prej, pridite na srečanje ob 25-letnici mature! Dobimo se pri »Vitezu« v Ljubljani 4. junija ob 18. uri. Vabimo tudi profesorje, ki so nas poučevali v teh štirih letih.

Lamentacija ob predvajanjih animiranih filmov

Da ne bo nesporazuma: zamujena priložnost v Kinoteki ob številnih večerih animiranih filmov gre na račun občinstva. Namreč: ljubljanska Kinoteka je od lanske jeseni enkrat tedensko predvajala animirane filme svetovne produkcije in nazadnje postregla še s pregledom slovenske filmske animacije. Torej prvič v vseh letih, kar obstaja Kinoteka, je bilo obiskovalcem na voljo, da so si lahko ogledali sistematični prikaz risanih, lutkovnih, kombiniranih filmskih animacij, izrezanke, senčne lutke. Pri tem je bil izzvzet le W. Disney, ki pa je tako občinstvu najbolj znan.

Sistematični prikaz kot se je zvrstil, je razgrnil niz likovnih, vsebinskih in drugih vprašanj, pritegnil je ljubitelje animiranega filma ter ponudil zgodovinsko razviden, lahko bi dejali tudi za študij prikladen prerez tega, kar je moč dobiti pri jugoslovanski Kinoteki. Prvič v Jugoslaviji smo lahko videli gradivo, ki navsezadnje v širših merilih tudi opredeljuje doseženo stopnjo jugoslovanskih animatorjev v svetovni proizvodnji. Spoznali smo že malce po krivici pozabljene slovenske lutkarske animatorje od Saše Dobrile do Črta Škodlarja idr. animatorje mešane tehnike od Konija Steinbaherja in Janeza Marinška pa do Dušana Polha idr. Pičlo število obiskovalcev je bilo dokaz, da je spored pritegnil samo privržene ljubitelje filmske animacije. Pa vendar: ali ni vsak kdaj pa kdaj zanimiv spored za predšolske vzgojitelje in učitelje osnovne šole? Ali ni lahko animacija zanimiva tudi za študente likovnike? Ali ne bi bilo prav, da bi si filmsko animacijo ogledali študentje z igralske akademije, čeprav ne gre za neposredno študijsko možnost. In ne nazadnje: enkratna priložnost je bila krepko zamujena. Brez tiste kulturne prisotnosti, ki bi jo mogla imeti. Pa bodi povedano: ko so drugod po televiziji leto dni ali več predvajali serijo filmskih animacij, je ta oddaja naletela na nepričakovano izjemen lep sprejem. Ali je treba našemu gledalcu prinesti nekaj takega pred fotelj?!

I. G.

Popravek

Osnovna šola Podčetrtek popravlja besedilo svojega rednega razpisa prostih delovnih mest takole:

Rok prijave za prosta delovna mesta je 25. maj.

V spomin Srečku Vilharju

Srečko Vilhar zaradi svoje posebne življenjske poti sicer ni bil v prvi vrsti šolnik, kot protifašistični borec, revolucionar itn. pa je veliko žrtvoval za osvoboditev Primorske in Istre ter za njun vsestranski razvoj. Zato je prav, če se ga spomnimo in dopolnimo njegovo življenjsko pot in delo z nekaterimi novimi podatki.

Srečko je bil rojen 7. aprila 1907 v Kromberku pri Gorici v učiteljski družini, umrl 1. oktobra 1976 v Ljubljani in je pokopan v Kopru. Osnovno šolo je obiskoval v rojstnem kraju, v Velikih Žabljah in Ljubljani, ker se je družina umaknila pred fronto v prvi svetovni vojni najprej v Velike Žablje, nato pa v Ljubljano. Po vrnitvi brez matere, ki je umrla med begunstvom v Ljubljani, so živeli v Gorici. Vilhar je menda končal pripravnico na učiteljišču v Tolminu, nato obiskoval to učiteljišče in delal v ilegalnem društvu Adrija. Kot mladinec je bil sprejet v KP Italije. Ker je bilo tolminsko učiteljišče 1927 ukinjeno, in ker je Srečka zaradi protifašističnega delovanja zasledovala policija, je zbežal leta 1928 v Ljubljano, kjer je kljub trdemu boju za kruh končal 4. letnik in prvikrat leta 1931 je uspešno opravil zaključni izpit. V tem času je bil Vilhar sprejet v KP in bil leta 1931 med ustanovitelji mladinske sekcije pri društvu Soča, imenovane Mlada Soča. V njej so se sestajali mladi komunisti in borbeni ubežniki iz zatirane Primorske ter Istre, ki so bili pristaši protifašistične predvojne organizacije TIGR. Organizacijo so tako imenovali po začetnicah imen Trst, Istra, Gorica, Reka, pristaše pa tigravce.

Zavoljo tega so bila Vilharju pod šestojanuarsko diktaturo zaprta vrata šol, pa na stežaj odprte duri ječ. Že jeseni 1932 je bil aretiran in po sedemmesečnem preiskovalnem zaporu odpeljan v ječo Ada Ciganlija (otok na Savi pri Beogradu), premeščen v beograjsko Glavnjačo, nato pa v Sremsko Mitrovico, kjer se je poglabljal v marksizem.

Po šestletni prestani kazni je bilo za Srečka usodno, da se je tedanja jugoslovanska vlada pod Stojadinovićem v zunanji politiki približevala nacistični Nemčiji in fašistični Italiji. Zato so Vilharja pripeljali v ljubljanske zapore. Novembra 1938 so ga jugoslovanski orožniki vklenjenega izročili fašistični oblasti v Postojni. Pred vojaškim sodiščem v Trstu je bil Srečko obsojen na dveletni zapor, ki ga je prestal v trdnjavi Gaeta, goriška konfinacijska komisija pa mu je naprtila petletno konfinacijo, ki jo je prebil v vasi Tolve pri Potenzi.

S kapitulacijo Italije se je Srečku nasmejala po 11 letih svoboda. Pretolkel se je do Carbonare in Gravine ter odšel iz Barija s 1. prekomorsko brigado NOVJ v boj na dalmatinske otoke, nato pa v Drvar, kjer je bil dodeljen 13. proletarski brigadi Rade Končar. Jeseni 1944 je prišel Srečko na slovensko ozemlje Bele krajine, kjer je bil zadolžen za organizacijo italijanske brigade Fontanot, bil nekaj časa njen komisar, nato pa je bil imenovan za upravnika partijske šole CK KPS v kočevskem Rogu.

Po osvoboditvi je Vilhar najprej delal v partijski šoli Primorske Slovenije, od konca leta 1946 pa je opravljal pomembne politične naloge v Trstu in se pri tem dvakrat znašel v zaveznišken zaporu. Od prihoda v Koper (1948) do prezgodnje smrti je preživel Srečko mirnejšo življenjsko polovico, kolikor ni bil ves zaposlen s kulturno-prosvetnim in družbenopolitičnim delom. V letih 1948—1958 je delal v okrožni planski komisiji, pri ljudski prosveti, kot referent za kulturo pri OLO Koper, poučeval na dvoletni gospodarski šoli in na italijanski ter slovenski gimnaziji. Po osvoboditvi je Vilhar vendarle prišel v šolo, kjer je poučeval mladino in odrasle (partijska šola).

Od 1958 je bil Srečko ravnatelj koprske Študijske knjižnice (danes: Osrednja knjižnica) in jo tako uspešno vodil 15 let, da je danes kulturno žarišče Koprske. Knjižnica ima namreč že približno 120.000 knjig, med njimi tudi dragocene redkosti za zgodovino šolstva idr. Zaradi Vilharjevih prizadevanj za dobre sosedske odnose z italijanskimi tovrstnimi ustanovami ima knjižnica tudi približno 40 italijanskih publikacij in precej literature o Koprski, Trstu in Jugoslaviji. Knjižnico pridno obiskuje mladina ter se uvaja v delo s knjigo, pa tudi prosvetni in kulturni delavci imajo v njej na voljo dragocene vire za študij. Knjižnica organizira sestanke, prireja občasne razstave in izdaja svoje publikacije. V prostem času je Srečko urejal Istrski tednik in Bore ter bil med ustanovitelji časopisa Slovenski Jadran in zgodovinskega društva. Napisal je tudi približno 30 člankov in razprav o slovenski Istri in Trstu, o tržaškem vprašanju, o šolstvu na Koprskem, Goriškem in v Istri, o pomorstvu in pomorščakih, o pomorskem tisku, o slovenskem deležu pri dvigu pomorstva na Jadranu, o arheoloških raziskavah na Koprskem, o narodnoosvobodilnem boju Primorcev in Istranov, o doživljajih v ječah idr. Članki in razprave so raztreseni v časopisih in revijah (Delo, Primorski dnevnik, Bori, Obala, Goriška srečanja, Jadranski koledar) ter v zbornikih: Istrski zgodovinski zbornik, Koper 1953; Slovenski primorski zbornik, Koper 1962; Slovenci ob Jadranu, Koper 1952; Dante. Ob 700-letnici pesnikovega rojstva, ŠK Koper 1965).

Tako Srečko Vilhar kot Albert Klun sta vztrajno in vestno raziskovala NOB Primorcev in Istranov, ki je potekal tudi daleč zunaj domovine in ga prikazala v petih obsežnejših knjigah. Za dve knjigi (Narodnoosvobodilni boj Primorcev in Istranov na Sardiniji, Korziki in v južni Franciji. Nova Gorica 1969; Narodnoosvobodilni boj Primorcev in Istranov v Afriki. Ljubljana 1970) sta prejela avtorja 1970 in 1971 »nagradi vstaje slovenskega naroda«, ki jima ju je podelila ZZB NOV za najboljši deli iz zgodovine NOB v teh dveh letih.

Med pomembnejšimi Vilharjevimi deli naj omenimo tudi Katalog pomorske literature Študijske knjižnice v Kopru, ki ga je izdala knjižnica pod naslovom O morju in pomorščakih (Koper 1967) ob 10-letnici otvoritve koprske Luke in proge. Bibliografija pove med vrsticami, da Slovenci in Hrvatje med italijanskim nakovalom in avstrijskim kladivom v tem času niso bili samo delavci, ribiči in brezpravni koloni, ampak tudi raziskovalci Jadrana, pa čeprav niso pisali svojih del v slovenskem in hrvaškem jeziku.

Vilharjevi spisi dokazujejo njegovo socialno poreklo in to, da se je šolal na učiteljišču, saj je v njih obravnaval tudi šolstvo. Ker ni bil dolgo časa v praksi, ga seveda niso zanimali metodično-didaktični problemi, ampak zgodovina šolstva. To njegovo zanimanje razodeva tudi njegovo zadnje obsežnejše delo Slovensko učiteljišče v Kopru 1875—1909, Lipa Koper 1976. Čeprav razodeva razprava avtorjevo predsmrtno naglico, vendar dokumentirano osvetljuje ne le koprsko učiteljišče, ampak tudi takratno šolo, boj za šolo v materinščini in vpliv dela učiteljišča ne samo na učence, ampak tudi na tamkajšnje takratne razmere. Ilustrirana knjiga s krajšimi biografskimi podatki o profesorjih in pomembnejših učencih koprskega učiteljišča je vsekakor vidnejši Vilharjev prispevek k zgodovini slovenske pedagogike.

Srečko je bil tih, skromen, požrtvovalen in dobrosrčen človek ter tovariš v najboljšem pomenu besede. Z vztrajnim in temeljitim delom se je uveljavil kot organizator ljudske prosvete na Koprskem, kot urednik, bibliograf in bibliotekar, zlasti pa kot zgodovinar in ne nazadnje tudi kot šolnik. Zato bi bilo prav, če bi Koprčani uresničili namero, da bi se tamkajšnja Osrednja knjižnica imenovala po njem.

I. ANDOLJŠEK

Jadranski koledar 1977, str. 78—82; Delo 8. apr. 1967, 1. jun. 1968, 22. jul. 1976; Primorski dnevnik 18. apr. 1957, 11. apr. 1967, 29. apr. 1971, 5. okt. 1976, 30. okt. 1976; Primorske novice 1967, št. 15; Naši razgledi 30. okt. 1976; A. Klun: Prekomorci v narodnoosvobodilnem boju. Koper 1976, str. 107—107; nekateri podatki hčerke Branke in brata Stanka.

KOGP KRANJ

KOMUNALNO, OBRTNO in GRADBENO PODJETJE

KRANJ, TOZD OPEKARNE
KRANJ, Na Skali 5, tel. 22-764, 22-763

priporoča vsem vzgojnovarstvenim zavodom, šolam in internatom, ki jih gradite na novo, obnavljate in preurejate:

— OPEČNE IZDELKE (NAVADNI ZIDAK, MBV/4, PB-12, P-8)
— CEMENTNE IZDELKE (ZIDAKE IN VOGALNIKE)
— OKENSKE POLICE IZ MARMORJA

Posredujemo vam tudi prodajo za:

— NORMA strop (nosilce in polnila) — Opekarne Maribor-Radvanje
— dimnike TO-MO-DI — KIP Ljubljana
— fasadni zidak

Sporočite nam svoje potrebe pravočasno, da bi lahko že letos sklenili pogodbe za leto 1978. Za prihodnje leto imamo namreč še dovolj zaloge.

rdeča dvorana velenje PRIREJA OD 24. DO 30. MAJA

PRVI SEJEM POČITNIŠKE IN ŠPORTNE OPREME

ŠOLSKA VODSTVA VLJUDNO VABIMO, DA NAS OBIŠČEJO!

fructa sokovi

FRUCTAL-ALKO
AJDOVŠČINA
TOVARNIŠKA 7
tel.: 065/73-021

SO DEL ZDRAVE PREHRANE OTROK IN ODRASLIH

PASTERIZIRANI BREZ KONZERVANSOV ALI DRUGIH KEMIČNIH DODATKOV

0,7 l HYPA NEPOVRATNA EMBALAŽA: JABI, RIBEZOV COCKTAIL, MARELIČNI COCKTAIL, BRESKEV, DVOJNI A, DVOJNI C, HRUŠKOV SOK, JAGODNI COCKTAIL, FRUCTA JUICE;

LITRSKE STEKLENICE: RIBEZOV COCKTAIL, JABI, DVOJNI C

SIRUPI V DESETLITRSKIH IN PETLITRSKIH ROČKAH IN LITRSKIH STEKLENICAH: MALINOV SIRUP, ORANŽNI SIRUP, LIMONIN SIRUP

Majski izlet — varen izlet

Mesec maj, mesec šolskih izletov. Že sedaj lahko vidimo manjše ali večje skupine šolskih otrok peš ali z avtobusom, ki uživajo na šolskem izletu. Že stara navada je, da otroci poleg drugega spoznavajo bližnje ali daljne kraje, krajevne in druge posebnosti, zgodovinske spomenike in podobno.

Organizacija in vodstvo šolskega izleta pa vendarle nista tako preprosti zadevi, kot se ponavadi zdi. Omejili se bomo le na »prometni del« izleta, saj pomeni zelo odgovorno delo — temeljito pripravo in še posebno skrb za prometno varnost otrok na potovanju. Zakaj? Gotovo se še veliko pedagoških delavcev spominja prometnih nesreč otrok prav na šolskem izletu, bodisi peš, z avtobusom ali drugače. Zgodilo se je, da se je včasih izgubil učenec ali pa je skupina kolovratila čez prometno cesto brez vsakega reda. Še in še bi lahko govorili o pomanjkljivi organizaciji in premajhni skrbi za varnost otrok na šolskem izletu.

Bolje bo, če spregovorimo nekaj o stvareh, ki bi pripomogle, da do takih nevšečnosti, nevarnosti in nesreč ne bi prišlo.

S prometno varnostnega stališča je treba predvideti zelo velike možnosti za nastanek nevarnosti. Temu primerno je treba organizirati šolski izlet. Pri tem mislimo na potrebno število spremljevalnega učnega osebja. Otroci na izletu — med vožnjo ali med hojo morajo biti nenehno pod nadzorstvom odgovorne osebe. V avtobusu morajo učenci sedeti vsak na svojem sedežu. Nihče ne sme ničesar odvreči skozi okno. Pri hoji po cesti naj bo skupina čimbolj skupaj. Spredaj, vzdolž nje in zadaj naj gre spremljevalec. Za prehod čez cesto izberemo kraj, kjer je označen prehod za pešce, pri hoji pa je treba vedno upoštevati cestno prometne predpise.

Na krajih, kjer vodja izleta ugotovi, da je nevarno ali pa, če ima spremljevalno osebje težave, naj pokliče na pomoč najbližnjega delavca milice (to učitelji še premalokrat store). Učiteljem lahko veliko pomagajo učenci, člani pionirske prometne službe.

MARJAN METLJAK

Nevarna pomladanska cesta

Pred nedavnim smo od organov za notranje zadeve prejeli informacijo, ki govori o udeležbi šolskih otrok v prometnih nesrečah. Podatki so zaskrbljujoči, saj se je prav v zadnjem času zgodilo izredno veliko prometnih nesreč, ki so terjale več mrtvih in še mnogo več hudo telesno poškodovanih otrok.

Številne nesreče otrok so se zgodile prav na njihovi poti v šolo ali iz šole domov. Nekaj se jih je zgodilo na cestah, tedaj ko so šli otroci po raznih opravkih, na prehodih, zunaj njih, s kolesom in podobno. Prepričani smo, da vesti o prometnih nesrečah otrok vodstvom šol in odgovornim pedagoškim delavcem niso neznane. Vprašanje pa je, če ti najbolj zaskrbljujoči dogodki s ceste zbudijo povsod tisto potrebno prometno vzgojno dejavnost, ki je v določenem trenutku ali položaju potrebna.

V pomladanskih dneh se zelo poveča promet motornih vozil; to je čas, ko srečamo na cestah veliko otrok kolesarjev, čas večje otroške razgibanosti, izletov, šolskih prireditev, tekmovanj, poljskih ali drugih opravil itd. Skratka, pomladanski čas je zvabil otroke na cesto. Ta pa je zaradi močno povečanega motornega prometa mnogo bolj nevarna kot v mesecih šibkejšega prometa.

Taka prometna situacija v širšem pomenu besede in opozorilo, da se je število prometnih nesreč otrok v tem času zelo povečalo, morata spodbuditi tudi k analizi razmer v posameznem šolskem okolišu. Glede na krajevne prometno varnostne razmere bo verjetno treba marsikaj ukreniti, da bi številne prometne nevarnosti pravočasno odvrnili ali da bomo otroke nenehno opozarjali na nove, skrite nevarnosti kot posebnost tega časa pa tudi do konca šolskega leta.

Morda bi bilo prav, če bi se o tem pogovorili s starši. V vsakem pogovoru z njimi spregovorimo še o varnosti otrok na njihovih poteh, posebno še na poti v šolo ali domov.

MARJAN METLJAK

Obiščimo spomenik Ivana Mravljeta

Letošnje jubilejno leto nas obvezuje, da ob majskih izletih in ekskurzijah v naravo seznanjamo otroke z dogodki iz NOB. Zelo pripravna točka za tovrstne izlete je spomenik kurirju Milanu Mravljetu v Podutiku, ki je kot otrok dal življenje za svobodo in je svetal zgled današnjim pionirjem.

Odkar je Podutik povezan z Ljubljano z mestnim prometom (avtobus št. 5 smer Podutik—Kodeljevo), je ta lepa izletniška točka dostopna tudi manjšim otrokom (mali šoli). Od končne postaje v Podutiku, kjer ni prometa, do spomenika, je manj kot 1 km po cesti, ki pelje na Toško Čelo. Na rahli vzpetini, od koder je lep razgled na Ljubljano in Polhograjske dolomite, na robu gozda stoji spomenik z urejeno okolico, ki je posebno v pomladnem in jesenskem času zelo slikovita in polna sonca. Tu je postavljenih nekaj klopi za oddih, lep pregleden gozd in vsa okolica pa dajeta otrokom možnost za sprostitev.

Milan Mravlje, ilegalno ime Slovenko, se je rodil 1927 v Šiški. Osnovno šolo je obiskoval v spodnji Šiški, nižjo gimnazijo pa za Bežigradom. Bil je hraber in neustrešen deček. Že leta 1941 je postal član SKOJ in OF. Leta 1942 se je udeležil konference v Dolomitih. Po nalogu SKOJ se je 1942 vključil v 1. četo 4. bataljona notranjskega odreda. (Dolomitski odred je bil ustanovljen šele 10. julija 1942.) Opravljal je dolžnost kurirja komandanta VOS in izvršnega odbora na sektorju Dravlje—Toško Čelo, Podutik—Ključ.

Padel je kot partizan, ustrelili pa so ga belogardisti iz zasede 28. septembra leta 1942 v Podutiku.

Milan Mravlje je pokopan na pokopališču v Dravljah v skupnem partizanskem grobu.

PEPCA KOŽELJ

POPRAVEK

V članku Zanimivosti in napotki za prakso, objavljenem v letošnji 7. številki Prosvetnega delavca, popravljamo: Posvetovanje o hitrejšem in uspešnejšem šolanju gluhih ni bilo v Portorožu, temveč v Opatiji.

TOKRAT V POSTOJNSKO JAMO DRUGOD

POT DIVERZANTOV

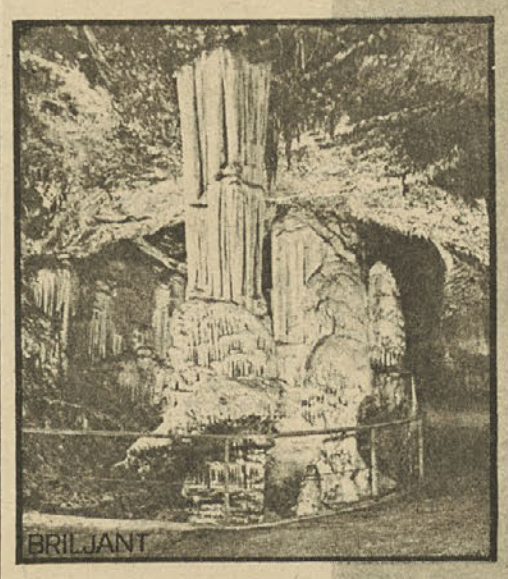

LEGENDA
pot diverzantov
požig bencina

PO POTI XXXI. DIVIZIJE SKOZI SISTEM POSTOJNSKE JAME

Ob 30-letnici osvoboditve je uvedla Postojnska jama novo turistično ogledno pot z namenom, da ob odkrivanju podzemskih lepot čim širši javnosti oživlja tudi tradicijo NOB. Sledimo poti, ki jo je v noči od 23. na 24. april 1944 opravila skupina 11 diverzantov — borcev XXXI. divizije skozi labirint podzemskih hodnikov do glavnega vhoda v Postojnsko jamo, kjer je imel okupator uskladiščene znatne zaloge goriva in eksploziva. Vstop v podzemlje je v Črni jami, katere ogled sicer sploh ni vključen v klasični obisk Postojnske jame. Posebno mikavnost ustvarja dnevna svetloba, ki pronica v jamske prostore pod vhodno steno in se meša s sijem reflektorjev. Črna jama je bila raziskana v letih 1850—1853 in že od takrat poznana kot domovanje Proteusa — človeške ribice. Po 495 m dolgem predoru — Partizanskem rovu dosežemo naravne hodnike Ruskega rova v Postojnski jami. Skozi Ruski rov pelje pot obiskovalca pod Lepimi jamami, ob podnožju Velike gore v Staro jamo. Ko se pod razsežnimi jamskimi oboki bližamo Koncertni dvorani, se za kratek čas ustavimo še pri bazenu s človeškimi ribicami. V Koncertni dvorani stopimo na jamski vlak, ki nas pelje proti izhodu, kjer je v času narodnoosvobodilnega boja zagorel najveličastnejši partizanski kres na Notranjskem.

Urnik: ogled jame »Po poti XXXI. divizije« je vsak dan od 1. III. do 30. XI. ob 9.30 in 13.30. Obisk traja 2 uri. Za obisk jame »Po poti XXXI. divizije« je potrebna rezervacija, ob prihodu pa se mora vodnik javiti pri blagajni Postojnske jame. Vstopnina je enaka kot za ogled Postojnske jame. Informacije in rezervacije: Postojnska jama, 66230 Postojna, tel. (067) 21-841 in 21-172, telex 34106YU JAMA.

tervol D kamena volna

Tehnični podatki

Prostorninska teža pri obremenitvi 0,02 kp/cm²	97 kp/m³
Vsebnost granul večjih od 0,5 mm	2,8 %
Povprečna debelina vlaken	6,4 μ
Specifična toplota	C = 0,20 kcal/kg°C
Koeficient toplotne prevodnosti »λ« pri prostorninski teži 100 kp/m³	
pri temperaturi 0°C	λ = 0,029 kcal/mh°C
pri temperaturi 20°C	λ = 0,032 kcal/mh°C
pri temperaturi 100°C	λ = 0,046 kcal/mh°C
pri temperaturi 300°C	λ = 0,078 kcal/mh°C
Vlažnost v utežnih %	0,65
Mejna temperatura uporabnosti	980°C

Apsorpcijski koeficient zvoka: $\alpha = 0{,}8—1{,}00$ (pri debelini Tervola 50 mm in frekvenci preko 200 Hz).

Na osnovi zahtev JUS U.M9.015 in dobljenih meritvenih rezultatov ZRMK — iz Ljubljane se preiskana volna deklarira v klaso I.

fenoliziran filc v ploščah

Prostorninska teža: 50 kp/m³
Dimenzije: 1000 × 500 mm, debelina 30—100 mm (pri večjih naročilih izdelujemo na željo kupca tudi druge dimenzije)
Embalaža: 0,25 m³ paketirano v polietilenski foliji

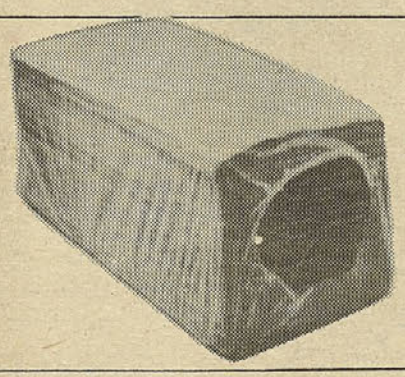

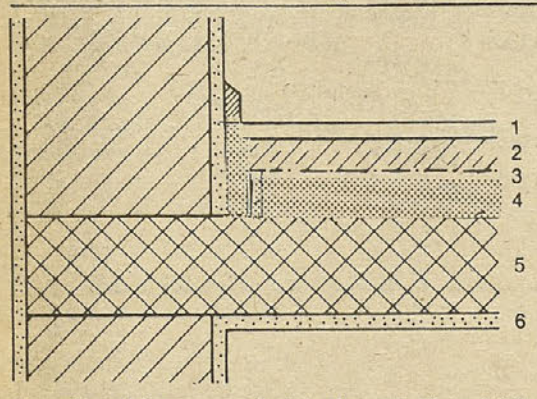

1. podna obloga — parket, tapisom, topli pod itd.
2. cementni estrih minimalna debelina 3,5 cm
3. PVC-folija ali lepenka
4. TERVOL D-TP-120 minimalna debelina 1 cm
5. stropna ali talna plošča
6. omet

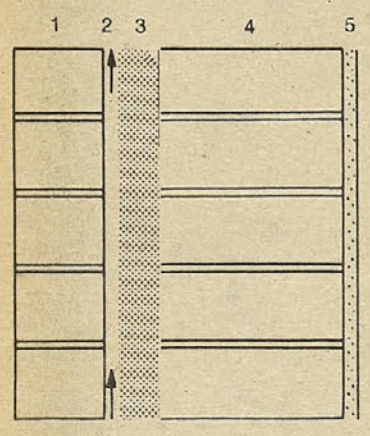

1. fasadna opeka 12 cm ali navadna opeka — ometana
2. prezračevalni sloj — minimalno 2 cm
3. toplotna izolacija TERVOL D-TP-120 minimalna debelina 3 cm, ekonomična 6 cm
4. nosilna stena (opeka 25 cm, modularni blok 19 ali 29 cm . . .)
5. notranji omet

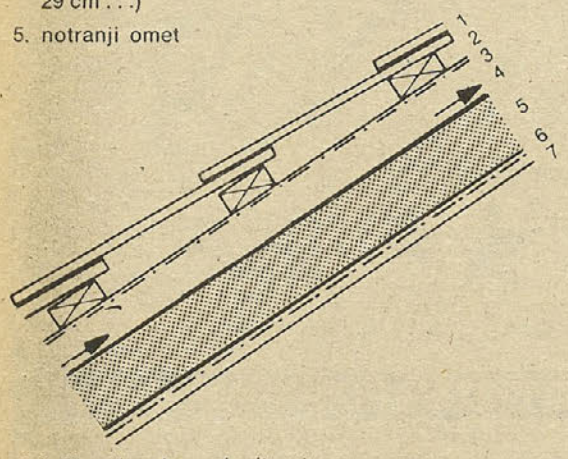

1. kritina (opeka, salonit . . .)
2. letve
3. PVC-folija ali lepenka kot zaščita toplotne izolacije
4. prezračevalni prostor
5. toplotna izolacija TERVOL D LP-80 do 120
6. parna zapora (PVC-folija)
7. leseni opaž, knin-gips plošče itd.

perlit

Zaradi toplotne izolacije hiše imate večkratne prihranke:

Namesto debelih opečnih zidov brez toplotne izolacije, lahko gradite tanjše zidove s perlit ometom, ki bodo nudili enak odpor prehodu toplote kot debel opečni zid.

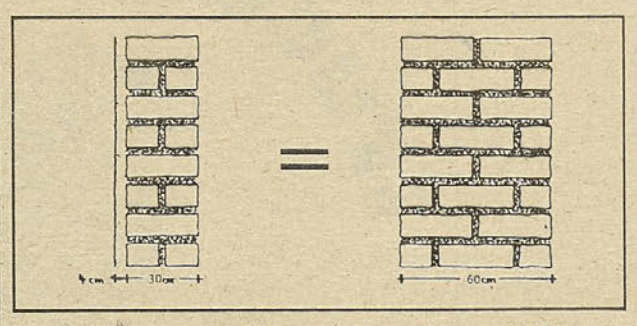

4 cm perlit ometa na 30 cm opečnem zidu se enako upira izgubam toplote kot 60 cm debel opečni zid.

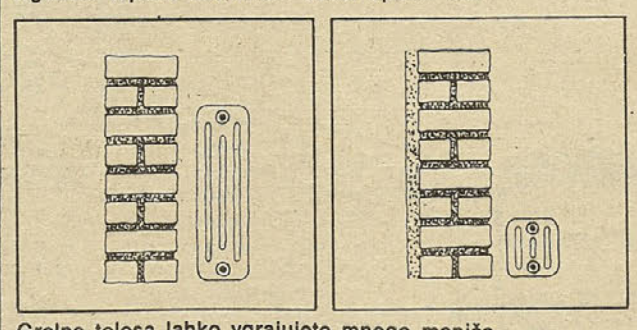

Grelna telesa lahko vgrajujete mnogo manjša.

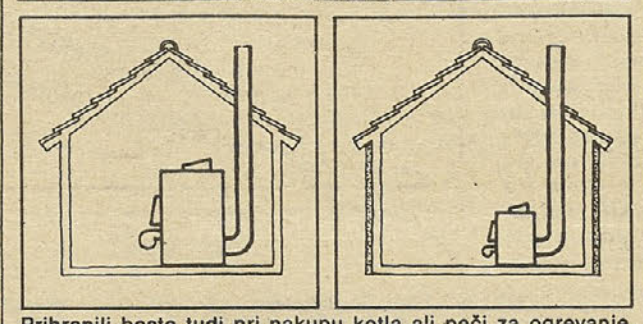

Prihranili boste tudi pri nakupu kotla ali peči za ogrevanje, ker lahko projektirate manjše ogrevalne naprave.
S tem bo tudi poraba toplotne energije za ogrevanje manjša.

Perlit beton

za toplotno izolacijo podov

Navodilo velja za prostore, ki ne zahtevajo zvočne izolacije. Za 1 m³ vgrajenega perlit betona je potrebno:

— Perlit P-1	1,8 m³ (18 vreč po 100 l)
— Cement PC 350	350 kg
— Voda	435 l
Prostorninska teža suhega perlit betona	600 kg/m³
Tlačna trdnost	25—35 kp/cm²
Koeficient toplotne prevodnosti	0,11 do 0,16 kcal/mh°C

Mešanje in izvedba sta identična gornjemu primeru.

Posebno pozornost posvetite nabijanju, saj morate zahtevano količino vgraditi v 1 m³! Na takšen perlit beton lahko direktno položite klasičen parket ali keramične ploščice. Za vse ostale izvedbe podov (PVC, tapisom . . .) je treba preko perlit betona izvesti še cementni estrih minimalne debeline 3 cm.

Minimalna potrebna debelina perlit betona v nepodkletenih prostorih je 6 cm, medtem ko za podkletene prostore zadostuje minimalno 4 cm.

Sestava perlit ometa

Za 1 m² je potrebno:

— Perlit P-2	1,0 m³ (10 vreč po 100 l)
— Hidrirano apno	130 kg
— Cement PC 350	80—100 kg
— Voda	265—300 l
Dodatek za penjenje »Z«	1,25—2 kg
Prostorninska teža suhega ometa	345—368 kg/m³
Tlačna trdnost	5 kp/cm²
Koeficient toplotne prevodnosti	0,08 do 0,10 kcal/mh°C

Aerirani perlit omet

za izolacijo stenskih in stropnih površin

Kot dopolnilna izolacija masivnih sten iz opeke in podobnih lahkih materialov (votlaki iz ugaskov, elektrofilterskega pepela, enozrnatega betona) predstavlja perlit omet ekonomsko utemeljene in zadovoljive rešitve. Iz gradbeno fizikalnih razlogov kot so: povečana akumulacija, preprečevanje kondenzacije pozimi in pregrevanja sten poleti, priporočamo izvedbo perlit ometa na zunanji strani.

kiti za tesnjenje

Elastični kiti

Dvokomponentni kit TIO-V

Uporaba
Elastičen kit je kvalitetna tesnilna masa pripravljena na polisulfidni bazi. Vgrajujemo ga v fuge, kjer prihaja do raztezanja, krčenja in vibracij in kjer se zahteva močna odpornost proti atmosferskim vplivom in temperaturnim spremembam.

Plastični kiti

Permanentplast kit TO

Uporaba
Uporabljajo se za tesnjenje reg proti vlagi, prepihu, prahu; v gradbeništvu za tesnjenje fasadnih oblog, montažnih elementov, salonitnih streh, za zasteklitev, v avtomobilski industriji in hladilni tehniki.

Permanentplast kit PB

Uporaba
Uporabljajo se za zapolnitev mehansko malo obremenjenih reg, kjer tesnimo proti vdoru vetra, vode, prahu, zlasti pa za zasteklitev.

Silikonski kit V 23

Licenca Perennator

Trajna mehko-elastična enokomponentna masa za tesnjenje

Uporaba
Uporablja se za tesnjenje fug med gradbenimi elementi, pri zahtevnejših zasteklitvah in v sanitarni tehniki.

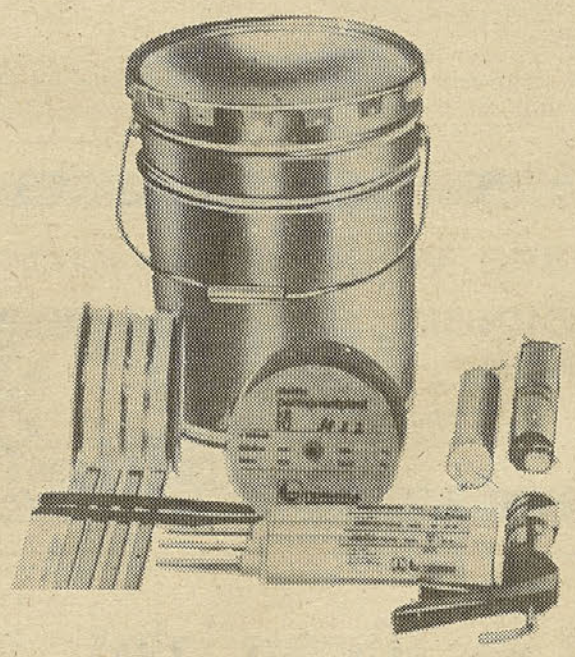

Primeri uporabe elastičnih kitov

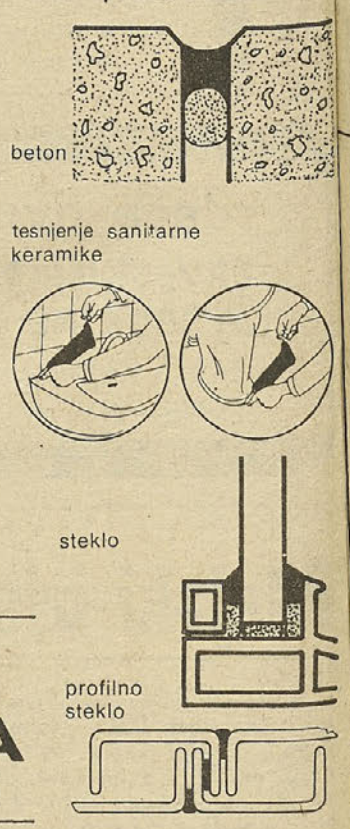

TERMIKA
ljubljana, kamniška 25

dephon L
akustične plošče

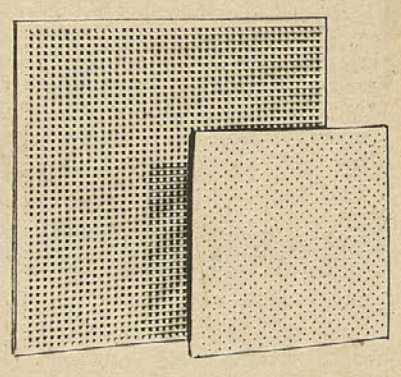

akustične plošče
dekaterm

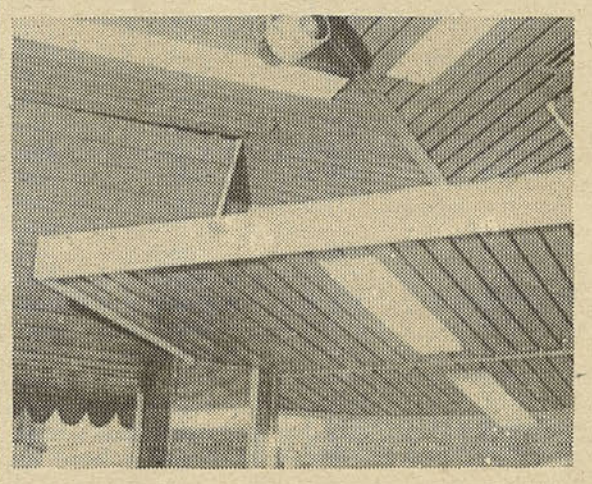

akustično dekorativne lamele

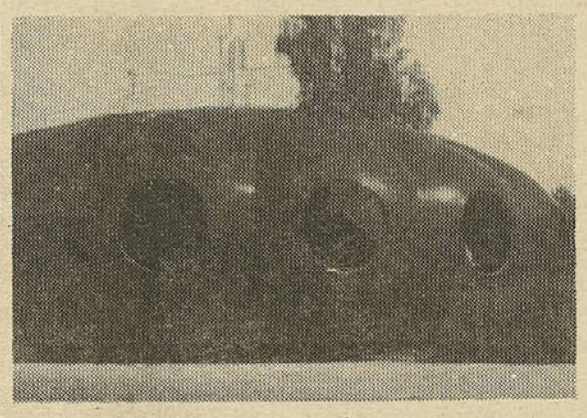

armirani poliestri

TERMIKA TERMIKA TERMIKA TERMIKA TERMIKA

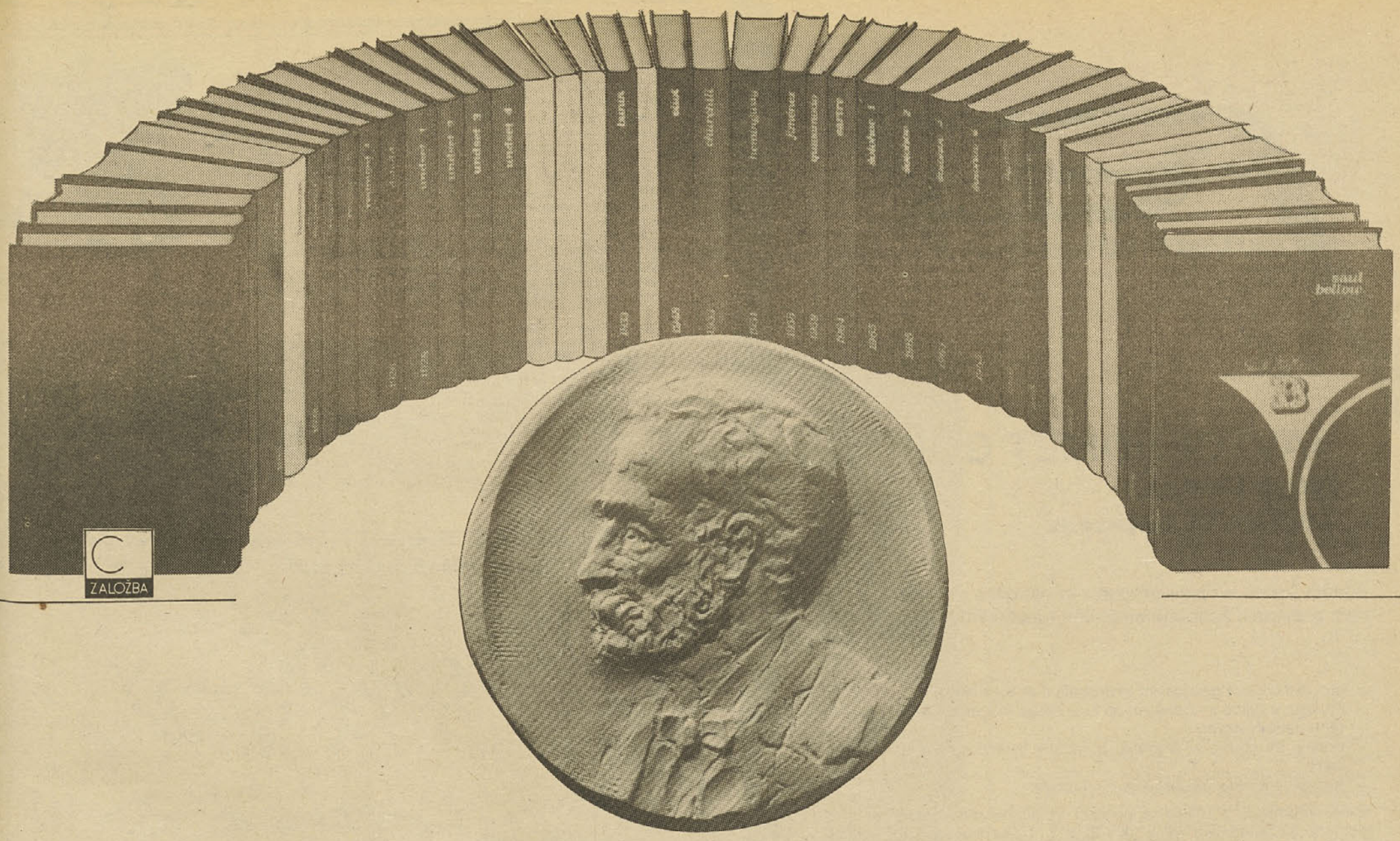

Najboljše od najboljših

„NOBELOVCI"

Pred izidom je prvi paket petega letnika.

PO OBSEGU IN VSEBINI DOSLEJ NAJBOGATEJŠI LETNIK.

Izšla bodo dela petih avtorjev v osmih knjigah, ter v povečanem obsegu.

Skupaj 3600 strani najboljšega branja.

Peti letnik prinaša:

- Obsežno popularno delo, (M. Šolohov, TIHI DON)
- Delo zadnjega Nobelovega nagrajenca (S. Bellow, HENDERSON, kralj dežja)
- Antologijski izbor iz del pomembnega pesnika, (Eliot, IZBRANO DELO)
- Predstavnika nam manj znane danske književnosti, (Gjellerup, MLIN)
- V slovenščino prvič prevedenega avtorja (Eucken, IZBRANO DELO)

Vsem zvestim naročnikom zbirke Nobelovci, to je vam, ki ste, ali pa šele boste postali naročnik vseh petih letnikov zbirke, je založba pripravila izjemno darilo in presenečenje:

BRONASTO MEDALJO, z likom A. NOBELA, ki jo je posebej za vas oblikoval znani slovenski kipar Janez Boljka. Velikost medalje je 50 mm in bo na voljo samo Vam, naročnikom vseh petih letnikov. **V PRODAJI NE BO!**

Upravičencem bomo medaljo poslali z drugim paketom zbirke jeseni.

PREMISLITE: Ali imate tudi VI pravico do medalje?
Če ne, si jo lahko zagotovite z naročilom vseh petih letnikov zbirke NOBELOVCI.

Pred izidom je prvi paket petega letnika NOBELOVCEV. V njem bodo štiri knjige romana M. Šolohova, TIHI DON, popularno delo, katero vrsto let ni polnilo polic na našem knjižnem trgu. Zagotovite si te, kakor tudi ostale zanimive knjige iz zbirke tako, da še danes izpolnite naročilnico in nam jo pošljete na naslov:

Cankarjeva založba • Kopitarjeva 2 • Ljubljana — 61000 •

NAROČILNICA

Priimek in ime: _____

Naslov: _____
ulica kraj poštna številka

Zaposlen pri: _____

Naslov del. organizacije: _____
ulica

_____
kraj pošt. štev.

Rojen: _____

Reg. štev. oseb. izk.: _____

Kdo jo je izdal: _____

Plačal bom po prejemu računa in položnic:
a) v enkratnem znesku
b) v zaporednih mesečnih obrokih po prejemu računa in položnic (najmanjši možni obrok je 100 din)

Knjigo mi pošljite: na dom v službo

Nepreklicno naročam zbirko NOBELOVCI:

I. letnik, 680 din (7 obrokov)
II. letnik, 790 din (8 obrokov)
III. letnik, 840 din (8 obrokov)
IV. letnik, 1100 din (10 obrokov)
V. letnik, prednaročniška cena 992 din (10 obrokov), velja do izida vseh knjig v tem letniku

Komplet 5 letnikov 4402 din (20 obrokov)

Posebej vam bomo poslali račun za knjige od I. do IV. letnika, posebej pa za V. letnik. Oba računa začnete plačevati istočasno.

avtopromet gorica

»AVTOPROMET GORICA«
Nova Gorica,
SOLKAN, IX. korpusa 96

ponuja šolam svojega območja in njihovim prosvetnim delavcem prevoze s sodobno urejenimi turističnimi avtobusi:

- prevoze doma z gostinskim aranžmajem ali brez njega
- prevoze v tujino z vodnikom ali brez njega in z organizacijo gostinskih ter hotelskih storitev
- prevoz na obdobne proslave, prireditve in tekmovanja v vseh letnih časih
- turistične izlete z razporedom po dogovoru

Glede informacij in sklepanja pogodb se dogovorite z našim podjetjem pismeno ali telefonsko na št. **065 22-911**: Turistična agencija Nova Gorica ali poslovalnice:

- BOVEC
- TOLMIN
- ROŽNA DOLINA
- AJDOVŠČINA
- POSTOJNA
- SEŽANA.

POČITNICE ??

ANKARAN — hotel Adria
PORTOROŽ — hoteli: Palace, Grand Palace, Mirna, Istra, od 1.188.— din
SAVUDRIJA — depandanse Moj mir, od 820.— din
UMAG — depandanse Grupe Zagreb, naselje Polynesia — apartmani, od 754.— din
otroci do 6 let imajo brezplačno prenočišče, otroška hrana od 308.— din
POREČ — hoteli: Delfin, Turist, bungalovi Laguna, od 650.— din
VRSAR — turistični naselji Funtana in Petalon, od 1.080.— din
ROVINJ — Vile Rubin, od 1.050.— din
Otok KRK — PUNAT — hoteli: Park I, Park II, od 995.— din
KAČJAK — Paviljoni Kačjak, od 1.130.— din
CRIKVENICA — hotel Miramare, od 995.— din
SELCE — hotel Slaven — paviljoni, od 1.230.— din
NOVI VINODOLSKI — hotelsko naselje Zagori, od 1.120.— din
VODICE pri Šibeniku — hotela Olympia in Punta, od 1.265.— din
Otok Ugljan — KALI — zasebne sobe, od 1.070.— din

BAKARSKA RIVIERA:
BAŠKA VODA — hotel Horizont, zasebne sobe, od 1.155.— din
TUČEPI — hotel ALGA, od 1.220.— din
ŽIVOGOŠČE — hotel Nimfa, od 1.220.— din

ČRNOGORSKO PRIMORJE:
HERCEGNOVI — hoteli: Riviera, Boka, Igalo, Tamaris, motel Dubrava, od 995.— din
DUBROVNIK — hoteli: Plakir, Tamaris, Mlini, Plat, od 1.890.— din

Prijave: Viatorjeve TURISTIČNE POSLOVALNICE v Ljubljani, Trdinova 3, telefon: 314-544, v Domžalah, Kamniku, Ljutomeru, na Vrhniki, Ravnah in Jesenicah.

VIATOR

IZLETI V MAJU

ENODNEVNI:
Benetke - 28. 5. 1977
Grossglockner — 21. 5. 1977

TRODNEVNI:
Beograd — Bar — 22. 5. 1977
Liechtenstein — 20. 5. 1977
Dolomiti — 20. 5. 1977
Praga — 20. 5. 1977
London — 27. 5. 1977
Genova — Firenze — 27. 5. 1977
Grossglockner — Innsbruck — 27. 5. 1977

DVODNEVNI:
San Marino — 28. 5. 1977
Budimpešta — 21. 5. 1977
Dunaj — 21. 5. 1977

PETDNEVNI:
Italija — Švica — 18. 5. 1977 — 2.600 din

Informacije, prijave:
Viatorjeve turistične poslovalnice v Ljubljani, Trdinova 3, telefon: 314-544, Domžalah, Kamniku, Ljutomeru, Slovenj Gradcu, Vrhniki, na Ravnah, in Jesenicah.

VIATOR

Kovinsko podjetje

imko

LJUBLJANA, Kamniška 41
Tel. 061/310-866

IZDELUJE PO LASTNIH IN TUJIH PROJEKTIH:

- jeklene nosilne konstrukcije v visoki gradnji
- žerjave in žerjavne proge
- jeklene cestne mostove
- vrata, okna in predelne montažne stene v posebni secco izvedbi
- balkonske in stopniščne ograje
- regale za skladišča
- ventilacije, žaluzije in druge ključavničarske izdelke

ZA CENJENA NAROČILA SE PRIPOROČAMO!

HELIOS

KEMIČNA INDUSTRIJA — DOMŽALE
Ljubljanska c. 114 — Tel. 061 72-711

priporoča iz svojega proizvodnega programa za vzgojnovarstvene zavode, šole, domove za učence in inštitute, ki jih gradite na novo, preurejate in popravljate:

- FASADNE PREMAZE NAJRAZLIČNEJŠIH ODTENKOV IN KAKOVOSTI
- NOTRANJE PREMAZE V ŠIROKI PALETI IN VEČ KAKOVOSTNIH STOPNJAH
- ZAŠČITNE PREMAZE ZA LES, KOVINO IN BETON
- PLASTIČNE MOZAIK PREMAZE ZA STENE IN STAVBNO POHIŠTVO

Podrobne informacije o cenah in prodajnih pogojih zahtevajte od podjetja pismeno ali telefonsko.